

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಯತ್ತಿಲ ಬಾದರಸಾಕ್ಷೀಕೆಂದಿಯದ್ವಿತೀಚತು:ವಂಚೆಂದಿಯವರ್ಯಾಪ್ತಾಪ್ತಾಪ್ತಾ ಇತಿ ಶರೀರಸ್ಯ ಸಂಭಾಃ ಸೂತ್ರೇ ಜೀವಸಂಭಾತ್ವೋಕ್ತಾ: ಅಪ್ರಯೋಜನಾಧಃ ಪರಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂಶ ಘೃತ-ಘಟವದ್ವಾವಹಾರಃ । ಯಥಾ ಹಿ ಕಸ್ಯಚಿದಾಜನ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧೈಕಘೃತಕುಂಭಸ್ಯ ತದಿತರಕುಂಭಾನಭಿಜ್ಞಸ್ಯ ಪ್ರಬೋಧನಾಯ ಯೋರಯಂ ಘೃತಕುಂಭಃ ಸ ಮೃಣಾಯೋ, ನ ಘೃತಮಯ ಇತಿ ತತ್ವಸಿದ್ಧಾಂಶ ಕುಂಭೇ ಘೃತಕುಂಭವ್ಯವಹಾರಃ, ತಥಾಸಾಂಭಾನಿನೋ ಲೋಕಸಾಂಸಾರಪ್ರಸಿದ್ಧಶುದ್ಧಜೀವಸ್ಯ ಶುದ್ಧಜೀವಾನಭಿಜ್ಞಸ್ಯ ಪ್ರಬೋಧನಾಯ ಯೋರಯಂ ವರ್ಣಾದಿಮಾನ್ಯ ಜೀವಃ ಸ ಭಾನಮಯೋ, ನ ವರ್ಣಾದಿಮಯ ಇತಿ ತತ್ವಸಿದ್ಧಾಂಶ ಜೀವೇ ವರ್ಣಾದಿಮಧ್ಯವಹಾರಃ ।

(ಅನುಷ್ಠಾವಿ)

ಘೃತಕುಂಭಾಭಿಧಾನೇರಪಿ ಕುಂಭೋ ಘೃತಮಯೋ ನ ಚೇತಾ ।
ಜೀವೋ ವರ್ಣಾದಿಮಜ್ಞೇವಜಲ್ಪನೇರಪಿ ನ ತನ್ಯಃ ॥೭೦॥

[ಜೀವಸಂಭೀಗಳಿಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು [ಸುತ್ತೇ] ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ [ವರ್ಣಾದಿಮಾನ್ಯ] ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ [ಉತ್ತಾ] ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ತೀಕೆ :- ಬಾದರ, ಸೂಕ್ತ, ಏಕೆಂದಿಯ, ದ್ವೀಂದಿಯ, ಶ್ರೀಂದಿಯ, ಪಂಚೆಂದಿಯ, ವರ್ಯಾಪ್ತ, ಅಪರ್ಯಾಪ್ತ - ಈ ಶರೀರದ ಸಂಭೀಗಳನ್ನು (ಹೆಸರುಗಳನ್ನು) ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಸಂಭೀಯ ರೂಪದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಅದು ಪರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ 'ತುಪ್ಯದಕೊಡ'ದ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ - ಏಕೆಂದರೆ ಆ ವ್ಯವಹಾರವು ಅಪ್ರಯೋಜನಕರವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಭೂತವಾದ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲ). ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿತ್ತಾರೆ, -

ಹೇಗೆ ಯಾವುದೇ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕೇವಲ 'ತುಪ್ಯದಕೊಡ'ವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ (ತಿಳಿವಳಿಕೆ) ಇದೆ ಅದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅವನು ಬೇರೆ ಕೊಡವನ್ನು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ "ಯಾವ ಈ 'ತುಪ್ಯದಕೊಡ'ವಿದೆ ಅದು ಮನ್ಯನಿಂದಾದುದಾಗಿದ, ತುಪ್ಯದಿಂದಾದುದಲ್ಲ" ಎಂದು (ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವನಿಂದ) ಕೊಡದಲ್ಲಿ 'ತುಪ್ಯದಕೊಡ'ದ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ 'ತುಪ್ಯದ ಕೊಡ'ವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ (ತಿಳಿವು) ಇದೆ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಈ ಅಭಿಜ್ಞಾನೀ ಜನರಿಗೆ ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು 'ಅಂದುಜೀವ'ವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ, ಅವನು ಶುದ್ಧ ಜೀವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ (-ಶುದ್ಧಜೀವದ ಭೂಜಾನ ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) "ಯಾವ ಈ 'ವರ್ಣಾದಿಮಾನವಾದ ಜೀವ'ವಿದೆ ಅದು ಭಾನಮಯವಾಗಿದೆ, ವರ್ಣಾದಿಮಯವಾಗಿಲ್ಲ" ಹಿಗೆ (ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ) ಜೀವದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾದಿಮಾನತನದ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಅಭಿಜ್ಞಾನೀಯಾದ ಜನಕ್ಕೆ 'ವರ್ಣಾದಿಮಾನಜೀವ'ವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ (ತಿಳಿವು) ಇದೆ.

ಆಗ ಇದೇ ಅರ್ಥದ ಕಲಶರೂಪವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿತ್ತಾರೆ, -

ಶ್ಲೋಕಾಧಃ :- [ಚೇತಾ] ಒಂದುವೇಳೆ [ಘೃತಕುಂಭಾಭಿಧಾನೇ ಅಪಿ] 'ತುಪ್ಯದಕೊಡ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದ ನಾತರವು [ಕುಂಭಃ ಘೃತಮಯಃ ನಃ] ಕೊಡವ ತುಪ್ಯದಿಂದಾದುದಲ್ಲ (-ಮನ್ಯನಿಂದಲೇ ಆಗಿದೆ), [ವರ್ಣಾದಿಮತ್ತಾ-ಜೀವ-ಜಲ್ಪನೇ ಅಪಿ] ಆಗ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ವರ್ಣಾದಿಮಾನ ಜೀವ'ನಿಂದು ಹೇಳಿದ ನಾತರವು [ಜೀವಃ ನ ತನ್ಯಃ] ಜೀವನು ವರ್ಣಾದಿಮಯವಾಗಿಲ್ಲ (ಭಾನಫಳನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ).

ವಂದಿತ್ತು ಸಪ್ತ ಸದ್ಯೇ

ವಿತದಮಿ ಸ್ವಿತಮೇವ ಯದ್ರಾಗಾದಯೋ ಭಾವಾ ನ ಜೀವಾ ಇತಿ —

ವೋಹಣಕಮ್ಮಸ್ವದಯಾ ದು ವಣ್ಣಯಾ ಜೀ ಇಮೇ ಗುಣಾಂತಾಣಾ ।

ತೇ ಕಹ ಹವಂತಿ ಜೀವಾ ಜೀ ಓಚ್ಚೆಮಚೇದಣಾ ಉತ್ತಾ ॥೪೮॥

ವೋಹಣಕಮ್ಮಣ ಉದಯಾಸ್ತು ವರ್ಣತಾನಿ ಯಾನಿಮಾನಿ ಗುಣಾಂತಾಣಾನಿ ।

ತಾನಿ ಕಥಂ ಭವಂತಿ ಜೀವಾ ಯಾನಿ ನಿತ್ಯಮಚೇತನಾನ್ಯಕ್ತಾನಿ ॥೪೯॥

ಮಿಥ್ಯಾದ್ವಾಷ್ಟ್ಯಾರ್ಥಿನಿ ಗುಣಾಂತಾಣಾನಿ ಹಿ ಪೊದ್ದಲಿಕವೋಹಣಕಮ್ಮಪ್ರಕೃತಿವಿವಾಕಪ್ರೂಪಕತ್ತೇ ಸತಿ ನಿತ್ಯಮಚೇತನತ್ವಾತ್, ಕಾರಣಾನುಭಿಧಾಯಿನಿ ಕಾರ್ಯಾಂಶೇತಿ ಕೃತ್ವಾ, ಯವಪ್ರೂಪಕಾ ಯವಾ ಯವಾ ಏವೇತಿ ನ್ಯಾಯೇನ, ಪ್ರದ್ವಲ ಏವ, ನ ತು ಜೀವಃ । ಗುಣಾಂತಾಣಾನಾಂ ನಿತ್ಯಮಚೇತನತ್ವಂ ಚಾಗಮಾಂಚ್ಯೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವವ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯಾತ್ನೋರ್ತಿರಿಕ್ತತ್ವೇನ ಏವೇಚಕ್ಯೇ ಸ್ವಯಂಮುಪಲಭ್ಯಮಾನ-ತ್ವಾಂಚ್ಯ ಪ್ರಸಾಧ್ಯಮ್ ।

ಭಾವಾಧಾರ :- ತುಪ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೊಡವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ 'ತುಪ್ಯದಕೊದ' ಹಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಕೊಡವ ತುಪ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಲ್ಲ; ತುಪ್ಯ ತುಪ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಇದೆ, ಕೊಡವ ಮಣಿನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಇದೆ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವರ್ಣ, ಪರ್ಯಾಯಾಂಶಿ, ಇಂದಿಯಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ದಿಕ್ಕೆತ್ತಾವಾಹರರಾಂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಂಥ ಜೀವನನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ 'ವಾಚೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವ, ಪರ್ಯಾಯಪ್ರಜೀವ, ಬಾದರಜೀವ, ದೇವಜೀವ, ಮನುಷ್ಯಜೀವ' ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದರೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಜೀವನು ಅಪ್ರಾಳ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಲ್ಲ; ವರ್ಣ, ಪರ್ಯಾಯಾಂಶಿ, ಇಂದಿಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲವು ಪ್ರದ್ವಲ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿವೆ, ಜೀವನು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಿದ್ದಾನೆ ॥೪೯॥

(ಹೇಗೆ ವರ್ಣಾದಿಭಾವಗಳು ಜೀವವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ರಾಗಾದಿಭಾವಗಳೂ ಜೀವವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಢೆ - ೪೯

ಗಾಧಾಧಾರ :- [ಜೀ ಇಮೇ] ಯಾವ ಈ [ಗುಣಾಂತಾಣಾ] ಗುಣಾಂತಾನಗಳಿವೆ ಅವು [ವೋಹಣಕಮ್ಮಸ್ವದಯಾ ದು] ಮೋಹನೀಯಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ [ವಣ್ಣಯಾ] ಎಂದು (ಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಜೀತಾಗಮದಲ್ಲಿ) ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ; [ಜೀ] ಯಾವ ಗುಣಾಂತಾನಗಳು [ನಿತ್ಯಂ] ಯಾವಾಗಲೂ [ಅಚೇದಣಾ] ಅಚೇತನವೆಂದು [ಉತ್ತಾ] ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ [ತೇ] ಅವು [ಜೀವಾ] ಜೀವವಾಗಿ [ಕಹ] ಹೇಗೆ [ಹವಂತಿ] ಆಗುತ್ತವೆ?

ಟಿಂಕ :- ಇವು ಮಿಥ್ಯಾದ್ವಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಾಂತಾನಗಳು ಪೊದ್ದಲಿಕವಾದ ಮೋಹನೀಯಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಚೇತನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕಾರಣವಿದ್ದಂತೆಯೇ

ಈ ಗುಣಾಂತಾನಗಳೆಲ್ಲ ವೋಹಕಮೋದಯದಿಂದಾಗುವವೆಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ।

ಅಗಮದಲ್ಲಿ ರುಪುದರಿಂದವು ಜೀವಹೇಗಾಗುವವು ನಿತ್ಯಚೇತನಗಳು ॥೪೯॥

***** ವಂದಿತ್ತು ಸಹ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ �*****

ವವಂ ರಾಗದ್ವೇಷವೋಹವೃತ್ಯಯಕರ್ಮನೋಕರ್ಮವರ್ಗವರ್ಗಣಾಸ್ವರ್ಥಕಾಧಿಕೃತಸ್ಥಾನಾನುಭಾಗಸ್ಥಾನಯೋಗಸ್ಥಾನಬಂಧಸ್ಥಾನೋದಯಸ್ಥಾನಮಾರ್ಗಣಾಸ್ಥಾನಸ್ಥಿತಿಬಂಧಸ್ಥಾನಸಂಕ್ಷೇತಸ್ಥಾನವಿಶುದ್ಧಿಸ್ಥಾನಸಂಯಮಲಭಿಸ್ಥಾನಾನ್ಯಾಪಿ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮಬ್ರಾವ್ ಕತ್ತೇ ಸತಿ, ನಿತ್ಯಮಚೇತನತ್ವತ್, ಪ್ರದ್ವಲ ಏವ, ನ ತು ಜೀವ ಇತಿ ಸ್ವಯಮಾಯಾತಪ್ತಾ | ತತೋ ರಾಗಾದಯೋ ಭಾವಾ ನ ಜೀವ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಪ್ತಾ |

ತಹೀ ಕೋ ಜೀವ ಇತಿ ಚೇತ್ತೋ -

ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು (ನಿಣಾಯಮಾಡಿ) ಜವಗೋದಿಯಿಂದ ಅಗುವಂಥ ಯಾವ ಜವಗೋದಿಯು, ಅವು ಜವಗೋದಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ನಾಯಿದಿಂದ ಅವು ಪ್ರದ್ವಲವೇ ಇವೆ - ಜೀವವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳ ಅಚೇತನತ್ವವಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗಮದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಯಾವ ಆತ್ಮನಿದ್ವಾನೇ ಅವಸಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ಭೇದಭ್ರಾನಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಆ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳು ಸ್ನಾತಃ ಉಪಲಭ್ಯವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಅವುಗಳ ಅಚೇತನತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ, ಪೃತ್ಯಯ, ಕರ್ಮ, ನೋಕರ್ಮ, ವರ್ಗ, ವರ್ಗಣಾ, ಸ್ವರ್ಥಕ, ಅಧಿಕೃತಸ್ಥಾನ, ಅನುಭಾಗಸ್ಥಾನ, ಯೋಗಸ್ಥಾನ, ಬಂಧಸ್ಥಾನ, ಮಾರ್ಗಣಾಸ್ಥಾನ, ಸ್ಥಿತಿಬಂಧಸ್ಥಾನ, ಸಂಕ್ಷೇತಸ್ಥಾನ, ವಿಶುದ್ಧಿಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಸಂಯಮಲಭಿಸ್ಥಾನಗಳೂ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮದಿಂದ ಅಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಯಾವಾಗಲೂ ಅಚೇತನವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರದ್ವಲವೇ ಆಗಿವೆ - ಜೀವವಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ನಾತಃ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಇದರಿಂದ ರಾಗರಿಭಾವಗಳು ಜೀವವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಮುದ್ದುದ್ವಾರ್ಥಿಕನಯಿದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯವು ಅಭೇದವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳೂ ಸ್ವಭಾವಿಕವಾಗಿ ಮುದ್ದಭಾನದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಪರನಿಖಿತತ್ವದಿಂದ ಅಗುವಂಥ ಚೈತನ್ಯದ ವಿಕಾರಗಳು, ಒಂದು ಹೇಳಿ ಚೈತನ್ಯದಂತೆ ಕಂಡು ಬಿಂತಿದ್ದರೂ, ಚೈತನ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಚೈತನ್ಯಕ್ರಂತ್ವವಾಗಿವೆ - ಜಡವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಅಚೇತನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಭೇದಭ್ರಾನಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅವನ್ನು ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನರೂಪವಾಗಿ ಅನುಭವಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅವು ಅಚೇತನವಾಗಿವೆ, ಚೇತನವಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನ :- ಒಂದು ಹೇಳಿ ಅವು ಚೈತನ್ಯವಲ್ಲವೆಂದುಮೇಲೆ ಏನಿವೆ ? ಅವು ಪ್ರದ್ವಲವಿವೆಯೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆನು ಇವೆ ?

ಉತ್ತರ :- ಅವು ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅವು ಪ್ರದ್ವಲಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರಣವಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮದ ಉದಯದ ನಿರ್ಮಿತದಿಂದಾಗುವಂಥ ಚೈತನ್ಯದ ವಿಕಾರಗಳೂ ಜೀವವಲ್ಲ. ಪ್ರದ್ವಲಗಳೇ ಆಗಿವೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ವರ್ಣಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ರಾಗಾದಿಗಳು ಜೀವವಲ್ಲವೆಂದರೆ ಜೀವ ಯಾವುದು ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಂಬುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಶ್ಲೋಕ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

వందితు సవ్వ సిద్ధే ॥ ఫలితములను వివరించాలి.

(అనుష్టవ్)

అనాద్యనంతమచలం స్వసంపేద్యమిదం స్వటమో ।
జీవః స్వయం తు చైతన్యముచ్ఛేశ్వకచకాయతే ॥ ೭౧ ॥

(శాచోలవిత్తీరితం)

వణాంద్యైః సహితస్తథా విరహితో ద్వేధాస్వజీవో యతో
నామూతముపాస్య పత్రుతి జగజ్ఞివస్య తత్త్వం తతః ।
ఇత్యాలోచ్ఛ వివేచకైః సముచితం నావ్యావ్యతివ్యాపి వా
వ్యక్తం వ్యంజితజీవతత్త్వమచలం చైతన్యమాలంబ్యతామో ॥ ೭౨ ॥

త్యోకాథః :- [అనాది] యావుదు అనాదియిద,* [అనంతం] అనంతపిదే, † [అచలం] అచలపిదే ‡ [స్వసంపేద్యం] స్వసంపేద్యపిదే § [తు] మత్తు [స్వటం] ప్రకటపిద** - అంధ యావ
[ఇదం చైతన్యం] ఈ చైతన్యవు [ఉచ్ఛేషి] అత్యంత [చకచకాయతే] మిముగుత్త-ప్రకాతిసుత్తదే [స్వయం జీవః] అదు తానె జీవపిదే.

భావాధః :- వణాందిక మత్తు రాగాందిక భావగాలు జీవవల్ల, అదరే హేగే మేలే హేళిదే అంధ చైతన్యభావవే జీవపిదే. ॥ ೭೩ ॥

చైతన్యవే జీవద యోగ్యలక్ష్మివంబుదన్న ఈగ కావ్యద ముబాంతర తిలిసికొదుత్తారే, -

త్యోకాథః :- [వణాంద్యైః సహితః] వణాందిగాలింద కొదిద [తథా విరహితః] మత్తు వణాందిగాలింద రహితవాద హేగే [యతః అజీవః అస్తి ద్వేధా] ఎరదు ప్రకారద అజీవగాలివే; [తతః] అదశ్యాగి [అమూతమత్తం ఉపాస్య] అమూతమత్తయ ఆత్మయ పడేదూ (ఎందరే అమూతమత్తయన్న జీవద లక్ష్మివందు మన్మిసియు) [జీవస్య తత్త్వం] జీవద యథాధ స్వరూపవన్న [జగత్తా న పత్రుతి] జగత్తు నోముప్రదిల్ల ; - [ఇతి అలోచ్ఛ] ఈ ప్రకార పరీక్షే మాది [వివేచకైః] భేదభూనిగాలద ప్రయాపరు [న ఆవ్యాపి అతివ్యాపి వా] ఆవ్యాప్తి మత్తు ఆతివ్యాప్తి దోషాలింద రహితవాద [చైతన్యం] జీతనత్తవస్య జీవదలక్ష్మివందు హేళిద్దారే [సముచితం] అదు యోగ్యపిదే. [వ్యక్తం] ఆ చైతన్యలక్ష్మివు ప్రకటపిదే, [వ్యంజిత-జీవ-తత్త్వం] అదు జీవద యథాధ స్వరూపవన్న ప్రకటమాదిద్ మత్తు [అచలం] అదు అచలపిదే - చంచలతేయింద రహితవాగి యావాగలూ ఏద్యమానపిదే. [అలంబ్యతాం] జగత్తు అదరదే ఆవలంబనే మాడలి ! (అదరింద యథాధ జీవద గ్రహణవాగుత్తదే.)

* ఎందరే యావుదే కాలదల్లి లక్ష్మిస్వాగిల్ల. † ఎందరే యావుదే కాలదల్లి అదర వినాతవాగుపచిల్ల. ‡ ఎందరే యావుదు ఎండో చైతన్యతసమింద ఇతర రూపు-చంచల ఆగుప్రదిల్ల. § ఎందరే యావుదు స్వతః తన్నింద తానే తిళియుక్కదే. ** ఎందరే అడగిలొండిల్ల.

***** సంతృకార : శ్రీమధ్గావతమ్మందాచాయదేవరు *****

(ವಸಂತತಿಲಕ)

ಜೀವಾದಜೀವಮಿತಿ ಲಕ್ಷಣತೋ ವಿಭಿನ್ನಂ
ಜ್ಞಾನೀ ಜನೋನುಭವತಿ ಸ್ವಯಮುಲ್ಲಸಂತಮ್ |
ಅಜ್ಞಾನಿನೋ ನಿರವಧಿಪ್ರವಿಜ್ಯಂಭಿತೋರಯಂ
ಮೋಹಸ್ತ ತತ್ವತ್ವಮಹಕೋ ಬತ ನಾನಟೀತಿ ||೪೨||

ಭಾವಾರ್ಥ :- ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ವರ್ಣಾದಿ ಭಾವಗಳು-ವರ್ಣಾದಿ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಾದಿಭಾವಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ-ಜೀವದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಜೀವದ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಅಲ್ಲ; ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಜೀವದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಮನ್ಮಿಸಿದರೂ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಜೀವರುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಭಾವಗಳು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರ್ಣಾದಿ ಭಾವಗಳ ಅಶ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಜೀವದ ಯಥಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದುಬಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಅದಾಗ್ನಿ ಅಮೂರ್ತತ್ವವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಮನ್ಮಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣವೇನೆನ್ನದರೆ ಬಹು ಅಜೀವದವ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರದ್ವಿಲಾಪನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಧರ್ಮ; ಅಥವಾ, ಆಕಾಶ, ಕಾಲ-ಕ್ಷಣಾಲ್ಯಾಸಿ ಅಮೂರ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಅಮೂರ್ತತ್ವವು ಜೀವದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆಯೇ ನಾಲ್ಕು ಅಜೀವದವ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ; ಹಿಂಗೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಮೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಮೂರ್ತತ್ವದ ಅಶ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ ಜೀವದ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪದ ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಚ್ಯಾತನ್ಯಲಕ್ಷಣವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯೋಷಣಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಜೀವವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ದ್ವಷ್ಟದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯೋಷಣಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಅದು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಅಶ್ರಯವನ್ನೇ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿದರೆ ಜೀವದ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪದ ಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತದೆ. ||೪೨||

ಯಾವಾಗ ‘ಕ್ಷ ಪ್ರಕಾರದ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಜೀವನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾಗಲೂ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಜನರಿಗೆ ಅದರ ಅಜ್ಞಾನವೇಕೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ?’ - ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಈಗ ಅಶ್ವಯುವನನ್ನೂ ಮತ್ತು ಹೇದವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ತೋಽಿಕಾರ್ಥ :- [ಇತಿ ಲಕ್ಷಣತಃ] ಹಿಂಗೆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಭಿನ್ನಲಕ್ಷಣದ ಕಾರಣದಿಂದ [ಜೀವಾತ್ ಅಜೀವಂ ವಿಭಿನ್ನಂ] ಜೀವದಿಂದ ಅಜೀವವು ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ [ಸ್ವಯಂ ಉಲ್ಲಸಂತಂ] ಅದನ್ನು (ಅಜೀವವನ್ನು) ತಮ್ಮಿಂದ ತಾವೇ (-ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ, ಜೀವದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ) ವಿಲಸಿತವಾಗುತ್ತ-ಪರಿಣಮನವಾಗುತ್ತ [ಜ್ಞಾನೀ ಜನಃ] ಜ್ಞಾನೀ ಜನರು [ಅನುಭವತಿ] ಅನುಭವ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ, [ತತ್ತಾ] ಆದರೂ [ಅಜ್ಞಾನಿನಃ] ಅಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು [ನಿರವಧಿ-ಪ್ರವಿಜ್ಯಂಭಿತಃ ಅಯಂ ಮೋಹಃ ತು] ಅಮಯಾದರಿಪಬಿಂದ ಹರಾಕಿಕೊಂಡಂಥ ಈ ಮೋಹವು (ಎಂದರೆ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಏಕತ್ವದ ಭಾಂತಿಯು) [ಕಥಂ ನಾನಟೀತಿ] ಅದೇಕೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದೆ - [ಅಹೋ ಬತ] ಎಂಬುದೇ ನಮಗೆ ಮಹಾನ್ ಅಶ್ವಯು ಮತ್ತು ದುಃಖದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ! ||೪೨||

వందితు సవ్య సిద్ధే

నానట్టుతామో తథాపి —

(వసంతతిలక)

ఆస్తిన్ననాదిని మహత్యఏవేకనాట్యే
వణాదిమాన్యటతి పుద్దల ఏవ నాన్యః ।
రాగాదిపుద్దలపికారవిరుద్ధతుద్ధ-
జ్యేతన్యధాతుమయమూత్రియం చ జీవః ॥౪౭॥

(మండాక్రంతం)

ఇత్యం భూనక్రకచెకలనాపాటనం నాటయిత్వు
జీవాబేవో స్నుటపిఫటనం నేవ యావత్యయాతః ।

ఈగ పునః మోహద నిషేధమామత్తు 'ఒందువేళ మోహవు నతిసుత్తిద్దరే నతిసలి! ఆదగ్గు
ఁగేయే ఇదేయిందు హేళుత్తారే, -

తోల్లోకాథి :- [ఆస్తినో అనాదిని మహతి ఆఖివేక-నాట్యే] ఈ అనాదికాలద మహానో
అఖివేకప్రాణవాద నాటకదల్లి ఇల్లవ స్తుత్యదల్లి [వణాదిమానో పుద్దలః ఏవ నటతి] వణాది
స్వరూపద పుద్దలవే నతిసుత్తదే, [న అన్యః] ఇతర యావుదం ఇల్ల; (అఖిఁచభూనదల్లి పుద్దలవే
హలవు ప్రకారగళింద కండు బరుత్కదే, జీవవు అనేక ప్రకారవాగిల్ల;) [చ] మత్తు [అయిం జీవః]
ఈ జీవపంతూ [రాగాది-పుద్దల-పికార-విరుద్ధ-తుద్ధ-జ్యేతన్యధాతుమయ-మూత్రిః] రాగాది
పుద్దలపికారగళింద ఏలక్ష్మినూ, తుద్ద జ్యేతన్యధాతుమయనాద మూత్రియూ ఆగిద్దానే.

భావాథి :- రాగాది చిదోవికారగళన్ను (-జ్యేతన్యధాతుమయన్ను) నేఱి 'ఇప్పు జ్యేతన్యగళే
అగివేయిందు భూంతివశరాగబారదు -పికిందరే ఆపు జ్యేతన్యద ఎల్ల అవస్థగళల్లి వ్యాప్తవాదరేనే
జ్యేతన్యదవేందు హేళబమదు. రాగాదివికారగళు ఎల్ల అవస్థగళల్లి వ్యాప్తవాగువుదిల్ల - మేళూవస్థయల్లి
అప్పగి అభూవపిదే. మత్తు అప్పగి అనుభవపూ ఆకులతేయింద కూడి దుఃఖరూపవాగిదే. ఆదక్కాగి
అపు చేకనవల్ల, జడవాగివే. జ్యేతన్యద అనుభవపు నిరాకులతేయిదే, అదే జీవద స్ఫూవపిదేయిందు
తిరిదుకొల్చేబేకు. ॥౪౭॥

ఈగ, భేఁచుభూనద ప్రవృత్తియింద భూతాద్యవ్యవు తానాగియే ప్రకటవాగుత్తదేందు కలకదల్లి
అదర మంచిమెయన్న ప్రకటపెటిసుత్త అధికారవన్న ప్రాణమామత్తారే, -

తోల్లోకాథి :- [ఇత్థం] ఈ ప్రకారవాగి [భూన-క్రకచె-కలనా-పాటనం] భూనరూప కరగసద
యావ అభూసపిదే అదన్న పునః పునః [నాటయిత్వు] లుపయోగిసి [యావతో] ఎల్లియవరేగే

ವಂದಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ವಿಶ್ವಂ ವಾಪ್ಯ ಪ್ರಸಭವಿಕಸದ್ವಾಕ್ತೆಚಿನಾತ್ಮತ್ವತ್ತಾ
ಜ್ಞಾತ್ಪದ್ವಾಂ ಸ್ವಯಮತಿರಸಾತ್ಮವದುಭ್ಯೇತ್ತಾತೇ ॥೪೩॥

ಇತಿ ಜೀವಾಚೀವೌ ಬ್ರಥಗೋಭೂತಾತ್ಮ ನಿಷ್ಪಾಂತೋ ।

[ಜೀವಾಚೀವೌ] ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಚೀವಗಳೆರಡೂ [ಸೃಷ್ಟಿ-ವಿಫಲಿನಂ ನ ಏವ ಪ್ರಯಾತಃ] ಪ್ರಕಟರೂಪದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, [ತಾವಾತ್] ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ [ಜ್ಞಾತ್ಪದ್ವಾಂ] ಜ್ಞಾತಾದ್ವಾಪ್ಯ [ಪ್ರಸಭ-ವಿಕಸತ್ತಾ-ವ್ಯಕ್ತ-ಚಿನಾತ್ಮತ್ತಾತ್ಮಾ] ಅತ್ಯಂತ ವಿಕಾಸರೂಪವಾಗುತ್ತ ತನ್ನ ಪ್ರಕಟ ಚಿನಾತ್ಮತ್ತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ [ವಿಶ್ವಂ ವಾಪ್ಯ] ವಿಶ್ವವನ್ನ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, [ಸ್ವಯಂ] ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ [ಅತಿರಸಾತ್] ಅತ್ಯಂತ ವೇಗದಿಂದ [ಉಳ್ಳಿಂಧಿ] ಉಗ್ರವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಅತ್ಯಂತಿಕರೂಪದಿಂದ [ಚಕಾಶೇ] ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಈ ಕಲಪದ ಅಶಯವು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ - ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಯಾವಾಗ ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಚೀವಗಳೆರಡೂ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆಯೆಂದು ಪ್ರತಿತಿಂಧಿಲ್ಲ ಬರುತ್ತದೆ ಅಗಲೇ ಆತ್ಮನ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಲು ಅನುಭವವಾಗುವುದು - ಸಮೃದ್ಧಿಯಾದ ಅತ್ಯನು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಿಶ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆ ಭಾವಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಅಥವಾ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ವಿಶ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಅವನ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.) ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಂತೂ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದೆ-ಅನಾರ್ಥಿಕಾಲದ ಜೀವ-ಅಚೀವಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ ಕೇವಲ ಬೇರೆಯಾಗುವ ಮನ್ಯ ಎಂದರೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವ ಮೊದಲು ಭೇದಜ್ಞಾನದಭಾವನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಾದಮೇಲೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಲುದ ಧಾರಾಪ್ರವಾಹವು ನಲೆಗೊಂಡರೆ ಅದರೊಳಗೆ ಕೇವಲ ಅತ್ಯನು ಅನುಭವವಿರುವುದು; ಮತ್ತು ಆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಲು ಶೈಳಿಯ ಅತ್ಯಂತವೇಗದಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತ ವರೆಯುತ್ತ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾ : ಅಭಾತಿಕರ್ಮಗಳ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಜೀವದ್ವಾಪ್ಯ ಅಚೀವದಿಂದ ಕೇವಲ ಭಿನ್ನವಾಗುವುದು. ಜೀವ-ಅಚೀವಗಳು ಬೇರೆ ಯಾಗುವುದರ ರೀತಿಯು ಇಡಾಗಿದೆ. ||೪೪||

ಟೀಕೆ :- ಹೀಗೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಚೀವಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ (ರಂಗಮಂಟಪದಿಂದ) ಹೊರಗ ಹೊರಟು ಹೋದವು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜೀವಾಚೀವಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದರ ನರಿತರ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಆಚಾರ್ಯರು, ಸ್ವತ್ಮಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಅಚೀವಗಳೆರಡೂ ಒಂದಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಏಕತ್ವದ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಭೇದಜ್ಞಾನಯಾದ ಸಮೃದ್ಧಿವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸಮೃಕ್ಷಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆ ಜೀವ-ಅಚೀವಗಳೆರಡನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಭೇದದಿಂದ ಪರಿಕ್ರಮಾಡಿ ಎರಡನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಸೋಗು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ರಂಗಮಂಟಪದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟುಹೋದವು. ಹೀಗೆ ಅಲಂಕಾರಸಹಿತವಾಗಿ ಘಣಾನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವಂದಿತು ಸಹ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ ಶಾಸನ

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಮತಚಂದ್ರಸಾರಿವರಚಿತಾಯಾಂ ಸಮಯಸಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಮಾತ್ಮಭ್ಯಾತ್‌
ಜೀವಾಜೀವಪ್ರರೂಪಕಃ ಪ್ರಥಮೋಽಂತರಃ ।

ಜೀವಾಜೀವಗಳಸಂಯೋಗಾನಾದಿಯಿಂದಿರುವುದನೋಡಿ ಮೂರ್ಧರಾತ್ಮನಾಣರು
ವಿವೇಕಿಗಳ್ಳು ಸಮ್ಮಾನ್ಯೇದಿಜ್ಞಾನದಿಂ ನಿಜಭಾವವ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವರು ।
ತವೆಕೇಳ್ಣ ಶ್ರೀಗುರುಗಳುಪದೇಶ ಕಾಲಲಭ್ಧಿಬರೆ ಅಭ್ರಾನ ಕಳೆಯುವರು
ಅವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರೆನಿಸುವರು ನಿತ್ಯತೀವಸುಖವ ಪಡೆಯುವರು ॥

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಸಮಯಸಾರದ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ಪೂರುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವಪ್ರಣೀತ
ಶ್ರೀ ಸಮಯಸಾರ ಪರಮಾಗಮದ ಶ್ರೀಮದ್ ಆಷ್ಟತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವ
ವಿರಚಿತ ಆತ್ಮಭ್ಯಾತಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ
ಜೀವಾಜೀವಾಧಿಕಾರವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.



ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮ ಅಧಿಕಾರ

ಅಥ ಜೀವಾಜೀವಾದೇವ ಕರ್ತೃಕರ್ಮವೇಷೇಣ ಪ್ರವಿಶತಃ ।

(ಮಂದಾಕುಂಡಂ)

ಏಃ ಕರ್ತಾ ಚಿದಹರ್ಮಿಹ ಮೇ ಕರ್ಮ ಕೋಪಾದಯೋಮಾ
ಇತ್ಸ್ವಾನಾಂ ಶಮಯದಭಿತಃ ಕರ್ತೃಕರ್ಮವ್ರವೃತ್ತಿಮ್ ।
ಜ್ಞಾನಚೈಲ್ಕೈತಿಃ ಸ್ವರತಿ ಪರಮೋದಾತ್ರಮತ್ಯಂತಧೀರಂ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ತುರ್ವಾಣಿರುಪಧಿಪ್ಯಾಘ್ನಿರ್ವಾಣಿಭಾರಸಿ ವಿಶ್ವಮ್ ||೪೬||

ಕರ್ತೃಕರ್ಮವಿಭಾವಂಗಳನು ನಿವಾರಿಸಿ ಜ್ಞಾನಮಯವಾಗಿ ।
ಕರ್ಮವಕೆಡಿಸಿದ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಗರ್ವವಬಿಬ್ಬಿ ನಮಿವೆನೆಗೆ ॥

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾಕಾರರು ‘ಈಗ ಜೀವ-ಅಜೀವಗಳಿರದೂ ಒಂದು ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಯಂತ ಪರಸ್ಪರ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವ-ಅಜೀವಗಳಿರದೂ ಒಂದು ಕರ್ತೃಕರ್ಮದ ವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ಅಲಂಕಾರದ ಭಾಷ್ಯಯಲ್ಲಿ ಟೀಕಾಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ಮೊದಲು ಜ್ಞಾನವು ಆ ಸೌರ್ಯವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ಜ್ಞಾನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ತ್ವೀಕಾರಃ :- ‘[ಇಹ] ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ [ಅಹಂ ಚಿದಾ] ಚೈತನ್ಯಸ್ಸರೂಪ ಅತ್ಯಾದ ನಾನಂತರ [ಏಃ ಕರ್ತಾ] ಒಬ್ಬ ಕರ್ತೃವಿದ್ಯೇನೆ ಮತ್ತು [ಅಮಾ ಕೋಪಾದಯಃ] ಈ ಕೋಧಾದಿಭಾವಗಳು [ಮೇ ಕರ್ಮ] ನನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿವೆ’ [ಇತಿ ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ತೃಕರ್ಮವ್ರವೃತ್ತಿಂ] - ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಯಾವ ಕರ್ತೃಕರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ ಅದನ್ನು [ಅಭಿತಃ ಶಮಯತ್] ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತ (-ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತ) [ಜ್ಞಾನಚೈಲ್ಕೈತಿಃ] ಜ್ಞಾನಚೈಲ್ಕೈತಿಯು [ಸ್ವರತಿ] ಸ್ವರಾಯಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಜ್ಞಾನಚೈಲ್ಕೈತಿಯು [ಪರಮ-ಉದಾತ್ತಂ] ತುಂಬಾ ಉದಾತ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಯಾರ ಅಧಿನಷ್ಟಾ ಇಲ್ಲ, [ಅತ್ಯಂತ-ಧೀರಂ]

ಎಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸದ್ಗು ಕೋಹಾದಿಸು

ಜಾವ ಇ ವೇದಿ ವಿಸೇಸಂತರಂ ತು ಆದಾಸವಾಣ ದೋಷ್ಣಂ ಹಿ ।
ಅಣ್ಣಾಣೀ ತಾವ ದು ಸೋ ಕೋಹಾದಿಸು ವಟ್ಟದೇ ಜೀವೋ ॥೯೮॥

ಕೋಹಾದಿಸು ವಟ್ಟಂತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಕರ್ಮಸ್ಸ ಸಂಚೆ ಹೋದಿ ।
ಜೀವಸ್ಯೇವಂ ಬಂಧೋ ಭಣಿದೋ ಖಲು ಸವ್ಯದರಿಸಿಹಿಂ ॥೯೯॥

ಯಾವನ್ನ ವೇತ್ತಿ ವಿಶೇಷಾಂತರಂ ತಪ್ಪತಾಸ್ರವಯೋದ್ವಯೋರಹಿ ।
ಅಭಾನೀ ತಾವನ್ನ ಕೋಧಾದಿಷು ವರ್ತತೇ ಜೀವಃ ॥೯೯॥

ಕೋಧಾದಿಷು ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ ಸಂಚಯೋ ಭವತಿ ।
ಜೀವಸ್ಯೇವಂ ಬಂಧೋ ಭಣಿತಃ ಖಲು ಸರ್ವದರ್ಶಿಭಿಃ ॥೧೦೦॥

ಅತ್ಯಂತ ಧೀರಪಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಕುಲತೆಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು [ಸಿರುಪರಿ-ಬ್ರಹ್ಮಗ್ರಹ-ನಿಭಾಂಸಿ] ಎರಡನೆಯದರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಬೀರೆ ಬೀರೆ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದು ಅದರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವದರಿಂದ [ವಿಶ್ವಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕುರ್ವತ್ತಾ] ಅದು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಾಲ್ಯೋಕವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಶಿಳಿಯತ್ತದೆ.

ಭಾಬಾಭಾ :- ಯಾವ ಭೂನಾಸ್ಯರೂಪಿಯಾದ ಅತ್ಯನಿದ್ವಾನೇ ಅವನು ಪರದ್ವಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಪರಭಾವಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವರೂಪವಾದ ಅಭಾನವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ತಾನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿ ಪ್ರಾತಮಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥೧೪॥

ಕಾಗೆ, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಜೀವನು ಅಸ್ವರೂಪದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯನ ವಿಶೇಷದನ್ನು (ಅಂತರವನ್ನು) ಶಿಳಿಯವಿಲ್ಲ ಅದುವರೆಗೆ ಅವನು ಅಭಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತ, ಅಸ್ವರೂಪಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಗ್ನಾಗುತ್ತ, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಯಿದನ್ನು ಎರಡು ಗಾಢ್ಯಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೫೯-೨೦

ಗಾಧಾಭಾ :- [ಜೀವೋ] ಈ ಜೀವನು [ಜಾವ] ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ [ಆದಾಸವಾಣ ದೋಷ್ಣಂ ಹಿತು] ಅತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ವರೂಪರೆ [ವಿಸೇಸಂತರಂ] ಅಂತರ ಮತ್ತು ಭೀದವನ್ನು [ಇ ವೇದಿ] ಶಿಳಿಯವಿಲ್ಲ [ತಾವ ದು] ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ [ಸೋ] ಅವನು [ಅಣ್ಣಾಣೀ] ಅಭಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತ [ಕೋಹಾದಿಸು] ಕೋಧಾದಿ

ಎನ್ನೆವರಮಿಂಬಿ ಅತ್ಯಮೇಣ್ಣ ಅಸ್ವವಂಗಳ ಭೀಡಾಂತರವನರಿಯನು ।
ಅನ್ನೆಗಂ ಅಭಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತ ಕೋಧಾದಿ ಅಸ್ವವಂಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವನು ॥೧೯॥

ಜೀವ ಕೋಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮಸಂಚಯವಾಗುವುದು ।
ಜೀವಕೀರೀತಿ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯದಿ ಸರ್ವಜ್ಞಪೇಣಿಹರು ॥೧೦೧॥

ಯಥಾಯಮಾತ್ಮಾ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಸಂಬಂಧಯೋರೆವಿತೇಷಾಢೇದಮವಶ್ವನ್ವ-
ವಿಶಂಕಮಾತ್ಮತಯಾ ಜ್ಞಾನೇ ವರ್ತತೇ, ತತ್ತ್ವ ವರ್ತಮಾನಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಶ್ಚಯಾಯಾಃ ಸ್ವಭಾವಭೂತ-
ತ್ಯೇನಾಪ್ರತಿಷಿಧಿತ್ವಾಜ್ಞಾನಾತಿ, ತಥಾ ಸಂಯೋಗಸಿದ್ಧಸಂಬಂಧಯೋರವ್ಯಾತ್ತಕೋರ್ಧಾದ್ಯಾಸ್ರವಯೋಃ
ಸ್ವಯಮಜ್ಞಾನೇನ ವಿಶೇಷಮಜಾನನ್ವಾ ಯಾವದ್ವೇದಂ ನ ವಶ್ವತ್ ತಾವದಕಂಕಮಾತ್ಮತಯಾ
ಕೋರ್ಧಾದೌ ವರ್ತತೇ, ತತ್ತ್ವ ವರ್ತಮಾನಶ್ಚ ಕೋರ್ಧಾದಿಶ್ಚಯಾಣಾಂ ಪರಭಾವಭೂತತ್ವತ್ವತಿಷಿಧಿ-
ತ್ಯೇರು ಸ್ವಭಾವಭೂತತ್ವಾಜ್ಞಾಸಾತ್ಮ್ಯಧೃತಿ ರಜ್ಯತೇ ಮುಹ್ಯತಿ ಚೇತಿ | ತದತ್ತ ಯೋರ್ಯಮಾತ್ಮಾ
ಸ್ವಯಮಜ್ಞಾನಭವನೇ ಜ್ಞಾನಭವನಮಾತ್ರಸಹಜೋದಾಸೀನಾವಸ್ಥಾತ್ಮಾಗೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಮಾಣಃ
ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಸ ಕರ್ತಾರ; ಯತ್ತ ಜ್ಞಾನಭವನವ್ಯಾಪ್ತಿಯಮಾಣತ್ಮೇಭೋರ್ಧ ಭಿನ್ನಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣತ್ವೇ-
ನಾಂತರುತ್ಪ್ರವಮಾನಂ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಕೋರ್ಧಾದಿ ತತ್ತ್ವಮರ್ | ಏವಮಿಯಮಾಣಿರಜ್ಞಾನಜಾ ಕರ್ತೃ-
ಕಮರ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ | ಏವಮಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಯಮಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ್ರಮಕಮರ್ಭಾವೇನ ಕೋರ್ಧಾದಿಷು ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ತಮೇವ ಕೋರ್ಧಾದಿವೃತ್ತಿರೂಪಂ ಪರಿಣಾಮಂ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರೀಕೃತ್ಯ ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಿಣಮ-
ಮಾನಂ ಹಾದ್ವಲಿಕಂ ಕಮರ್ ಸಂಚಯಮುವಯಾತಿ | ಏವಂ ಜೀವಪ್ರದ್ವಲಯೋಃ ಪರಸ್ಪರಾವಗಾಹ-
ಲಕ್ಷಣಸಂಬಂಧಾತ್ಮಾ ಬಂಧಃ ಸಿದ್ಧೇತ್ | ಸ ಚಾನೇಕಾತ್ಮಕ್ಯಕಸಂತಾನತ್ವೇನ ನಿರಸ್ತೇತರೇತರಾಶ್ರಯ-
ದೋಷಃ ಕರ್ತೃಕಮರ್ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಸ್ಯ ನಿಮಿತ್ತಮ್ |

ಆಸ್ರವಗಳಲ್ಲಿ [ವಣ್ಣದೇ] ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ; [ಕೋಹಾದಿಸು] ಕೋರ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ [ವಣ್ಣಂತಸ್ಯ ತಸ್ಯ]
ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವನಿಗೆ (ಕಮ್ಮಸ್ಯ) ಕಮರ್ದ [ಸಂಚಿ] ಸಂಚಯವು [ಹೋರಿ] ಆಗುತ್ತದೆ. [ಖಲು]
ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ [ವರಂ] ಹೀಗೆ [ಜೀವಸ್ಯ] ಜೀವನಿಗೆ [ಬಂಧೋ] ಕಮರ್ಗಳ ಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆಯಂದು
[ಸಪ್ತದರಿಸಿಹೀಂ] ಸವಜ್ಞದೇವರು [ಭಣಿದೋ] ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಆತ್ಮನು, ಯಾರೋದನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಸಂಬಂಧವಿದ ಅಂಥ ಆತ್ಮ
ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷತೆ (ಅಂತರ, ಭಿನ್ನಲಕ್ಷಣ) ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆವಗಳ ಭೇದವನ್ನು (ಬೇರೆತನವನ್ನು)
ನೋಡದ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನತನದಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಆಲ್ಲಿ (ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನತನದಿಂದ)
ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ ಅವನು, ಜ್ಞಾನದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕ್ರಿಯೆಯ ನಿಷೇಧ
ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ, ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ - ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಿಯವರಿಗೆ
ಕೂಡಾ ಆತ್ಮನು, ಯಾರೋದನೆ ಸಂಯೋಗಸಿದ್ಧಸಂಬಂಧವಿದ ಅಂಥ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಕೋರ್ಧಾದಿ ಆಸ್ರವಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನಭಾವದಿಂದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಗಳ ಭೇದವನ್ನು ನೋಡದ ಎಲ್ಲಿಯವರಿಗೆ
ನಿಶ್ಯಂಕವಾಗಿ ಕೋರ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನತನದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಆಲ್ಲಿ (ಕೋರ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನತನದಿಂದ)
ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ ಅವನು, ಬಂದು ಹೇಳಿ ಕೋರ್ಧಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪರಭಾವಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆದರ ನಿಷೇಧ
ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾಗಿದೆಯಂಬ ಅಧ್ಯಾಸ (ವಿಪರೀತ ನಿಷಾಯ) ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ಕೋರ್ಧರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ರಾಗರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮೋಹರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಕಂತಹ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಈ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನಭಾವದಿಂದ ಜ್ಞಾನಭವನಮಾತ್ರ, * ಸಹಜ ಉದಾಸೀನ (ಕೇವಲ

* ಭವನ = ಆಗುವುದು ಅದು ; ಪರಿಣಾಮಕುವುದು ಅದು ; ಪರಿಣಾಮನ.

ವಂಬಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ ಶಿಖಿತು ಸಿದ್ಧೇ

ಕದಾಸ್ಯಃ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತೇನಿಕವೃತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ತಾ -

ಜಜ್ಯಯಾ ಇಮೇಣ ಜೀವೇಣ ಅವೃಷ್ಣೋ ಆಸವಾಣ ಯ ತಹೇವ ।

ಷಾದಂ ಹೋದಿ ವಿಸೇಸಂತರಂ ತು ತಜ್ಯಯಾ ಣ ಬಂಧೋ ಸೇ ॥೭೧॥

ಯದಾನೇನ ಜೀವೇನಾತ್ಯನಃ ಆಸುವಾಣಾಂ ಚ ತಧ್ಯೈವ ।

ಜ್ಞಾತಂ ಭವತಿ ವಿಶೇಷಾಂತರಂ ತು ತದಾ ನ ಬಂಧಸ್ತಸ್ಯ ॥೭೨॥

ಭಾತಾದ್ಘಾತ್ಯಾ) ಅವಸ್ಯೇಯ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಅಭ್ರಾನಭವನ ವ್ಯಾಪಾರರೂಪವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಪ್ರತಿಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ತೃ ಇದೆ; ಮತ್ತು ಭ್ರಾನಭವನ ವ್ಯಾಪಾರರೂಪವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಯಾವ ಶ್ರಯಮಾನರೂಪಾದಿಂದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸ್ವಾವಾಗುತ್ತಿರುವುದರ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂಥ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಅವು (ಆ ಕರ್ತೃವಿನ) ಕರ್ಮಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಾದ ಅಭ್ರಾನದಿಂದ ಆಗುವಂಥಂ ಇದು (ಅತ್ಯನ್ತ) ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಅಭ್ರಾನದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವಗಳಿಂದ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಾದ ಈ ಅತ್ಯನ್ತ, ಆ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಿತಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾನು ತನ್ನ ಭಾವದಿಂದಲೇ ಪರಿಣಿಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಪೌದ್ದಲಿಕ ಕರ್ಮವು ಒಟ್ಟುಗೂಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪ್ರದ್ಲಾಗಳಲ್ಲಿ, ಪರಸ್ಪರ ಅವಗಾಹವು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ ಸಂಬಂಧರೂಪದ ಬಂಧವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದರೂ (ಅನಾದಿಯಿಂದ) ವಿಕರ್ವವಾಹಕರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದರೂಳಗಿಂದ ಇತರೇತರಾತ್ಮಯದೋಷವು ದೂರವಾಗಿದೆ ಅಂಥ ಆ ಬಂಧವು, ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಯಾವ ಅಭ್ರಾನವಿದೆ ಅದರ ನಿರ್ಮಿತವಿದೆ.

ಭಾವಾಭ್ರ : ಈ ಅತ್ಯನ್ತ, ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಭ್ರಾನಸ್ಯಭಾವರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಿಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳರೂಪವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಿಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಭ್ರಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅದುವರೆಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ; ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಿಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ : ಕರ್ತೃವಿದ್ಯಾನೇ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಅವನ ಕರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ಅನಾದಿಯಾದ ಅಭ್ರಾನದಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ, ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬಂಧವಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಬಂಧದ ನಿರ್ಮಿತದಿಂದ ಅಭ್ರಾನವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅನಾದಿಸಂತಾನ (ಪ್ರವಾಹ) ವಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರೂಳಗೆ ಇತರೇತರಾತ್ಮಯ ದೋಷವು ಬಿಂದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಅತ್ಯನ್ತ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕ್ರೋಧಾದಿಕರ್ಮಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಪರಿಣಿಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದುವರೆಗೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ.

ಜೀವನಾವಾಗ ಆತ್ಮಮೇಣ್ಣ ಆಸುವಂಗಳ ವಿಶೇಷಾಂತರವ ತಿಳಿಯುವನು ।

ಆವಾಗಲಾಜೀವನಿಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಪೇಳಿರುವರು ॥೭೩॥

† ಶ್ರಯಮಾನರೂಪದಿಂದ ಅದು = ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಆ ರೂಪದಿಂದ

ಇಹ ಕೆಲ ಸ್ವಭಾವಮಾತ್ರಂ ವಸ್ತು, ಸ್ವಸ್ಯ ಭವನಂ ತು ಸ್ವಭಾವಃ ತೇನ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಭವನಂ ಖಿಲ್ಲಾತ್ತಾ, ಕೋಧಾದೇಭರವನಂ ಕೋಧಾದಿಃ ಅಥ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಯಧ್ವವನಂ ತನ್ನ ಕೋಧಾದೇರಷಿ ಭವನಂ, ಯತೋ ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಭವನೇ ಜ್ಞಾನಂ ಭವದ್ವಿಭಾವ್ಯತೇ ನ ತಥಾ ಕೋಧಾದಿರಹಿ; ಯತ್ತ ಕೋಧಾದೇಭರವನಂ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನಸಾಂಪಿ ಭವನಂ, ಯತೋ ಯಥಾ ಕೋಧಾದಿಭವನೇ ಕೋಧಾದಯೋ ಭವಂತೋ ವಿಭಾವ್ಯಂತೇ ನ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಮಹಿ | ಇತ್ಯಾತ್ಮನಃ ಕೋಧಾದಿನಾಂ ಚ ನಹಲ್ವೇ ಕವಸ್ತುತ್ಪಮ್ | ಇತ್ಯೇವಮಾತ್ಯಾತ್ಯಾಸ್ತವಯೋರ್ವೀಕೇವರದರ್ಶನೇನ ಯದಾ ಭೇದಂ ಜಾನಾತಿ ತದಾಸಾಂಜಾದಿರಷ್ಯಜ್ಞಾನಜಾ ರತ್ನ-ಕರ್ಮ-ಪ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿನಿರ್ವರ್ತನೇ; ತನ್ನವ್ಯತ್ರಾವಜ್ಞಾನನಿಮಿತ್ತಂ ಪ್ರದ್ವಲದ್ವರ್ವ-ಕರ್ಮಬಂಧೋರಹಿ ನಿವರ್ತನೇ | ತಥಾ ಸತಿ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಾದೇವ ಬಂಧನಿರೋಧಃ ಸಿಧ್ಯೇತಾ |

ಈ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮ ಪ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಭಾವವು ಯಾವಾಗ ಆಗುತ್ತದೆ ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಗಾಥಾಸೂತ್ರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಢे - ೨೮

ಗಾಥಾಧರ :- [ಜಾಯಾ] ಯಾವಾಗ [ಇವೇಣ ಜಿವೇಣ] ಈ ಜೀವನ [ಅಪ್ರಣೋ] ತನ್ನ-ಆತ್ಮನ [ತಹೇವ ಯಿ] ಮತ್ತು [ಅಸವಾಣ] ಅಸವಗಳ [ಇಸೇಸಂತರಂ] ಅಂತರ ಮತ್ತು ಭೇದಗಳನ್ನು [ಜಾದಂ ಹೋದಿ] ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತ್ತಾನೆ [ತಾಯಾ ತು] ಆಗ [ಸೇ] ಅವನಿಗ [ಬಂಧೋ ಣ] ಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿದೆ ಅದು (ತನ್ನ) ಸ್ವಭಾನ ಮಾತ್ರವೇ ಇದೆ, ಮತ್ತು 'ಸ್ವ'ದ ಭವನ (ಆಗುವುದು) ಅದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ (ಎಂದರೆ ತನ್ನದು ಯಾವುದು ಆಗುವುದು-ಪರಿಣಿಮಿಸುವುದು ಅದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ;) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿತ್ಯಯಾದಿಂದ ಯಾವ ಜ್ಞಾನದ ಆಗುವಿಕೆ-ಪರಿಣಿಮನವಿದೆ ಅದು ಅತ್ಯವಿದೆ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಕೋಧಾದಿಗಳ ಆಗುವಿಕೆ-ಪರಿಣಿಮನವಿದೆ ಅದು ಕೋಧಾದಿಯಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನದ ಯಾವ ಆಗುವಿಕೆ-ಪರಿಣಿಮನವಿದೆ ಅದು ಕೋಧಾದಿಗಳದ್ವೈ ಆಗುವಿಕೆ-ಪರಿಣಿಮನವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ಆಗುವ (ಪರಿಣಿಮಿಸುವ) ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಕೋಧಾದಿಗಳೂ ಆಗುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಕೋಧಾದಿಗಳ ಯಾವ ಆಗುವಿಕೆ-ಪರಿಣಿಮನವಿದೆ ಅದು ಜ್ಞಾನದ್ವೈ ಆಗುವಿಕೆ-ಪರಿಣಿಮನವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೋಧಾದಿಗಳು ಆಗುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನವೂ ಆಗುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಾರಂಭಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೋಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಯಾದಿಂದ ಏಕವಸ್ತುತ್ಪವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಸವಗಳ ವಿಶೇಷವನ್ನು (-ಅಂತರವನ್ನು) ನೋಡುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನ ಅವಗಳ ಭೇದವನ್ನು (ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು) ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ ಆಗ ಆನಾದಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉತ್ತನ್ವಾದಂಥ ಈ ಆತ್ಮನ (ಪರವಸ್ತಿವಿನಲ್ಲಿ) ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಪ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂಡುತ್ತದೆ; ಅದರ ನಿವೃತ್ತಿಯಾದಮೇಲೆ ಅಜ್ಞಾನದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪೌದ್ವಲಿಕ ದ್ವಷತಮ್ಯದ ಬಂಧವೂ ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದ ನಂತರ ಬಂಧದ ನಿರೋಧವು ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾಧರ :- ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕೋಧಾದಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ ; ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕೋಧಾದಿಗಳಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೋಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ - ಎಂದು ಯಾವಾಗ ಅವಗಳ ಭೇದಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅವಗಳ

* * * * * * * * * * * * * ಟೀಕಾಕಾರ : ಆಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರದೇವರು * * * * * * * * * *

ವಂದಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ ಶಾಂತಿ

ಕಥಂ ಭಾನಮಾತ್ರದೇವ ಬಂಧನಿರೋಧ ಇತಿ ಜೀತ್ -

ಣಾದೂಣ ಆಸವಾಣಂ ಅಸುಚಿತ್ತಂ ಚ ವಿವರೀಯಭಾವಂ ಚ |

ದುಕ್ಕಷ್ಯ ಕಾರಣಂ ತಿ ಯ ತದೋ ಣಯತ್ತಿಂ ಕುಣದಿ ಜೀವೋ ||೨೭||

ಭಾತ್ಪ್ರ ಆಸ್ರವಾಣಾಮಶುಚಿತ್ತಂ ಚ ವಿವರೀತಭಾವಂ ಚ |

ದುಃಹಿಸ್ಯ ಕಾರಣಾನಿತಿ ಚ ತದೋ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಕರೋತಿ ಜೀವಃ ||೨೮||

ಜಲೇ ಜಂಬಾಲಪತ್ತುಲುಷತ್ತೇನೋಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾದಶುಚಯಃ ಖಲ್ಪಾಸ್ರವಾಃ, ಭಗವಾನಾತ್ಮಾ ತು ನಿತ್ಯಮೇವಾತಿನಿಮ್ಯಲಚಿನಾತ್ಮತ್ತೇನೋಪಲಂಭಕತ್ವಾದತ್ತ್ವಂತಂ ಶುಚಿರೇವ | ಜಡಸ್ವಭಾವತ್ತೈ ಸತಿ ಪರ ಚೇತ್ತತ್ವಾದನ್ಯಸ್ವಭಾವಾಃ ಖಲ್ಪಾಸ್ರವಾಃ, ಭಗವಾನಾತ್ಮಾ ತು ನಿತ್ಯಮೇವ ವಿಳಾನಭಾವತ್ತೈ ಸತಿ ಸ್ವಯಂ ಚೇತಕತ್ವಾದನನ್ಯಸ್ವಭಾವ ಏವ | ಆಕುಲತ್ಮ್ಯಾತ್ವಾದಕತ್ವಾದ್ವಾಃಖಸ್ಯ ಕಾರಣಾನಿ ಖಲ್ಪಾಸ್ರವಾಃ, ಭಗವಾನಾತ್ಮಾ ತು ನಿತ್ಯಮೇವಾನಾಕುಲತ್ತ್ವಸ್ವಭಾವೇನಾಕಾರ್ಯಕಾರಣತ್ವಾದ್ವಾಃಖಸ್ಯಾ-ಕಾರಣಮೇವ | ಇತ್ಯೇವಂ ವಿಶೇಷದರ್ಶನೇನ ಯದ್ವಾಯಮಾತ್ಮಾತ್ಮಾಸ್ರವಯೋಭೇದಂ ಜಾನಾತಿ ತದೇವ ಕೋಧಾದಿಭ್ಯ ಆಸ್ರವೇಭೋ ನಿವರ್ತತೇ, ತೇಭೋಽವಿವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತದ್ದೇದ

ವಕತ್ಪ್ರಸ್ವರೂಪದ ಅಭಾನವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಭಾನವು ಹಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಗೆ ಭಾನದಿಂದಲೇ ಬಂಧದ ನಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಬಂಧದ ನಿರೋಧವು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಗಾಢೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ : ೨೭

ಗಾಥಾಧ್ಯ :- [ಆಸವಾಣಂ] ಆಸ್ರವಗಳ [ಅಸುಚಿತ್ತಂ ಚ] ಅಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು [ವಿವರೀಯಭಾವಂ ಚ] ವಿವರೀತತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ [ಯ ದುಕ್ಕಷ್ಯಕಾರಣಂ] ಆವು ದುಃಹಿಕ್ಕ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ [ಶಿ ಣಾದೂಣ] ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು [ಜೀವೋ] ಜೀವನು [ತದೋ ಣಯತ್ತಿಂ] ಅವುಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ [ಕುಣದಿ] ಹೊಂಡುತ್ತಾನೆ.

ಟಿಕೆ :- ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾವಸೆಯಿದೆ ಆದು ಕೊಳೆ ಅಥವಾ ಮಾಲಿನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆ ಹಾವಸೆಯಿಂತೆ ಆಸ್ರವಗಳು ಕೊಳೆರೂಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಲಿನ್ಯದರೂಪವಾಗಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಅಪುಚಿಯಾಗಿವೆ - ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ ಆತ್ಮನಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಂತ ನಿಮ್ಯಲವಾದ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರ ಸ್ವಭಾವರೂಪದಿಂದ ಭಾಯಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಂತ ಶುಚಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ - ಪವಿತ್ರನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಉಜ್ಜುಲನೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಆಸ್ರವಗಳ ಸ್ವಭಾವವು ಜಡರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಇತರರ ಮುಖಾಂತರ ಉಜ್ಜುಲನೇ ಇದ್ದಾನೆ.

ಆಸ್ರವಂಗಳ ಅಶುಚಿತ್ವ ಮೇಣ್ಣ ವಿವರೀತತೆಗಳನರಿತಾ ಜೀವನು |

ಆಸ್ರವಂಗಳಿಂ ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂದುವನವು ದುಃಹಿಕಾರಣವೆಂದರಿತುಕೊಂಡು ||೨೭||

ವಂದಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಜ್ಞಾನಾಸಿದ್ದೇಃ । ತತ್: ಕೋಧಾದ್ಯಾಸ್ರವನಿವೃತ್ಯವಿನಾಭಾವಿನೋ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಾದೇವಾಜ್ಞಾನಜಸ್ಯ ಪೌದ್ಲಿಕಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ಬಂಧನಿರೋಧಃ ಸಿದ್ದೇತೋ ।

ಹಿಂಚೆ ಯದಿದಮಾತ್ರಾಸ್ರವಯೋಭೀಎದಜ್ಞಾನಂ ತತ್ತಿಮಜ್ಞಾನಂ ಈ ವಾ ಜ್ಞಾನಮ್? ಯದ್ಯಜ್ಞಾನಂ ತದಾ ತದಭೀಎದಜ್ಞಾನಾನ್ಯ ತಸ್ಯ ವಿಶೇಷಃ । ಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಾ ಕಿಮಾಸ್ರವೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತಂ ಈ ವಾಸ್ರವೇಭೋಽಿ ನಿವೃತ್ತಮ್? ಅಸ್ರವೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತಂ ಚೇತ್ತದಾಹಿ ತದಭೀಎದಜ್ಞಾನಾನ್ಯ ತಸ್ಯ ವಿಶೇಷಃ । ಅಸ್ರವೇಭೋಽಿ ನಿವೃತ್ತಂ ಚೇತ್ತಹಿಂ ಕಥಂ ನ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಬಂಧನಿರೋಧಃ । ಇತಿ ನಿರಸ್ತೋಽಜ್ಞಾನಾಂತಃ ಶ್ರಯಾನಯ್ಯಃ । ಯತ್ತಾಸ್ರವಯೋಭೀಎದಜ್ಞಾನಮಹಿ ನಾಸ್ರವೇಭೋಽಿ ನಿವೃತ್ತಂ ಭವತಿ ತಜ್ಞಾನಮೇವ ನ ಭವತಿತೀ ಜ್ಞಾನಾಂತೋ ಜ್ಞಾನನಯೋಹಿ ನಿರಸ್ತಃ ।

ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ (-ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದು ಜಡವಾಗಿದೆ ಅದು ತಸ್ಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಪರವಸ್ತವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ-) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವು ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಬೇರೆ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಗಳಾಗಿವೆ; ಮತ್ತು ಭಗವಾನಾತ್ಮನಂತಹ ತಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಜ್ಞಾನಘನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈನೇ ಬೇತಕನಿದ್ದಾನೆ - ಜ್ಞಾತಾ ಇದ್ದಾನೆ (-ತಸ್ಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪರವಸ್ತವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಅನಸ್ಯಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೇ ಇದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಬೇರೆ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಲ್ಲ). ಅಸ್ರವಗಳು ಆಕುಲತೆಯನ್ನಂಡಿಮಾಡುವಂಥವಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ; ಮತ್ತು ಭಗವಾನಾತ್ಮನಂತಹ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರಾಪುಲಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಯಾವುದರದೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಕಾರಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಾಗಿಲ್ಲ) ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಶೇಷ (ಅಂತರ)ವನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನು, ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಗಳ ಭೀಎದವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೋಧಾದಿ ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಪ್ರಗಳಿಂದ ಯಾವನು ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಗಳ ಪರಿತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ (ಯಥಾರ್ಥ)ವಾದ ಭೀಎದಜ್ಞಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯೇ ಆಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಧಾದಿ ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದರೊಡನೆ ಯಾವ ಅವಿನಾಭಾವಿಯಾದಂಥ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅಜ್ಞಾನಜಸ್ಯವಾದ ಪೌದ್ಲಿಕ ಕರ್ಮಬಂಧದ ನಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಯಾವ ಈ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಗಳ ಭೀಎದಜ್ಞಾನವಿದೆ ಅದು ಅಜ್ಞಾನವಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನವಿದೆಯೋ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಗಳ ಅಭೀಎದಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅದರ ಯಾವ ವಿಶೇಷತೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೆ ಅದು ಅಸ್ರವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಿದೆಯೋ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಸ್ರವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಗಳ ಅಭೀಎದಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅದರ ಯಾವ ವಿಶೇಷತೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತ ವಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಬಂಧದ ನಿರೋಧವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುವುದು? (ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುವುದು). ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದ ಅಂಶವಾದಂಥ ಶ್ರಯಾನಯದ ಬಂಡನೆಯಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಗಳ ಭೀಎದಜ್ಞಾನವು ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಜ್ಞಾನವೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದ ಅಂಶವಾದಂಥ (ಮಿತಾಂತ) ಜ್ಞಾನಸರ್ಯದ ಬಂಡನೆಯೂ ಆಯಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅಸ್ರವಗಳು ಆಕುಲಚಯಾಗಿವೆ, ಜಡವಾಗಿವೆ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನು ಶುಭಿಯಿದ್ದಾನೆ, ಜ್ಞಾನಿಯಿದ್ದಾನೆ, ಸುಖಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷಣಭೀಎದಿಂದ ಎರಡನ್ನೂ ಬಿಸ್ತುವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನು ನಿವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮ ಮತ್ತು

(ಮಾಲಿನಿ)

ಪರಪರಣತಿಮುಜ್ಞತ್ವ ಹಂಡಯದೇದವಾದಾ-
ನಿದಮುದಿತಮಹಂಡಂ ಜ್ಞಾನಮುಜ್ಞಂಡಮುಜ್ಞಃಃಃ|

ನನು ಕಥಮವಕಾಶಃ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಬ್ರವೃತ್ತೇ-

ರಿಹ ಭವತಿ ಕಥಂ ವಾ ಪೊದ್ದಲಃ ಕರ್ಮಬಂಧಃ ||೪೨||

ಅಸ್ವವಗಳ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿದನಂತರವೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಆತ್ಮನು ಅಸ್ವವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಜ್ಞಾನವೇ ಅಲ್ಲ, ಅದರೆ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಇದೆ. ಅವಿರತ ಸಮ್ಮಗ್ನಿಷ್ಟಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಅನಂತಾನುಭಂಡಿ ಪ್ರಕೃತಿಗಳದ್ದಂತೂ ಅಸ್ವವಾಗಾವುಧಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ಇತರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳದ್ದಂತೂ ಅಸ್ವವಾಗಿ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನಬೇಕೋ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನಿಯನ್ನಬೇಕೋ? - ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಅದರ ಉತ್ತರವು ಹೀಗಿದೆ - ಸಮ್ಮಗ್ನಿಷ್ಟಿಯಾದ ಜೀವನೂ ಜ್ಞಾನಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಸ್ವವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಯಾವ ಅಸ್ವವ ಹಾಗೂ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಮಗ್ನಿಷ್ಟಿಯಾದನಂತರ ಪರದ್ವಾಗಳ ಸ್ವಾಮಿತ್ವದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹದ ಉದಯವಿದೆ ಅದುವರೆಗೆ ಅದರ ಉದಯಕ್ಕಾನುಸಾರವಾಗಿ ಯಾವ ಅಸ್ವವ-ಬಂಧಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವು ಅವನಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಂತೂ ಅಸ್ವವ-ಬಂಧಗಳಿಂದ ಸರ್ವಾಧಾ ನಿವೃತ್ತನಾಗುವುದನ್ನೇ ಅರೇಕ್ಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಜ್ಞಾನಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದರ ಕಾರಣವು ಹೀಗಿದೆ - ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಸಂಬಂಧದ ಯಾವ ಬಂಧವಿದೆ ಅದು ಅನಂತ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಅದೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಅವಿರತ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಅಲ್ಪಸ್ವಿತಿ-ಅನುಭಾಗವಲ್ಯಾದ್ವಿದೆ, ದೀರ್ಘವಾದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಥಾನವೆಂದು ಮನ್ವಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನವು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದೋಂಡೂ ಕಾರಣವಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮದ ಉದಯವಿರುತ್ತದೆ ಅದುವರೆಗೆ ಅದು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮವು ಹೊರಟಿಂದನಂತರ ಅದು ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲ, ಅದರೆ ಜ್ಞಾನವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರ-ಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ಕೆಲವು ವಿಕಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಒಡೆಯನು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ವಿಕಾರವಿದೆ ಅದು ಬಂಧರೂಪವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ, ಅದಾತ್ಮ ಬಂಧದ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ. ಇದೇ ಅಧಿಕ್ಕೆ ವ್ಯಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಕಥನವು ಮುಂದಿನ ಗಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವುದು.

ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಕಲಕರೂಪವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ತೋಽಕಾಭರ :- [ಪರಪರಣತಿಂ ಉಜ್ಞವತ್] ಪರಪರಣತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತ, [ಭೇದವಾದಾನ್ ಹಂಡಯತ್] ಭೇದದ ಕಥನಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಹಾಕುತ್ತ, [ಇದಂ ಅಖಂಡಂ ಉಚ್ಛರಂ ಜ್ಞಾನಂ] ಈ ಅಖಂಡ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಜ್ಞಾನವು [ಉಚ್ಯಃ ಉದಿತಂ] ಈಗ ಪ್ರಕೃತವಾಗಿ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಪ್ರವಾಗಿದೆ. [ನನು] ಒಮ್ಮೋ! [ಇಹ] ಇಂಥ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ [ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಬ್ರವೃತ್ತೇಃ] (ಪರದ್ವಾಗ) ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ [ಕಥಂ ಅವಕಾಶಃ] ಅವಕಾಶವಾದರೂ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? [ವಾ] ಮತ್ತು [ಪೊದ್ದಲಃ ಕರ್ಮಬಂಧಃ] ಪೊದ್ದಲಿಕವಾದ ಕರ್ಮಬಂಧವಾದರೂ [ಕಥಂ ಭವತಿ] ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? (ಎಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಕೇನ ವಿಧಿನಾಯಮಾಸ್ರವೇಭೋ ನಿವರ್ತತ ಇತಿ ಚೇತ್ತೋ —

ಅಹಮೇಕೋ ಖಲು ಸುದೋ ಣಮ್ಮಮಂಬಿ ಜಾಣದಂಸಣಸಮಗೋ |
ತಮ್ಮ ರಿದೋ ತಚ್ಚಿತ್ತೋ ಸವ್ಯೇ ವದೇ ಖಯಂ ಹೇಮಿ ||೨೩||

ಅಹಮೇಕಃ ಖಲು ಶುದ್ಧಃ ನಿರ್ಮಂತಃ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸಮಗೃಃ |

ತಸ್ಮಿನ್ ಸ್ವಿತಸ್ತಚ್ಚಿತ್ತಃ ಸರ್ವಾನೇತಾನ್ ಕ್ರಯಂ ನಯಾಮಿ ||೨೪||

(ಜೀಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಹಾಗೂ ಕ್ರಯೋಪಶಮತಯ ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನೇಕ ಖಂಡರೂಪವಾದ ಆಕಾರಗಳು ಹೊಳೆಯತ್ತಿದ್ದವು ಈಗ ಅವುಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಒಂದು ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರವಾದ ಆಕಾರವು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ‘ಅಖಂಡ’ ವೆಂಬ ವಿಶೇಷಾವನ್ನು ಹೊಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತಿಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಹಲವ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ದೂರೀಕರಿಸುತ್ತ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ‘ಭೇದದ ಕಥನಗಳನ್ನು ಮಂದರಿಸಿ ಹಾಕುತ್ತ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪರಿನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ರಾಗಾದಿರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮನವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು ಆ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ‘ಪರಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪರನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ರಾಗಾದಿರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟು ಬಲಿಷ್ಠವಿರುವುದರಿಂದ ‘ಅಕ್ಷಂತ ಪ್ರಚಂಡ’ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕರ್ಮಬಂಧವಂತೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾದ ಕತ್ತು-ಕರ್ಮದ ಪ್ರಪೃತಿಯಿಂದ ಇತ್ತು. ಈಗ ಯಾವಾಗ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ದೂರವಾಗಿ ಏಕಾಕಾರವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ ಆಗ ಭೇದರೂಪವಾದ ಕಾರಕದ ಪ್ರಪೃತಿಯು ನಿಂತುಹೋಯಿತು ; ಎಂದಮೇಲೆ ಈಗ ವೃನಿಂದ ಬಂಧವು ಹೇಗಾಗುವುದು ? ಎಂದರೆ ಆಗಲಾರದು. ||೪೨||

ಈ ಆತ್ಮನು ಯಾವ ವಿಧಾನದಿಂದ ಅಸೃವಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಗಾಥಾಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥ : ೨೨

ಗಾಥಾರ್ಥ :- ಜ್ಞಾನಿಯು ಹೀಗೆ ಏಿಡಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ - [ಖಲು] ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ [ಅಹಂ] ನಾನು [ವಿಕೋ] ಬಬ್ಬನಿದ್ದೇನೆ, [ಸುದೋ] ಶುದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ, [ಣಮ್ಮಮಂಬಿ] ಮಮತ್ವರಹಿತನಿದ್ದೇನೆ, [ಜಾಣದಂಸಣಸಮಗೋ] ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಪರಿಷ್ಠಾಣನಿದ್ದೇನೆ, [ತಮ್ಮ ರಿದೋ] ಆ ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವವನಾಗುತ್ತ, [ತಚ್ಚಿತ್ತೋ] ಅದರಲ್ಲಿ (-ಆ ಚೈತನ್ಯ- ಅನುಭವದಲ್ಲಿ) ಲೀನನಾಗುತ್ತ (ನಾನು) [ವಿದೇ ಸವ್ಯೇ] ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೋಧಾದಿ ಅಸೃವಗಳನ್ನು [ಖಯಂ] ನಾಶ [ಹೇಮಿ] ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ನಾನೇಕ, ಶುದ್ಧ, ಮಮತ್ವರಹಿತ ಮೇಣ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನವ್ರೋಣನಾಗಿರುವೆ |

ಲೀನ ಸ್ವಿರಿರುತಾಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಶೈಘ್ರದಿಂದಲ್ಲವನು ಕಡಿಸುವೆನು ||೨೫||

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ

ಅಹಮಯಮಾತ್ಮಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಕ್ಷಣ್ಯಮನವಂತಂ ಚಿನ್ನಾತ್ಮಂ ಜ್ಯೋತಿರನಾಧ್ಯನಂತನಿತ್ಯೋಚಿತವಿ-
ಜ್ಞಾನಭಾವತ್ವದೇರೇಕಃ, ಸಕಲರಾರಕಚಕ್ರಪ್ರತಿಯೋತೀಣನಿಮರಲಾನುಭೂತಿಮಾತ್ರತ್ವಾ-
ಬ್ಧಾಂತಃ, ಪ್ರಾಲಸಾಂಶಿಕಸ್ಯ ಕೊರ್ಮಾಧಾರಿಭಾವವೈಶ್ವರ್ಯರೂಪಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಸಾಂಶಿತ್ಯೇನ ನಿತ್ಯಮೇವಾಪರಿಣಮ-
ನಾನ್ಯಿಮರಮತಃ, ಚಿನ್ನಾತ್ಮಸ್ಯ ಮಹಸೋ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವತ ಏವ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಾಭ್ಯಾಂ ಸಕಲತ್ವಾತ್
ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸಮಗ್ರಃ, ಗಗನಾದಿವತ್ವರಮಾಧಿಕಕೋ ವಸ್ತುವಿಶೇಷೋರಸಿ | ತದಹಮಧುನಾಸಿನ್ನೇ-
ವಾತ್ಮನಿ ನಿವಿಲಪರದ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತ್ಯಾ ನಿತ್ಯಲಮವತಿಷ್ಠಮಾನಃ ಸಕಲಪರದ್ವಪ್ರನಿಮಿತ್ತತ್ವಾತ್ಮಿತ್ಯೇಷಜೇ-
ತನಚಂಚಲಕಲ್ಯಾಳನಿರೋಧನೇಮಹಮೇವ ಚೀತಯಮಾನಃ ಸ್ವಜ್ಞಾನೇನಾತ್ಮನ್ಯತ್ವಾವಮಾನಾನೇ:
ತಾನ್ ಭಾವಾನಬಿಲಾನೇವ ಕ್ಷಪಯಾಯಾತ್ಮಾತ್ಮನಿ ನಿತ್ಯತ್ವ ಚಿರಸಂಗ್ರಹಿತಮುಕ್ತಪೋತಪಾತ್ರಃ ಸಮು-
ದ್ರಾವರ್ತ ಇವ ರುಗಿತ್ಯೇಷೋದ್ವಾಂತಸಮಸ್ತವಿಕಲ್ಯಾಳರಲ್ಯಿತಮಚಲಿತಮಲಮಾತ್ಮಾನಮಾಲಂಬ-
ಮಾನೋ ವಿಜ್ಞಾನಭಾನಭೂತಃ ಖಲ್ಯಯಮಾತ್ಮಾಸ್ರವೇಭೋಽಂ ನಿವರ್ತತೇ |

ಟೀಕೆ :- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಈ ಅಭಿಂದ ಅನಂತ ಚಿನ್ನಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಪ್ರಂಜ ಆತ್ಮನಾದ ನಾನು ಅನಾದಿ-
ಅನಂತ, ನಿತ್ಯಾಂದಯರೂಪ, ವಿಜ್ಞಾನಭಾವತ್ವದ ಕಾರಣದಿಂದ ಒಬ್ಬನಿದ್ದೇನೆ; (ಕರ್ತೃ, ಕರ್ಮ,
ಕರಣ, ಸಂಪ್ರದಾನ, ಅಪಾದಾನ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣ ಸ್ವರೂಪವಾದ) ಎಲ್ಲ ಕಾರಕಗಳ ಸಮೂಹದ ಪ್ರತಿಯೆಯಿಂದ
ಅಂತಿಮವಾದ ಯಾವ ನಿಮರಲಾವಾದ ಅನುಭೂತಿಯಿದೆ, ಆ ಅನುಭೂತಿಮಾತ್ರದಿಂದ ಶುದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ; ಪ್ರಾಲಸಾಂಶವು
ಯಾವುದರ ಒಡೆಯ ಆಗಿದ ಅಂಥ ಯಾವ ಕೊರ್ಮಾಧಾರಿಭಾವಗಳ ವಿಶ್ವರೂಪತೆಯಿದೆ (ಅನೇಕರೂಪತೆಯಿದೆ)
ಅದರ ಒಡೆತನದ ರೂಪದಿಂದ ತಾನು ಎಂದೂ ಪರಿಣಮಸದಿರುವುದರಿಂದ ಮಮತ್ವರಹಿತನಿದ್ದೇನೆ;
ಚಿನ್ನಾತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯ (ಆತ್ಮನ), ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ
ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಿದ್ದೇನೆ. - ಇಂಥ ನಾನು ಆಕಾಶ
ಮೌದಲಾದ ದೃಷ್ಟಗಳಿಂತ ಪಾರಮಾಧಿಕ ವಸ್ತುವಿಶೇಷನಿದ್ದೇನೆ. ಅದಾಗ್ಯಿ ಈಗ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಪರದೃಷ್ಟಗಳ
ಪ್ರತಿಯೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಇದೇ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಲನಾಗಿರುತ್ತ, ಸಮಸ್ತಪರದ್ವಪ್ರಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ
ವಿಶೇಷರೂಪವಾದ ಚೀತನದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಚಂಚಲ ಕಲ್ಯಾಳಗಳ ನಿರೋಧದಿಂದ ಇದರದೇ (ಈ ಜೀತನ್ನೇ
ಸ್ವರೂಪದ್ದೇ) ಅನುಭವಮಾಡುತ್ತ, ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸನ್ಮಾದಂಥ ಯಾವ ಈ ಕೊರ್ಮಾಧಾರಿ
ಭಾವಗಳಿವ ಅವೆಲ್ಲಪ್ರಗಳ ನಾಶಮಾಡುತ್ತೇನೆ - ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಯಮಾಡಿ, ಅದಮೇರ್ಮೈ ಸಮಯದಿಂದ
ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಜಹಜನ್ಮ ಯಾವ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ನೀರಿನ ತಿಗುರಿಯು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ
ಯಾವನು ಎಲ್ಲ ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ವಮನಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಅಂಥ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಅಳವಿತ ನಿಮರಲ
ಆತ್ಮನ ಅವಲಂಬನೆ ಪಡೆಯುತ್ತ, ವಿಜ್ಞಾನಭಾವನಾಗುತ್ತ, ಈ ಆತ್ಮನು ಆಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- 'ನಾನು ಒಬ್ಬನಿದ್ದೇನೆ, ಶುದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ, ಪರದ್ವಪ್ರದ ಕುರಿತು ಮಮತ್ವರಹಿತನಿದ್ದೇನೆ,
ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ವಸ್ತುವಿದ್ದೇನೆ' - ಎಂದು ಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಆತ್ಮನ
ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವಾಗ ಆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಆತ್ಮನು ಇಂಥ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತ ಅದರದೇ
ಅನುಭವರೂಪನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಆಗ ಕೊರ್ಮಾಧಾರಿ ಮೌದಲಾದ ಆಸ್ರವಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ
ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ಅವರ್ತನೆ ಅದಮೇರ್ಮೈ ಸಮಯದಿಂದ ಜಹಜನ್ಮ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ
ಆ ಅವರ್ತನೆ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ಆ ಜಹಜನ್ಮ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆತ್ಮನು
ವಿಕಲ್ಪಗಳ ಅವರ್ತನೆ ನಷ್ಟಮಾಡುತ್ತ ಆಸ್ರವಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ವಂಡಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಕಥಂ ಜ್ಞಾನಾಸ್ರವನಿವೃತ್ತೋಃ ಸಮಕಾಲತ್ವಮಿತಿ ಚೇತಾ -

ಜೀವಣಿಬದ್ಧಾ ಏದೇ ಅಧುವ ಅಣಿಚ್ಛಾ ತಹಾ ಅಸರಣಾ ಯ |
ದುಕ್ಷಾ ದುಕ್ಷಫಲ ತ್ತಿ ಯ ಣಾದೂಣ ಣವತ್ತದೇ ತೇಣಿಂ ||೨೪||

ಜೀವನಿಬದ್ಧಾ ಏತೇ ಅಧುವಾ ಅನಿತ್ಯಸ್ತಫಾ ಅಶರಣಾಶ್ಚ |
ದುಃಖಾನಿ ದುಃಖಫಲಾ ಇತಿ ಚ ಜ್ಞಾತ್ಪ್ರಾ ನಿವರ್ತಣತೇ ತೇಭ್ಜಃ ||೨೫||

ಜತುವಾದವರದ್ವಧ್ಯಭಾತಕಸ್ವಭಾವತ್ಪ್ರಜ್ಞೀವನಿಬದ್ಧಾಃ, ಖಲ್ವಸ್ರವಾಃ, ನ ಪುನರವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾ-
ವತ್ಯಭಾವಾಜ್ಞೀವ ಏವ | ಅಪಸ್ಯಾರರಯವದ್ವಧ್ಯಭಾವಾನಹೀಯಮಾನತ್ವದಧ್ಯಭಾವಾಃ ಖಲ್ವಸ್ರವಾಃ,
ಧುವಶ್ವಿನ್ಯಾತ್ಮೋ ಜೀವ ಏವ | ಶೀತದಾಹಜ್ಞರಾವೇಶವರ್ತಾ ಕ್ರಮೇಣೋಜ್ಞಂಭಮಾಣತ್ವದನಿತ್ಯಾಃ
ಹಿಲ್ವಸ್ರವಾಃ, ನಿತ್ಯೋ ವಿಜ್ಞಾನಭನಸ್ಪಭಾವ್ಯೋ ಜೀವ ಏವ | ಬಿಜನಿವೋಕ್ತ್ವಕ್ಷಣಕ್ಷೀಯಮಾಣ-
ದಾರುಣಸ್ಯಾರಸಂಸ್ಯಾರವತ್ಯತುಮಶಕ್ತತ್ವದಶರಣಾಃ ಖಲ್ವಸ್ರವಾಃ, ಸಶರಣಾಃ ಸ್ವಯಂ ಗುಪ್ತಃ ಸಹಜ-

ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಅಸ್ವರ್ಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು ಇವರಡರ ಕಾಲವು ಒಂದೇ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ?
- ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಗಾಥಾಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಢ - ೨೪

ಗಾಥಾಭಾ :- [ಏದೇ] ಈ ಅಸ್ವರ್ಗಳು [ಜೀವಣಿಬದ್ಧಾ] ಜೀವದೊಡನೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವೆ, [ಅಧುವ]
ಅಧುವವಾಗಿವೆ, [ಅಣಿಚ್ಛಾ] ಅನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ [ತಹಾಯ] ಹಾಗೂ [ಅಸರಣಾ] ಅಶರಣವಾಗಿವೆ, [ಯ] ಮತ್ತು
[ದುಕ್ಷಾ] ದುಃಖರೂಪವಾಗಿವೆ, [ದುಕ್ಷಫಲಾ] ದುಃಖವೇ ಯಾವುದರ ಫಲವಿದೆ ಅಂಥರ್ವಗಳಾಗಿವೆ, [ತ್ತಿ-
ಣಾದೂಣ] ಎಂದು ಶಿಳಿದುಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಿಯು [ತೇಣಿಂ] ಅವುಗಳಿಂದ [ಣವತ್ತದೇ] ನಿವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಪೀಠಿ :- ವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಲಾಕ್ಷೀಯ (ಆರಗು) ಹಾಗೆ ವಧ್ಯ-ಭಾತಕಸ್ವಭಾವತನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಸ್ವರ್ಗಳು
ಜೀವದೊಡನೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವೆ; ಆದರೆ ಅವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವತನದ ಅಭಾವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಜೀವಗಳೇ ಅಲ್ಲ.
(ಆರಗಿನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆರಳಿಗಿಡ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರಗು ಫಾತಕವಾಗಿದ್ದರೆ ವ್ಯಕ್ತವು
ವಧ್ಯವಾಗಿದೆ (ಫಾತವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ). ಹೀಗೆ ಆರಗು ವ್ಯಕ್ತದ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಒಂದು ಇನ್ವೋಂದರಿಂದ
ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆರಗು ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತದೊಡನೆಯೇ ಬದ್ದವಾಗಿದೆ; ಆರಗು ಸ್ವತಃ ವ್ಯಕ್ತವಲ್ಲ. ಇದೇ
ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಸ್ವರ್ಗಳು ಫಾತಕವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ಅಸ್ವರ್ಗಳು ಸ್ವತಃ ಜೀವವಲ್ಲ.) ಅಸ್ವರ್ಗಳು ಮೂಳ್ಳಾರೋಗ್ಯದ ವೇಗದಂತೆ ಬೆಳಿಯುತ್ತ-ಹಂಡುತ್ತ ಇರುವುದರಿಂದ

ಇವಲ್ಲ ಜೀವನಿಬದ್ಧ, ಅಧುವ, ಅನಿತ್ಯ, ಅಶರಣ, ದುಃಖರೂಪವೆಂದು
ಜೀವನರಿತಾ ದುಃಖ ಫಲದಾಯಕಗಳಿಂದ ತಾನೆ ನಿವೃತ್ತನಾಗುವನು ||೨೫||

ವಂದಿತು ಸಪ್ತ ಸಿದ್ಧೇ ಶಿಷ್ಯರು

ಚಿಕ್ಕಿಜೀವ ಏವ | ನಿತ್ಯಮೇವಾಕುಲಸ್ವಭಾವತ್ವದ್ವಃಖಾನಿ ಖಿಲ್ಲಾಸ್ರವಾಃ, ಅದುಃಹಂ ನಿತ್ಯ-
ಮೇವಾನಾಕುಲಸ್ವಭಾವೋ ಜೀವ ಏವ | ಅಯಿತ್ಯಾಮಾಕುಲತ್ವೈತ್ವಾದಕಸ್ಯ ಪುದ್ದಲಪರಿಣಾಮಸ್ಸ
ಹೇತುತ್ವದ್ವಃಖಾನಿ ಖಿಲ್ಲಾಃ ಖಿಲ್ಲಾಸ್ರವಾಃ, ಅದುಃಹಿಖಾನಿ ಸಕಲಸ್ವಾಪಿ ಪುದ್ದಲಪರಿಣಾಮಸ್ವಾಹೇತುತ್ವ-
ಜೀವ ಏವ | ಇತಿ ವಿಕಲ್ಪನಂತರಮೇವ ಶಿಥಿಲಿತಕರ್ಮವಿಪಾಕೋ ವಿಘಟಿತಫಾನಿಘಾಟನೋ
ದಿಗಾಭೋಗ ಇವ ನಿರಗ್ರಲಪ್ರಸರಃ ಸಹಜವಿಜ್ಯಂಭಮಾಣಚಿಕ್ಕಿತಯಾ ಯಥಾ ಯಥಾ ವಿಜ್ಞಾನ-
ಫಾನಸ್ವಭಾವೋ ಭವತಿ ತಥಾ ತಥಾಸ್ರವೇಭೋ ನಿವರ್ತತೇ, ಯಥಾ ಯಥಾಸ್ರವೇಭ್ಯಾಶ್ಯ ನಿವರ್ತತೇ-
ತಥಾ ತಥಾ ವಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವೋ ಭವತಿತೇ | ತಾವದ್ವಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವೋ ಭವತಿ ಯಾವತ್ಯಷ್ಟಾ-
ಗಾಸ್ರವೇಭೋ ನಿವರ್ತತೇ, ತಾವದಾಸ್ರವೇಭ್ಯಾಶ್ಯ ನಿವರ್ತತೇ ಯಾವತ್ಯಷ್ಟಾಗ್ನಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವೋ
ಭವತಿತೇ ಜ್ಞಾನಾಸ್ರವನಿವೃತ್ಯೋ ಸಮರಾಲತ್ವಮೋ |

ಅಧ್ಯವಾಗಿವೆ, ಚ್ಯಾತ್ಸಮಾತ್ನಾದ ಜೀವನೇ ಧ್ಯಾವನಿದ್ಯಾನೆ. ಅಸ್ರವಗಳು ಚಳಿಜ್ಞರದ ಆವೇಶದಂತೆ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ
ಉತ್ಸಂವಾಗಾತ್ಮಿಕಾವದರಿಂದ ಅನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ; ಯಾವನ ಸ್ವಭಾವವು ವಿಜ್ಞಾನಫಾನವಾಗಿದೆ ಅಂಥ ಜೀವನೇ ನಿತ್ಯನಿದ್ಯಾನೆ.
ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಮಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಏಯವು ಹೊರಟಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದೇಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ
ಕಾಮದ ಸಂಸಾರವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ, ಯಾರಿಂದಲೂ ತದಯಿವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ
ಕರ್ಮಾಂದಯವು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಸ್ರವಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ, ತದಯಿವ
ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿಂದ ಪ್ರದರಿಂದ ಅವು (ಅಸ್ರವಗಳು) ಅರಣಾವಾಗಿವೆ; ಸ್ವಯಂ ರಕ್ಷಿತನೂ, ಸಹಜ ಜಿತ್ತಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಪನೂ
ಅದ ಜೀವನೇ ಸರಣನಿದ್ಯಾನೆ. ಅಸ್ರವಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಕುಲಸ್ವಭಾವಪ್ರಭುಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ದುಃಹರಿಪವಾಗಿವೆ; ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರಾಕುಲಸ್ವಭಾವಪ್ರಭು ಜೀವನೇ ಅದುಃಹರಿಪ ಎಂದರೆ ಸುಖರೂಪನಿದ್ಯಾನೆ.
ಅಸ್ರವಗಳು ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕುಲತೆಯನ್ನು ಉತ್ಸಂಸಮಾದುವಂಥ ಪುದ್ದಲ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ
ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಃಹಿಖಲರೂಪ (ಯಾವುದರ ಖಲವು ದುಃಹಿವಿದೆ ಅಂಥವು) ಆಗಿವೆ; ಸಮಸ್ಯ
ಪುದ್ದಲ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಜೀವನೇ ಅಹೇತುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದುಃಹಿಖಲ (ದುಃಹಿಖಲರೂಪನಿಲ್ಲದವ)ನಿದ್ಯಾನೆ-
ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಸ್ರವಗಳ ಮತ್ತು ಜೀವದ ಭೇದಜ್ಞಾನಫಾನದೆನಯೇ (ತತ್ವಲವೇ) ಯಾರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ
ವಿಪಾಕವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಅಂಥ ಆ ಆತ್ಮನು, ಎಲ್ಲಿ ಹೋಡಗಳ ಸಮೂಹದ ರಚನೆಯು ತುಂಡಾಗಿ
ಹೋಗಿದೆ ಅಂಥ ದಿಸೆಯ ವಿಸ್ತಾರದಂತೆ ಯಾರ ವಿಸ್ತಾರವು ಅಮಯಾದವಾಗಿದೆ ಅಂಥ ಸಹಜರೂಪದಿಂದ
ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜಿತ್ತಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಂದ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ವಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ
ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ
ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ವಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವವು ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಸಮೃದ್ಧಾರದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ
ಅಷ್ಟು ವಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಾರದಿಂದ ಎಷ್ಟು ವಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟು
ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಗಳ ನಿವೃತ್ತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಸಮಾನತೆಯಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಅಸ್ರವಗಳ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಭೇದವು ತಿಳಿದಕೂಡಲೇ ಯಾವ
ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಎಷ್ಟುಷ್ಟು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ವಿಜ್ಞಾನಫಾನಸ್ವಭಾವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅಯಾ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ
ಅಷ್ಟುಷ್ಟು ಅವನು ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವಾಗ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಜ್ಞಾನಫಾನ
ಸ್ವಭಾವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಎಲ್ಲ ಅಸ್ರವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಮತ್ತು ಅಸ್ರವ ನಿವೃತ್ತಿಯ
ಕಾಲವು ಒಂದಿದೆ.

(ಶಾದೋಲವಿಕ್ರೇಡಿತಂ)

ಇತ್ಯೇವಂ ವಿರಚಯ್ಯ ಸಂಪೃತಿ ಪರದ್ರವ್ಯಾನ್ಯಾವೃತ್ತಿಂ ಪರಾಂ
 ಸ್ವಂ ವಿಭಾನಫಂಸ್ವಭಾವಮಭಯಾದಂಸ್ವಿಫ್ಯಾವಾನಃ ಪರಮ್ |
 ಅಭಾನೋಽಿತಿತಕರ್ತ್ಯಕರ್ಮಕಲನಾತ್ ಕ್ಷೇತಾನ್ಯಾವೃತ್ತಃ ಸ್ವಯಂ
 ಭಾನೀಭೂತ ಇತಭ್ಯಕಾಸ್ತಿ ಜಗತಃ ಸಾಕ್ಷೀ ಪುರಾಣಃ ಪುರುಷಾ ಪುರುಷಾ ॥೪೮॥

ಈ ಅಸ್ವವಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸಂಪರವಾಗುವ ವರ್ಣನೆಯು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಕಾಲಿಯ ರೂಪದಿಂದ ತತ್ತ್ವಧರ್ಥನೊತ್ತುದ ಓರ್ವೆ ಮೊದಲಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯಂತೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಕರಣಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

‘ಆತ್ಮನು ವಿಭಾನಫಂಸ್ವಭಾವನಾಗುತ್ತಾನೆ’ ಎಂದರೆ ಇದರ ಉತ್ತರವು ಹೀಗಿದೆ- ‘ಆತ್ಮನು ವಿಭಾನಫಂಸ್ವಭಾವನಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನು ಭಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಿರವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ’ - ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮವಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭಾನವನ್ನು (ಒಂದುವೇಳೆ) ಆ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಭಾನವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) ಅಭಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮವು ಹೊರಟಿಹೋದ ನಂತರ ಅದಕ್ಕೆ (ಒಂದುವೇಳೆ) ಆ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಭಾನವು ಅಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) ವಿಭಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಆ ಭಾನವು ಎಂದರೆ ವಿಭಾನವು ಸ್ವಿರಘನ ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಅಸ್ವವಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಅಸ್ವವಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಭಾನವು (ವಿಭಾನವು) ಸ್ವಿರಘನವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನು ವಿಭಾನಫಂಸ್ವಭಾವನಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಈಗ ಇದೇ ಅಧ್ಯಾದ ಕಲಶರೂಪ ಹಾಗೂ ಮುಂದಿನ ಕಥನದ ಸೂಚಕವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ತ್ವೀಕಾಧ್ಯ :- [ಇತಿ ಪವಂ] ಹೇಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ವಿಧಾನದಿಂದ [ಸಂಪೃತಿ] ಸಂಧ್ಯಕ್ತೇ (ತತ್ತ್ವಾಲವೇ) [ಪರದ್ರವ್ಯಾತ್] ಪರದ್ರವ್ಯಾಗಳಿಂದ [ಪರಾಂ ನಿವೃತ್ತಿಂ ವಿರಚಯ್ಯ] ಉತ್ಪಾತ್ವ (ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಾರಿಂದ) ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದು, [ವಿಭಾನಫಂಸ್ವಭಾವಂ ಪರಂ ಸ್ವಂ ಅಭಯಾತ್] ಅಸ್ವಿಫ್ಯಾವಾನಃ] ವಿಭಾನಫಂಸ್ವಭಾವರೂಪನಾದ ಕೇವಲ ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯತೆಯಿಂದ ಆರೂಢನಾಗುತ್ತ ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮಯ ಪಡೆಯುತ್ತ (ಅಥವಾ ನಿಶ್ಯಂಕವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಆಸ್ತಿಕ್ಷಭಾವದಿಂದ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತ), [ಅಭಾನೋಽಿತಿತಕರ್ತ್ಯಕರ್ಮಕಲನಾತ್ ಕ್ಷೇತಾತ್] ಅಭಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಕರ್ತ್ಯ-ಕರ್ಮ ಪ್ರಪೃತ್ಯಿಯ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಕ್ಷೇತಗಳಿಂದ [ನಿವೃತ್ತಃ] ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ, [ಸ್ವಯಂ ಭಾನೀಭೂತಃ] ತಾನೂ ಭಾನಸ್ವರೂಪನಾಗುತ್ತ, [ಜಗತಃ ಸಾಕ್ಷೀ] ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಕ್ಷೀ (ಭಾತಾ-ಧ್ವಾನಿ) ಅದ, [ಪುರಾಣಃ ಪುರುಷಾ] ಪುರಾಣ ಪುರುಷನು (ಆತ್ಮನು) [ಇತಃ ಚಕಾಸ್ತಿ] ಈಗ ಇಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರತಾರಮಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥೪೯॥

ಆತ್ಮನು ಭಾನಸ್ವರೂಪ ಎಂದರೆ ಭಾನಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ? ಆದರ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು (ಲಕ್ಷಣವನ್ನು) ಹೇಳಿರಿ - ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಈಗ ಗಾಥಾನೊತ್ತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ವಂದಿತ್ರ ಸವ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ ನಿಂದಿತ್ರಾ ನಿಂದಿತ್ರಾ

ಕಥಮಾತ್ರಾ ಜ್ಞಾನೀಭೂತೋ ಲಕ್ಷ್ಯತ ಇತಿ ಚೇತ್ರೋ -

ಕರ್ಮಸ್ನ ಯ ಪರಿಣಾಮಂ ನೋಕರ್ಮಸ್ನ ಯ ತಹೇವ ಪರಿಣಾಮಂ |

ಇ ಕರೇಣ ವಿಯಮಾದಾ ಜೋ ಜಾಣಾದಿ ಸೋ ಹವದಿ ಣಾಣೇ ||೨೫||

ಕರ್ಮಣಶ್ಚ ಪರಿಣಾಮಂ ನೋಕರ್ಮಣಶ್ಚ ತಧ್ಯೇವ ಪರಿಣಾಮಮ್ |

ನ ಕರೋತ್ಯೇನಮಾತ್ರಾ ಯೋ ಜಾಣಾತಿ ಸ ಭವತಿ ಜ್ಞಾನೀ |

ಯಃ ಖಿಲು ವೋಹರಾಗದ್ವೇಷಸುಖದುಃಖಾದಿರೂಪೇಣಾಂತರುತ್ತ್ವಲವಮಾನಂ ಕರ್ಮಣ ಪರಿಣಾಮಂ ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧವಣಾಶಬ್ದಿಂಧಸಂಸ್ಕಾರಸೌಕ್ರಾಂತಿಕಿರೂಪೇಣ ಬಹಿರುತ್ತ್ವಲವಮಾನಂ ನೋಕರ್ಮಣಃ ಪರಿಣಾಮಂ ಚ ಸಮಸ್ತಮಹಿ ಪರಮಾರ್ಥತಃ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಪುದ್ವಲಯೋರೇವ ಘಟಮೃತ್ಯಿಕಯೋರಿವ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವಸದ್ವಾವಾತ್ಮದ್ವಲದ್ವವೇಣ ಕರ್ತೃ ಸ್ವತಂತ್ರವ್ಯಾಪಕೇನ ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಾಪ್ತಮಾನತ್ವತ್ಯಮರ್ತ್ಯೇನ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಾತ್ಮನೋಽರ್ಥಿಕುಂಭಕಾರಯೋರಿವ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವಾಭಾವಾತ್ರೋ ಕರ್ತೃಕರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ವೈ ನ ನಾಮ ಕರೋತ್ಯಾತ್ಮಾ, ಕಿಂತು

ಗಾಢೆ - ೨೫

ಗಾಥಾಥ್ರ : [ಜೋ] ಯಾವ [ಅದಾ] ಆತ್ಮನು [ವಿಯಂ] ರು [ಕರ್ಮಸ್ನ ಪರಿಣಾಮಂ ಯ] ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು [ತಹೇವ ಯ] ಹಾಗೂ [ನೋಕರ್ಮಸ್ನ ಪರಿಣಾಮಂ] ನೋಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು [ಇ ಕರೇಣ] ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ [ಜಾಣಾದಿ] ತಿಳಿಯತ್ವಾನೆ [ಸೋ] ಅವನು [ಣಾಣೇ] ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ [ಹವದಿ] ಇದ್ದಾನೆ.

ಪೀಠೆ : ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮೋಹ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಸುಖ, ದು:ಖ ಮೊದಲಾದ ರೂಪದಿಂದ ಅಂತರಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸನ್ವಾಗುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮಗಳು, ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ತ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣ, ಶಬ್ದ, ಬಂಧ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಸ್ಮಾಲತೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಮೊದಲಾದ ರೂಪದಿಂದ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸನ್ವಾಗುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ನೋಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರದ್ವಲದ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗಿವೆ. ಹೇಗೆ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಕೊಡ ಮತ್ತು ಮತ್ತುತ್ತಿಕೆ ಇವರದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಪಕಭಾವದ ಸದ್ವಾಪಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವಾಪಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಪ್ರದ್ವಲ ಇವರದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಸದ್ವಾಪಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವಾಪಿದೆ. ಪ್ರದ್ವಲದ್ವವ್ಯಾಪಕ ಸ್ವತಂತ್ರವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವಿದ ಮತ್ತು ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮವು ಆ ವ್ಯಾಪಕದಿಂದ ಸ್ವತಃ: ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲದ್ವವ್ಯಾಪಕ ಮುಖಾಂತರ ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಕರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುವ ಯಾವ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮ ರೂಪವಾದ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಗಳಿವೆ ಅವನ್ನ ಯಾವ ಆತ್ಮನು, ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಇವರದರಲ್ಲಿ ಕೊಡ ಮತ್ತು ಕುಂಭಕಾರನ ಹಾಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವದ ಆಸಿದ್ದಿಯಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ

ಯಾವ ಜಿಂವನೀ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮ ಮೇಣ್ಣಾ ನೋಕರ್ಮ ಪರಿಣಾಮಗಳನು |

ಕೇವಲ ತಿಳಿವನಾದರೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವನು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿಹನು ತಾನೆ ||೨೫||

ಪರಮಾರ್ಥತಃ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮಭಾನಪ್ರದ್ಯಾಲಯೋಽಚಕುಂಭಕಾರವದ್ವಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಾಭಾವಾತ್ ಕರ್ತೃಕರ್ಮತ್ವಸಿದ್ಧಾವಾತ್ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮನೋಽಚಪ್ರಮೃತಿಕಯೋರಿವ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಸದ್ವಾವಾದಾತ್ದ್ವಯೈಣ ಕರ್ತೃ ಸ್ವತಂತ್ರವ್ಯಾಪಕೇನ ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಾಪ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ಪ್ರದ್ಯಾಲಪರಿಣಾಮಭಾನಂ ಕರ್ಮತ್ವೇನ ಕುರ್ವಂತಮಾತ್ಮನಂ ಜಾನಾತಿ ಸೋರತ್ಯಂತವಿತ್ಕಜ್ಞಾನೀಭೂತೋಽಜ್ಞಾನೀ ಸ್ವಾತ್ಮೋ । ನ ಚೈವಂ ಜ್ಞಾತುಃ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮೋ ವ್ಯಾಪ್ಯಃ, ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮನೋಽಜ್ಞೋಯಜ್ಞಾಯಕಸಂಬಂಧವ್ಯವಹಾರಮಾತ್ರೇ ಸತ್ಯಪಿ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮನಿರ್ಮಿತ್ತಕಷ್ಟ ಜ್ಞಾನಸ್ಯೇವ ಜ್ಞಾತುವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾತ್ಮೋ ।

(ಶಾದೋಲವಿತ್ಕೆಡಿತ್ತಂ)

ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕತಾ ತದಾತ್ಮನಿ ಭವೇನ್ನೈವಾತದಾತ್ಮನ್ಯಾಪಿ
ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಸಂಭವಪ್ರಮೃತೇ ಕಾ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಸ್ವಿತಿಃ ।
ಇತ್ಯಾದ್ವಾಮವಿವೇಕಫಸ್ಸರಮಹೋಭಾರೇಣ ಭಿಂದಂಸ್ತವೋ
ಜ್ಞಾನೀಭೂಯ ತದಾ ಸ ಪಷ ಲಸಿತಃ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಸ್ಯಃ ಪುಮಾನ್ ||೭೮||

ಮಾದುಪುದಿಲ್ಲ, ಅದರೆ (ಕೇವಲ) ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು (ಆತ್ಮನ) ಕರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ, ಆ ಆತ್ಮನು (ಕರ್ಮ-ನೋರ್ಮಾಗಳಿಂದ) ಇತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗುತ್ತ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಪುದ್ಗಲ ಪರಿಣಾಮದ ಜ್ಞಾನವ ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮ ಹೇಗೆಂದು? ಆದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-) ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲ ಇವರದರಲ್ಲಿ ಕೊಡ ಮತ್ತು ಕುಂಭಕಾರನ ಹಾಗೆ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವದ ಆಸಿದ್ದಿಯಿದೆ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಕೊಡ ಮತ್ತು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಸದ್ಯವವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವವಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಸದ್ಯವವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವವಿದೆ. ಆತ್ಮದ್ವಾಪ್ತ ಸ್ವತಂತ್ರವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮದ ಎಂದರೆ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮದ ಜ್ಞಾನದ ಕರ್ತೃವಿದೆ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮದ ಜ್ಞಾನವು ಆ ವ್ಯಾಪಕದಿಂದ ಸ್ವತಃ ವ್ಯಾಪ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮವಿದೆ ಮತ್ತು ಹೀಗೆ (ಜ್ಞಾನಿಯ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮದ ಜ್ಞಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮವು ಜ್ಞಾನಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತವಿದೆ ಎಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಪುದ್ಗಲ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞೇಯ-ಜ್ಞಾಯಕ ಸಂಬಂಧದ ವ್ಯವಹಾರವಿದ್ದರೂ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮವು ಯಾವುದರ ನಿರ್ಮಿತವಿದೆ ಅಂಥ ಜ್ಞಾನವೇ ಜ್ಞಾನಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತವಿದೆ. (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಜ್ಞಾನವೇ ಜ್ಞಾನಿಯ ಕರ್ಮವಿದೆ.)

ಈಗ ಇದೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುವ ಕಲಿತರೂಪದ ಕಾಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಶೈಲೋಕಾರ್ಥ :- [ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕತಾ ತದಾತ್ಮನಿ ಭವೇತ್] ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕತೆಯು ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ, [ಅತದಾತ್ಮನಿ ಅಪಿ ನ ಏವ] ತಾದಾತ್ಮ್ಯವಲ್ಲದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು [ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಸಂಭವವಂ ಖುತ್ತೇ] ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಸಂಭವವಿಲ್ಲದೆ [ಕರ್ತೃಕರ್ಮಸ್ವಿತಿಃ ಕಾ] ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಸ್ವಿತಿ ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಸ್ವಿತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. [ಇತಿ ಉದ್ಭಾಮ-ವಿವೇಕ-ಫಸ್ಸರ-ಮಹೋಭಾರೇಣ] ಹೀಗೆ ಪ್ರಬುಲ ವಿವೇಕರೂಪದ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕರುಳಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವ್ಯಳ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದ ಭಾರದಿಂದ (ತಮಃ ಭಿಂದಂದ್ವಾ) ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತು

ವಂಡಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮ ಜಾನತೋ ಜೀವಸ್ಯ ಸಹ ಪುದ್ದಲೇನ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವಃ ಕಿಂ ಭವತಿ ಕಿಂ ನ ಭವತಿತಿ
ಚೇತ್ತೋ -

ಣ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ ಣ ಗಿಣ್ಣದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಞದಿ ಣ ಪರದವ್ಯವಜ್ಞಾಪ |
ಣಾಣೋ ಜಾಣಂತೋ ವಿ ಹು ಪೋಗ್ಗಲಕರ್ಮ್ಯಂ ಅಣೇಯವಿಹಂ ||೨೬||
ನಾಹಿ ಪರಿಣಮತಿ ನ ಗೃಹ್ಣಾತ್ಮತ್ವದ್ಯತೋ ನ ಪರದವ್ಯವಯಾರಯೇ |
ಭಾನೀ ಜಾನನ್ನಷಿ ಬಲು ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾನೇಕವಿಧಮ್ | ||೨೭||

[ಸಃ ಏಷಃ ಪುಮಾನಾ] ಈ ಆತ್ಮನು [ಜ್ಞಾನೀಭೂಯ] ಭಾನಸ್ಸರೂಪನಾಗಿ, [ತದಾ] ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
[ಕರ್ತೃತ್ವತೂಕೊನ್ನಃ ಲಸಿತಃ] ಕರ್ತೃತ್ವದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಸುಶೋಭಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವುದು ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದಂತೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು
ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆಯ ವಿಶೇಷವಿದೆ ಅದು (ಆ ವ್ಯಾಪಕದ) ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವಂತೂ
ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪಯಾರಯವು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದೆ. ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಪಯಾರಯಗಳು ಅಭೇದ ರೂಪವಾಗಿಯೇ
ಇವೆ. ಯಾವ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಅಥವಾ ಸತ್ಯವು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅದೇ ಸ್ವರೂಪ ಅಥವಾ ಸತ್ಯವು ಪಯಾರಯದ
ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. ಹೀಗಾಗು ಪುದ್ದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಪಯಾರಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪಯಾರಯವು ದ್ರವ್ಯದ
ಮುಖಿಂತರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕತೆಯು ತಾದಾತ್ಮಸ್ಸರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ (ಅಭಿನ್ನ
ಅಸ್ತಿತ್ವಪೂರ್ಣ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೇ) ಇರುತ್ತದೆ; ತಾದಾತ್ಮವಲ್ಲದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ (ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸತ್ಯತತ್ತ್ವಪೂರ್ಣ
ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ) ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವವಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲೇ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿರುತ್ತದೆ;
ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವವಿಲ್ಲದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ ಅವನು ಪುದ್ದಲ
ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದ ನಂತರ ಅವನು ಭಾನಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.
ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವದಿಂದ ರಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಭಾತಾತ್ಮಾ-ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಕ್ಷಿಮಾತ್-ಆಗುತ್ತಾನೆ. ||೨೮||

ಪುದ್ದಲಕರ್ಮವನ್ನ ತಿಳಿಯವಂಥ ಜೀವನಿಗೆ ಪುದ್ದಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವೇ ಇರುತ್ತದೆಯೋ
ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಈಗ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಢ - ೨೬

ಗಾಧಾರ್ಥ :- [ಣಾಣೋ] ಭಾನಿಯು [ಅಣೇಯವಿಹಂ] ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ [ಪೋಗ್ಗಲಕರ್ಮ್ಯಂ]
ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಗಳನ್ನು [ಜಾಣಂತೋ ವಿ] ತಿಳಿಯತ್ತಲಿದ್ದರೂ [ಹು] ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ [ಪರದವ್ಯವಜ್ಞಾಪ]
ಪರದವ್ಯದ ಪಯಾರಯಗಳಲ್ಲಿ [ಣ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ] ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, [ಣ ಗಿಣ್ಣದಿ] ಅವನ್ನು ಗ್ರಹಣ
ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ [ಣ ಉಪ್ಪಜ್ಞದಿ] ಮತ್ತು ಅವಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತೆರತೆರದ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಗಳನು ತಿಳಿದರೂ ಭಾನಿ ನಿಶ್ಚಯದಿ

ಪರದವ್ಯ ಪಯಾರಯರೂಪದಿಂ ಪರಿಣಮಿಸನು, ಗ್ರಹಿಸನುತ್ತನ್ವವಾಗನು ||೨೯||

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಯತೋ ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯಂ ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಂ ಕರ್ಮ ಪ್ರದ್ವಲಪ್ರವೈಣ ಸ್ವಯಂಮಂತವ್ಯಾಪಕೇನ ಭೂತ್ವಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷು ವ್ಯಾಪ್ತ ತಂ ಗೃಹ್ಯತಾ ತಥಾ ಪರಿಣಾಮತಾ ತಥೋತ್ಪದ್ಧಮಾನೇನ ಚ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಜಾನನ್ಸಾಹಿ ಹಿ ಜ್ಞಾನೀ ಸ್ವಯಂಮಂತವ್ಯಾಪಕೇಂಬೂತ್ವಾ ಬಹಿಃಸ್ಥಾಸ್ಥ ಪರದ್ವಪ್ಪಸ್ಥ ಪರಿಣಾಮಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಕಲಶಮಿವಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷು ವ್ಯಾಪ್ತ ನ ತಂ ಗೃಹ್ಯಾತಿ ನ ತಥಾ ಪರಿಣಾಮತಿ ನ ತಥೋತ್ಪದ್ಧತೇ ಚ, ತತ್ತಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯಂ ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಪರದ್ವಪ್ಪಪರಿಣಾಮಂ ಕರ್ಮಾಕುವಾಣಾಸ್ಯ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮ ಜಾನತೋರ್ವಹಿಜ್ಞಾನಿನಃ ಪ್ರದ್ವಲೇನ ಸಹ ನ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವಃ ।

ಟೀಕೆ :- ಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕಾಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯ ಹಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ಯಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ ಪ್ರದ್ವಲದ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಕರ್ಮ (ಕರ್ತೃವಿನಕಾಯ)ವು, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರದ್ವಲಪ್ರವೈಣ ಸ್ವತಃ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಅದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುತ್ತ ತದ್ವಾಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮನಮಾಡುತ್ತ ಮತ್ತು ತದ್ವಾಪವಾಗಿ ಉತ್ಸನ್ವಾಗುತ್ತ ಆ ಪ್ರದ್ವಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಿಗೆ ಪ್ರದ್ವಲಪ್ರವೈಣಿಂದ ಮಾಡಲುಹುದುವ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೃತ್ತಿಕೆಯು ಸ್ವತಃ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅದಿ-ಮಧ್ಯ-ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಕೊಡದ ರೂಪವಾದ ಪಯಾರ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಕೊಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕೊಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸನ್ವಾಗುತ್ತದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಿಯು ಬಾಪ್ಯಸ್ತಿತ (ಮರಗೆ ಇರುವಂಥ) ಪರದ್ವಪ್ಪದ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಅದಿ-ಮಧ್ಯ-ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ತದ್ವಾಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತದ್ವಾಪವಾಗಿ ಉತ್ಸನ್ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕಾಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯವೆಂದು ಯಾವ ವ್ಯಾಪ್ತ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ ಪರದ್ವಪ್ಪ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವಿದೆ, ಅದನ್ನು ಮಾಡಬಿರುವಂಥ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪ್ರದ್ವಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜೀವನು ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರದ್ವಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ತೃವಿನ ಕರ್ಮವು ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯ, ವಿಕಾಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವೆಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ್ವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ತೃವಿನ ಮುಖಿಂತರ ಮೊದಲು ಆಗಂಧ್ಯದ ಹೋಸದಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಉತ್ಸನ್ವ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ತೃವಿನ ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯಕರ್ಮವಿದೆ. ಕರ್ತೃವಿನ ಮುಖಿಂತರ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ-ಪರಿಪರ್ವನೇ ಮಾಡಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಕಾಯಕರ್ಮವಿದೆ. ಕರ್ತೃವು ಯಾವ ಹೋಸದನ್ನೂ ಉತ್ಸನ್ವಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೂ ವಿಕಾರ ಮಾಡಿಯೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಯಾವುದನ್ನೂ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅದು ಕರ್ತೃವಿನ ಪ್ರಾಪ್ತಕರ್ಮವಿದೆ.

ಜೀವವು ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮವನ್ನು ಹೋಸದಾಗಿ ಉತ್ಸನ್ವಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀತನವು ಜಡವನ್ನು ಹೇಗೆ ಉತ್ಸನ್ವಮಾಡುತ್ತದೆ ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮವು ಜೀವದ ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯಕರ್ಮವಲ್ಲ. ಜೀವವು ಪ್ರದ್ವಲದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವನ್ನುಬಿಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡಿಸುವುದರ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀತನವು ಜಡವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮವು ಜೀವದ ವಿಕಾಯಕರ್ಮವೂ ಅಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ಜೀವವು ಪ್ರದ್ವಲವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥವು ಮೂರಿಕವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮವು ಜೀವದ ಪ್ರಾಪ್ತಕರ್ಮವೂ ಅಲ್ಲ.

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ ನಿಷ್ಠೆ ಸ್ವಾಧೀನ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವಃ ಕಿಂ ಭವತಿ ಕಿಂ ನ ಭವತಿತ್ತಿ
ಚೇತ್ತೋ -

ಇ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ ಇ ಗಿಣ್ಣದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಞದಿ ಇ ಪರದವ್ಯವಚ್ಚಾಪಿ ।

ಜಾಣೋ ಜಾಣಂತೋ ವಿ ಹು ಸಗಪರಿಣಾಮಂ ಅಣೇಯವಿಹಂ ॥೨೨॥

ನಾಬಿ ಪರಿಣಮತಿ ನ ಗೃಹ್ಣಾತ್ಮಕದ್ವತ್ತೋ ನ ಪರದವ್ಯವಯಾಯೇ ।

ಜ್ಞಾನೀ ಜಾನನ್ನಾಪಿ ಖಲು ಸ್ವರಪರಿಣಾಮಮನೇಕವಿಧಮ್ ॥೨೨॥

ಯತೋ ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯಂ ನಿರ್ವತ್ತ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾತ್ಮಪರಿಣಾಮಂ ಕರ್ಮ
ಅತ್ಯಾನಾ ಸ್ವಯಮಂತವ್ಯಾಪಕೇನ ಭೂತಾಪಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷು ವ್ಯಾಪ್ತಿ ತಂ ಗೃಹ್ಣಾತಾ ತಥಾ ಪರಿಣಮತಾ
ತಥೋತ್ತದ್ವಮಾನೇನ ಚ ಶ್ರಯಮಾಣಂ ಜಾನನ್ನಾಪಿ ಹಿ ಜ್ಞಾನೀ ಸ್ವಯಮಂತವ್ಯಾಪಕೋ ಭೂತಾಪಿ
ಭಂಗಿಸ್ತಾಸ್ಯ ಪರದವ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಕಲಶಮಧ್ಯಾಂತೇಷು ವ್ಯಾಪ್ತಿ ನ ತಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ
ನ ತಥಾ ಪರಿಣಮತಿ ನ ತಥೋತ್ತದ್ವತ್ತೋ ಚ, ತತಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯಂ ನಿರ್ವತ್ತ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿ-
ಲಕ್ಷಣಂ ಪರದವ್ಯವರಿಣಾಮಂ ಕರ್ಮಾಕಾರಣಸ್ಯ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಂ ಜಾನತೋರಿಷಿ ಜ್ಞಾನಿನಃ
ಪುದ್ಧಲೇನ ಸಹ ನ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವಃ ।

ಈಗ ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮವು ಜೀವದ ಕರ್ಮವಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜೀವವು ಅದರ ಕರ್ತೃವಲ್ಲ. ಜೀವವು ಜ್ಞಾತಾ ಸ್ವಭಾವಿ
ಯಾಗಿರುವದರಿಂದ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತ ತಾನು ಪುದ್ಧಲ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೊಂಡುತ್ತದೆ;
ಅದಾಗ್ಯಾಗಿ ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪರವಸ್ತುಎನೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವು ಹೇಗಾಗುವ
ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ ? ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜೀವನಿಗೆ ಪುದ್ಧಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವು (ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತನ್ವ)
ಇದೇಯೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಗಾಧಾಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಢೆ - ೨೨

ಗಾಧಾಧ್ರ : [ಜಾಣೋ] ಜ್ಞಾನಿಯು [ಅಣೇಯವಿಹಂ] ಅನೇಕ ತ್ರಾರದ ಸಗಪರಿಣಾಮಂ ತನ್ನ
ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು [ಜಾಣಂತೋ ಏ] ತಿಳಿಯತ್ತಲಿದ್ದರೂ [ಹು] ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ [ಪರದವ್ಯವಚ್ಚಾಪಿ]
ಪರದವ್ಯವಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ [ಇ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ] ಪರಿಣಮನೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, [ಇ ಗಿಣ್ಣದಿ] ಅವನ್ನು ಗ್ರಹಣ
ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು [ಇ ಉಪ್ಪಜ್ಞದಿ] ತದ್ವಾಪವಾಗಿ ಉತ್ಸಂಘಾನುವದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕಾಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವತ್ತ್ಯ ಹೀಗೆ, ವ್ಯಾಪ್ತಿಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಅತ್ಯನ ಪರಿಣಾಮ
ಸ್ವರೂಪವಾದ ಯಾವ ಕರ್ಮ (ಕರ್ತೃವಿನ ಕಾಯ)ವಿದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯನು ಸ್ವತಃ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಆದಿ-

ತೆರೆತೆರದ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಗಳನು ತಿಳಿದರೂ ಜ್ಞಾನ ನಿಶ್ಚಯದಿ ।

ಪರದವ್ಯವಯಾಯರೂಪದಿಂ ಪರಿಣಮಿಸನು, ಗ್ರಹಿಸನುತ್ತನ್ನವಾಗನು ॥೨೨॥

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾಭಲಂ ಜಾನತೋ ಜೀವಸ್ಯ ಸಹ ಪುದ್ದಲೇನ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವಃ ಕಿಂ ಭವತಿ ಕಿಂ ನ ಭವತಿತ್ತಿ ಚೇತ್ತೋ —

ಣ ವಿ ಪರಿಣಾಮದಿ ಣ ಗಿಣ್ಣದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಞದಿ ಣ ಪರದವ್ಯಪಜ್ಞಾವ ।

ಣಣೇ ಜಾಣಂತೋ ವಿ ಹು ಪೋಗ್ಗಲಕರ್ಮಭಲಮಣಂತಂ ॥೧೮॥

ನಾಷಿ ಪರಿಣಾಮತಿ ನ ಗೃಹ್ಯಾಶ್ಚತ್ವದ್ವತೇ ನ ಪರದವ್ಯಪಯಾರ್ಥೀ ।

ಜ್ಞಾನೀ ಜಾನನ್ಯಾಷಿ ಹಲು ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾಭಲಮನಂತಮ್ ॥೧೯॥

ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತ, ತದ್ವಿಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡುತ್ತ ಮತ್ತು ತದ್ವಿಪವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ, ಆ ಅತ್ಯಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಾರಂಭಾಗಿ ಅತ್ಯನ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಅತ್ಯಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ದಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೃತ್ತಿಕೆಯು ಸ್ವತಃ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಆದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಕೊಡದರೂಪಾದ ಪಯಾರ್ಥೀಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಕೊಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಕೊಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದೇಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಿಯು ಬಾಹ್ಯಸ್ಥಿತವಾದಂಥ ಪರದವ್ಯಾದ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಅಂತವ್ಯಾಪಕನಾಗಿ, ಆದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅದರ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದರ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಒಂದುವೇಳೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತ, ಏಕಾಯ್ ಮತ್ತು ನಿರತ್ಯಾವಂದು ಯಾವ ವ್ಯಾಪ್ತಲಕ್ಷಣವೂ ಪರದವ್ಯಾಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಾವಿದ ಅದನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಂಥ ಆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪುದ್ದಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾಬಾಭ್ರ : - ಇಂನೆಯ ಗಾಢೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೇಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿದ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ 'ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾಭನ್ನ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವಂಥ ಜ್ಞಾನಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ 'ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವಂಥ ಜ್ಞಾನಿ'ಯಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ - ಇದಿಷ್ಟೇ ಅಂತರಾವಿದೆ.

ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾಭ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಯವಂಥ ಜೀವನಿಗೆ ಪುದ್ದಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವು ಇದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಗಾಥಾಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಢೆ - ೨೪

ಗಾಥಾಭ್ರ : - [ಣಣೇ] ಜ್ಞಾನಿಯು [ಪೋಗ್ಗಲಕರ್ಮಭಲಂ] ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾಭ ಫಲವನ್ನು [ಅಣಂತಂ] ಯಾವುದು ಅನಂತವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು [ಜಾಣಂತೋ ವಿ] ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ದಿದ್ದರೂ [ಹು] ನಿಜವಾಗಿ [ಪರದವ್ಯಾದಿ] ಪರದವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಂಥ ಆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪುದ್ದಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ತೆರತೆರದನಂತ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾಭಲಗಳ ತಿಳಿದರೂ ಜ್ಞಾನಿ ನಿಶ್ಚಯಿದಿ ।

ಪರದವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಯಾರು ರೂಪದಿಂ ಪರಿಣಾಮಿಸನು, ಗ್ರಹಿಸನುತ್ತನ್ನವಾಗನು ॥೨೪॥

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಯತೋ ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯಂ ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಸುಖಿದುಃಖಾದಿರೂಪಂ
ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಭಲಂ ಕರ್ಮ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯೇಣ ಸ್ವಯಮಂತವ್ಯಾಪಕೇನ ಭೂತ್ವಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷು
ವ್ಯಾಪ್ತ ತದೋ ಗೃಹ್ನಿತಾ ತಥಾ ಪರಿಣಾಮತಾ ತಥೋತ್ತದ್ವಮಾನೇನ ಚ ತ್ಯಿಯಮಾಣಂ ಜಾನನ್ನಾಗಿ ಹಿ
ಜ್ಞಾನೀ ಸ್ವಯಮಂತವ್ಯಾಪಕೋ ಭೂತ್ವಾ ಬಹಿಸ್ತಸ್ಯಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಕಲಶೀಯಾ-
ಭಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷು ವ್ಯಾಪ್ತ ನ ತಂ ಗೃಹ್ನಾತಿ ನ ತಥಾ ಪರಿಣಾಮತಿ ನ ತಥೋತ್ತದ್ವತೇ ಚ, ತತಃ
ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯಂ ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಪರದ್ರವ್ಯಪರಿಣಾಮಂ ಕರ್ಮಾಕುವಾರಣಾಸ್ಯ
ಸುಖಿದುಃಖಾದಿರೂಪಂ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಭಲಂ ಜಾನತೋರಿಪಿ ಜ್ಞಾನಿನಃ ಪುದ್ದಲೇನ ಸಹ ನ ಕರ್ತೃ-
ಕರ್ಮಭಾವಃ ।

ಪಜ್ಞಾನಿ] ಪರದ್ರವ್ಯದ ವಯಾಯರೂಪವಾಗಿ [ಇ ಎ ಪರಿಣಾಮದಿ] ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ,
[ಇ ಗಿಣ್ಣದಿ] ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು [ಇ ಉಪಜ್ಞಾನಿ] ಅದರ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕಾಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯ ಹೀಗೆ, ವ್ಯಾಪ್ಯಲಕ್ಷಣವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಸುಖಿದುಃಖಾದಿರೂಪವ್ಯಾಖ್ಯಾ, ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಭಲಸ್ಯರೂಪವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಆದ ಯಾವ ಕರ್ಮ (ಕರ್ತೃವಿನಕಾಯ) ಏಡಿ, ಆದರಲ್ಲಿ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯವಿ ಸ್ವತಃ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಆದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತ, ಆದರ ರೂಪವಾಗಿ
ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡುತ್ತ ಮತ್ತು ಆದರ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ, ಆ ಸುಖಿದುಃಖಾದಿ ರೂಪವಾದ
ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಭಲವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯದ ಮುಣಂತರ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ
ಸುಖಿದುಃಖಾದಿರೂಪವಾದ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಭಲವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ತಿಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೃತ್ತಿಕೆಯು
ಸ್ವತಃ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಆದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಕೊಡದರೂಪವಾದ
ವಯಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಕೊಡದರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮನಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕೊಡದರೂಪದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಿಯು ಬಾಷಪ್ಸಿತವಾದಂಥ (ಹೋರೆಗೆ ಇರುವಂಥ) ಪರದ್ರವ್ಯದಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ
ಸ್ವತಃ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಆದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.
ಆದರ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆದರ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಣ್ಣಿಗಿ ಜ್ಞಾನಿಯು
ಒಂದುವೇಳೆ ಸುಖಿದುಃಖಾದಿರೂಪವಾದ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕಾಯ
ಮತ್ತು ನಿರ್ವತ್ಯ್ಯವೆಂದು ಯಾವ ವ್ಯಾಪ್ತ ಲಕ್ಷಣವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಪರದ್ರವ್ಯಪರಿಣಾಮಸ್ಯರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವಿದೆ ಅದನ್ನು
ಮಾಡದಿರುವಂಥ ಆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪುದ್ದಲದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಇನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ
ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ‘ಪುದ್ದಲಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವಂಥ ಜ್ಞಾನಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ
ಆದರ ಸ್ವಾನಂದಲ್ಲಿ ‘ಪುದ್ದಲಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾನಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ಇದಿಷ್ಟೇ ಅಂತರವಿದೆ.

ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು, ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಯಿದಿರುವಂಥ
ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಜೀವದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ
ಗಾಢಾಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

********* ಸಂತುರ್ಕಾರ : ಶ್ರೀಮಧ್ಯಗವತ್ಪಾಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು *********

ವಂದಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಜೀವಪರಿಣಾಮಂ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಂ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಭಲಂ ಚಾಚಾನತಃ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಹ ಜೀವೇನ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವಃ ಕಂ ಭವತಿ ಕಿಂ ನ ಭವತಿತೆ ಚೇತ್ರಾ -

ಣ ಏ ಪರಿಣಾಮದಿ ಣ ಗಿಣ್ಣದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಞದಿ ಣ ಪರದವ್ಯಪಜ್ಞಾವ ।
ಪೋಗ್ನಲದವ್ಯಂ ಹಿ ತಹಾ ಪರಿಣಾಮದಿ ಸವಿಹಿಂ ಭಾವೇಹಿಂ ॥೨೬॥

ನಾಂ ಪರಿಣಾಮತಿ ನ ಗೃಹಣ್ಣತ್ವತ್ತದ್ವತ್ತೇ ನ ಪರದವ್ಯಪಯ್ಯಾಯೇ ।
ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯಮಹಿ ತಥಾ ಪರಿಣಾಮತಿ ಸ್ವಕ್ಷಭಾವೇ ॥೨೬॥

ಯತೋ ಜೀವಪರಿಣಾಮಂ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಂ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಭಲಂ ಚಾಪ್ಯಜಾನತ್ವದ್ದಲದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಯಮಂತವ್ಯಾಪಕಂ ಭೂತ್ವಾ ಪರದವ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಕಲಶಿವಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷ್ಮಾ ವ್ಯಾಪ್ತ ನ ತಂ ಗೃಹಣ್ಣತಿ ನ ತಥಾ ಪರಿಣಾಮತಿ ನ ತಥೋತ್ತದ್ವತ್ತೇ ಚ, ಕಿಂತು ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯ್ ನಿವರ್ತ್ಯ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ವಭಾವಂ ಕರ್ಮ ಸ್ವಯಮಂತವ್ಯಾಪಕಂ ಭೂತ್ವಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷ್ಮಾ ವ್ಯಾಪ್ತ ತಮೇವ ಗೃಹಣ್ಣತಿ ತಥೇವ ಪರಿಣಾಮತಿ ತಥೇಪೋತ್ತದ್ವತ್ತೇ ಚ; ತತಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವಿಕಾಯ್ ನಿವರ್ತ್ಯ್ಯಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಲಕ್ಷಣಂ ಪರದವ್ಯಪರಿಣಾಮಂ ಕರ್ಮಾಕಾರಣಸ್ಯ ಜೀವಪರಿಣಾಮಂ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಂ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಭಲಂ ಚಾಚಾನತಃ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಜೀವೇನ ಸಹ ನ ರತ್ನಕರ್ಮಭಾವಃ ।

ಗಾಢ - ೨೬

ಗಾಧಾಭ್ರ : - [ತಹಾ] ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ [ಪೋಗ್ನಲದವ್ಯಂ ಹಿ] ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯವೂ [ಪರದವ್ಯಪಜ್ಞಾವ] ಪರದವ್ಯಪಯ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ [ಣ ಏ ಪರಿಣಾಮದಿ] ಪರಿಣಾಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, [ಣ ಗಿಣ್ಣದಿ] ಅದನ್ನ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು [ಣ ಉಪ್ಪಜ್ಞದಿ] ಅದರ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಸ್ವಾಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ - ವಿಕಿಂದರೆ ಅದು [ಸವಿಹಿಂ ಭಾವೇಹಿಂ] ತನ್ನ ಭಾವಗಳಿಂದಲೇ (-ಭಾವರೂಪದಿಂದಲೇ) [ಪರಿಣಾಮದಿ] ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೃತ್ತಿಕಯ ಸ್ವತಃ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಅದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಕೊಡದ ರೂಪವಾದ ಪಯ್ಯಾಯವನ್ನ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಕೊಡದ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕೊಡದ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಸ್ವಾಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದ ಘಲವನ್ನ ತಿಳಿಯಲಾರದಂಥ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯವ ಸ್ವತಃ ಪರದವ್ಯದ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಅದನ್ನ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅದರ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದರ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಸ್ವಾಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕಾಯ ಮತ್ತು ನಿವರ್ತ್ಯದಂಥ ಯಾವ ವ್ಯಾಪ್ತಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವರೂಪವಾದ ಕರ್ಮ (ಕರ್ತೃಗಳಿನ ಕಾರ್ಯ) ದಲ್ಲಿ (ಅ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯವು) ಸ್ವತಃ ಅಂತವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಅದಿ-ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ

ಈ ರೀತಿ ಪುದ್ದಲದ್ರವ್ಯವೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಭಾವದಿಂದಲೇ ಪರಿಣಾಮಿಸುವುದು ।
ಪರದವ್ಯಪಯ್ಯಾಯರೂಪದಿಂ ಪರಿಣಾಮಿಸದು, ಗ್ರಹಿಸದುತ್ವನ್ನವಾಗದು ॥೨೬॥

(ಸ್ವರ್ಗರೇ)

ಜ್ಞಾನೀ ಜಾನನ್ಯಾಪೀಮಾಂ ಸ್ವಪರಪರಿಣಿತಿಂ ಪುದ್ಧಲಶ್ವಾಪ್ಯಜಾನನ್
 ವಾಪ್ತ್ವಾಪ್ತ್ವಾಪ್ತ್ವಮಂತಃ ಕಲಯಿತುಮಸಹಾ ನಿತ್ಯಮತ್ಯಂತಭೇದಾತ್ |
 ಅಜ್ಞಾನಾತ್ಯತ್ಯರ್ಕರ್ಮಭ್ರಮಮತಿರನಯೋಭಾತಿ ತಾವನ್ನ ಯಾವತ್ |
 ಏಜ್ಞಾನಾಚಿರ್ತ್ಯಾಕಾಸ್ತಿ ಕ್ರಷಜವದದಯಂ ಭೇದಮುತ್ವಾದ್ಯ ಸದ್ಯಃ ॥೩೦॥

ಅದನ್ನೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಅದೇ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದೇ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಸನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು, ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗದಂಥ ಪುದ್ಧಲದ್ವಾಪ್ತ ಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವತ್ಯಾದಂಥ ಯಾವ ವಾಪ್ತಾಪ್ತಲಕ್ಷಣವಾಗಲ್ಲ ಪರದ್ವಾಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವಿದೆ, ಅದನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಪುದ್ಧಲದ್ವಾಪ್ತಕ್ಕ ಜೀವದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಪುದ್ಧಲವಿದೆ ಅದು ಜಡವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಜೀವದೊಡನೆ ಅದರದು ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವವಿರಬಹುದಂದು ಯಾರಾದರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು ; ಆದರೆ ಹೀಗೂ ಇಲ್ಲ. ಪುದ್ಧಲದ್ವಾಪ್ತ ಜೀವವನ್ನು ಉತ್ಸನ್ಯಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವದೊಡನೆ ಅದರ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ದ್ವಾಪ್ತಾದ್ಯ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ದ್ವಾಪ್ತದೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಇದೇ ಅರ್ಥದ ಕಲಶರೂಪವಾದ ಕಾಪ್ತವನ್ನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಶೈಲ್ಕಾರ್ಥ :- [ಜ್ಞಾನೀ] ಜ್ಞಾನಿಯಂತೂ [ಇಮಾಂ ಸ್ವಪರಪರಿಣಿತಿಂ] ತನ್ನ ಮತ್ತು ಪರದ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು [ಜಾನನ್ ಅಪಿ] ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ [ಽಃ] ಮತ್ತು [ಪುದ್ಧಃಃ ಅಪಿ ಅಜಾನನ್] ಪುದ್ಧಲದ್ವಾಪ್ತ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಪರದ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ; [ನಿತ್ಯಂ ಅತ್ಯಂತಭೇದಾತ್] ಹೀಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ (ಎರಡೂ ಬೇರೆ ದ್ವಾಪ್ತಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ) [ಅಂತಃಃ] ಅವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ [ವಾಪ್ತ್ವಾಪ್ತ್ವಾಪ್ತ್ವತ್ಪಂ] ವಾಪ್ತಾಪ್ತಾಪ್ತಕ ಭಾವಕ್ಕೆ [ಕಲಯಿತು ಅಸಹಾ] ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿವೆ. [ಅನಯೋಃ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮ-ಭ್ರಮಮತಿಃ] ಜೀವ-ಪುದ್ಧಲಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿದೆಯಂಬ ಭೂಂತ ಬಿಂಬಿಯ [ಅಜ್ಞಾನಾತ್] ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣದಿಂದ [ಯಾವತ್] ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ [ಏಜ್ಞಾನಾಚಿರ್ತಃ] (ಭೇದಜ್ಞಾನ ಮಾಡುವಂಥ) ಏಜ್ಞಾನ ಜೌತಿಯ [ಕ್ರಷಜವತ್] ಅದಯಂ ಗರಗಸದಂತೆ ನಿರ್ದಯತೆಯಂದ (ಉಗ್ರತೆಯಂದ) [ಸದ್ಯಃ ಭೇದಂ ಉತ್ವಾದ್ಯ] ಜೀವ-ಪುದ್ಧಲಗಳ ಭೇದವನ್ನು ಶೈಲ್ಪವಾಗಿ ಉತ್ಸನ್ಯಮಾಡಿ [ನ ಚಹಾಸ್ತಿ] ಪ್ರತಾರಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ [ತಾವತ್ ಭಾತಿ] ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಭೇದಜ್ಞಾನವಾದನಂತರ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿದೆಯಂಬ ಬಿಂಬಿಯ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭೇದಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮದ ಬಿಂಬಿಯ ಇರುತ್ತದೆ. ॥೩೦॥

ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲದ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನ್ಯತೆ (ಪರಸ್ಪರತೆ)ಯು ನಿರ್ಮಿತಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವವಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

ಜೀವಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಯೋರನೊಂದನ್ನನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರತ್ವಮಸ್ತಿ ತಥಾಹಿ ನ ತಯೋಃ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವ ಇತ್ಯಾಹ -

ಜೀವಪರಿಣಾಮಹೇದುಂ ಕಮ್ಮತ್ತಂ ಪೋಗ್ನಲಾ ಪರಿಣಮಂತಿ ।

ಪೋಗ್ನಲಕಮ್ಮಣಮಿತ್ತಂ ತಹೇವ ಜೀವೋ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ ॥೪೦॥

ಣ ವಿ ಕುವ್ವದಿ ಕಮ್ಮಗುಣೇ ಜೀವೋ ಕಮ್ಮಂ ತಹೇವ ಜೀವಗುಣೇ ।

ಅಣ್ಣೋಣ್ಣಣಮಿತ್ತೇಣ ದು ಪರಿಣಾಮಂ ಜಾಣ ದೋಣ್ಣಂ ಹಿ ॥೪೧॥

ಏದೇಣ ಕಾರಣೇಣ ದು ಕತ್ತಾ ಆದಾ ಸಪಣ ಭಾವೇಣ ।

ಪೋಗ್ನಲಕಮ್ಮಕದಾಣಂ ಣ ದು ಕತ್ತಾ ಸವ್ಯಭಾವಾಣಂ ॥೪೨॥

ಗಾಢ - ೪೦-೪೨

ಗಾಢಾರ್ಥ :- [ಪೋಗ್ನಲಾ] ಪ್ರದ್ವಲಗಳು [ಜೀವಪರಿಣಾಮಹೇದುಂ] ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ [ಕಮ್ಮತ್ತಂ] ಕರ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ (ಪರಿಣಮಂತಿ) ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ, [ತಹೇವ] ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ [ಜೀವೋ ವಿ] ಜೀವವೂ ಶಾಡ [ಪೋಗ್ನಲಕಮ್ಮಣಮಿತ್ತಂ] ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ [ಪರಿಣಮದಿ] ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. [ಜೀವೋ] ಜೀವವ [ಕಮ್ಮಗುಣೇ] ಕರ್ಮದ ಗುಣಗಳನ್ನು [ಣ ವಿ ಕುವ್ವದಿ] ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ [ತಹೇವ] ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ [ಕಮ್ಮಂ] ಕರ್ಮವು [ಜೀವಗುಣೇ] ಜೀವದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ [ದು] ಆದರೆ [ಅಣ್ಣೋಣ್ಣಣಮಿತ್ತೇಣ] ಪರಸ್ಪರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ [ದೋಣ್ಣಂ ಹಿ] ಎರಡರ [ಪರಿಣಾಮಂ] ಪರಿಣಾಮವನ್ನು [ಜಾಣ] ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು. [ಏದೇಣ ಕಾರಣೇಣ ದು] ಈ ಕಾರಣದಿಂದ [ಆದಾ] ಆತ್ಮನು [ಸಪಣ] ತನ್ನ [ಭಾವೇಣ] ಭಾವದಿಂದಲೇ [ಕತ್ತಾ] ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; [ದು] ಆದರೆ [ಪೋಗ್ನಲಕಮ್ಮಕದಾಣಂ] ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ [ಸವ್ಯಭಾವಾಣಂ] ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳ [ಕತ್ತಾ ಣ] ಕರ್ತೃವಲ್ಲ.

ಜೀವಪರಿಣಾಮನಿಮಿತ್ತದಿಂ ಪ್ರದ್ವಲಗಳು ಕರ್ಮರೂಪದಿಂಪರಿಣಮಿಸುವವು ।

ಜೀವವೂ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಹಾಗೆ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ॥೪೦॥

ಜೀವ ಕರ್ಮಗುಣಂಗಳ ಮಾಡದಂತೆ ಕರ್ಮವೂ ಜೀವಗುಣಂಗಳನು ಮಾಡದು ।

ಇವೆರಡರ ಸ್ಥಿತ್ಯಾಂತರವು ಪರಸ್ಪರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ॥೪೧॥

ಇದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮ ನಿಜಭಾವದಿಂದಲೇ ಕರ್ತೃವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು ।

ಆದರೇನಾತ್ಮ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮದಿಂದಾದ ಭಾವಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕರ್ತೃತಾನಿಲ್ಲ ॥೪೨॥

ಜೀವಪರಿಣಾಮಹೇತುಂ ಕರ್ಮತ್ವಂ ಪುದ್ಧಲಾಃ ಪರಿಣಮಂತಿ ।

ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ತಧ್ಯವ ಜೀವೋರಪಿ ಪರಿಣಮಂತಿ ॥೪೦॥

ನಾಪಿ ಕರೋತಿ ಕರ್ಮಗುಣಾನಾ ಜೀವಃ ಕರ್ಮ ತಧ್ಯವ ಜೀವಗುಣಾನಾ ।

ಅನ್ವೋರ್ನನ್ವನಿಮಿತ್ತೇನ ತು ಪರಿಣಾಮಂ ಜಾನಿಷಿ ದ್ವಯೋರಪಿ ॥೪೧॥

ವಿತೇನ ಕಾರಣೇನ ತು ಕರ್ತಾ ಅತಾಸ್ತುಕೇನ ಭಾವೇನ ।

ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮಕೃತಾನಾಂ ನ ತು ಕರ್ತಾ ಸರ್ವಭಾವಾನಾಮ್ ॥೪೨॥

ಯತೋ ಜೀವಪರಿಣಾಮಂ ನಿಮಿತ್ತೀಕೃತ್ಯ ಪುದ್ಧಲಾಃ ಕರ್ಮತ್ವೇನ ಪರಿಣಮಂತಿ, ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮ ನಿಮಿತ್ತೀಕೃತ್ಯ ಜೀವೋರಪಿ ಪರಿಣಮತೀತಿ ಜೀವಪುದ್ಧಲಪರಿಣಾಮಯೋರಿತರೇತರಹೇತುತ್ವೋ-ಪನ್ಯಸೇರಪಿ ಜೀವಪುದ್ಧಲಯೋಃ ಪರಸ್ಪರಂ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವಾಭಾವಾಜೀವಸ್ಯ ಪುದ್ಧಲಪರಿಣಾಮಾನಾಂ ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮಣೋರಪಿ ಜೀವಪರಿಣಾಮಾನಾಂ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ವಾ ನಿಮಿತ್ತನ್ಯೇಮಿತ್ತಿಕಭಾವಮಾತ್ರಸ್ಯಾಪ್ತತಿಷಿದ್ವತ್ವಾದಿತರೇತರನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಿಭವನೇನೇವ ದ್ವಯೋರಪಿ ಪರಿಣಾಮಃ; ತತಃ ಕಾರಣಾನ್ಯಾತ್ತಿಕರ್ಯಾ ಕಲತಸ್ಯೇವ ಸ್ವೇನ ಭಾವೇನ ಸ್ವಸ್ಯ ಭಾವಸ್ಯ ಕರಣಾಜೀವಃ ಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಕರ್ತಾ ಕದಾಚಿತ್ಪ್ರಾತ್, ಮೃತ್ತಿಕರ್ಯಾ ವಸನಸ್ಯೇವ ಸ್ವೇನ ಭಾವೇನ ಪರಭಾವಸ್ಯ ಕರ್ತುಮತಕೃತ್ವಾ-ತ್ವಾದ್ವಲಭಾವಾನಾಂ ತು ಕರ್ತಾ ನ ಕದಾಚಿದಪಿ ಸ್ವಾದಿತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ ।

ಟೀಕೆ :- ‘ಜೀವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪುದ್ಧಲಗಳು ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡ ಜೀವಗಳೂ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತವೆ’ - ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜೀವಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಹೇತುತ್ವದ ಉಲ್ಲೇಖಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪುದ್ಧಲಪರಿಣಾಮಗಳೊಡನೆ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಜೀವಪರಿಣಾಮಗಳೊಡನೆ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವದ ಅಸಿದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತನ್ಯೇಮಿತ್ತಿಕ ಭಾವದ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಪಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಏರದರ ಪರಿಣಾಮವಿವೆ-ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಗೆ ಮಣಿನಿಂದ ಕೊಡವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಮೃತ್ತಿಕೆಯೇ ಕೊಡವನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತದೆ) ಹಂಗೆಯೇ ತನ್ನ ಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ಭಾವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವನು ಕದಾಚಿತ್ ತನ್ನ ಭಾವದ ಕರ್ತೃವಾಗಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅದರೆ ಹೇಗೆ ಮಣಿನಿಂದ ಬಿಂಬಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಭಾವದಿಂದ ಪರಭಾವವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದು ಅಕ್ಷಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಜೀವನು) ಪುದ್ಧಲಭಾವಗಳ ಕರ್ತೃವಂತೂ ಎಂದೂ ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಲ್ಲವಂಬಿದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲದ ಪರಿಣಾಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ನಿಮಿತ್ತನ್ಯೇಮಿತ್ತಿಕತನಮಾತ್ರವಿದ್ದರೂ ಪರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವವಿಲ್ಲ, ಪರದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಯಾವ ತಮ್ಮ ಭಾವಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವಂತೂ ಜೀವನಂದು ಅಭಾವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕದಾಚಿತ್ ಹೇಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ, ಅದರೆ ಜೀವನು ಪರಭಾವದ ಕರ್ತೃವು ಎಂದು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಗಳೊಡನೆಯೇ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮಭಾವ ಮತ್ತು ಭೋಕ್ತು-ಭೋಗ್ಯ-ಭಾವ (ಭೋಕ್ತು-ಭೋಗ್ಯತ್ವ) ಗಳು ಇವೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ವಂಡಿತ್ತು ಸವ್ಯಾಸಿದ್ದೇ

ತತಃ ಸ್ನಿತೆತಜ್ಞೀವಸ್ಯ ಸ್ವಪರಿಣಾಮ್ಯೇವ ಸಹ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವೋ ಭೋಕ್ತುಭೋಗ್ಯಭಾವಶ್ಚ-
ಉಚ್ಚಯಣಯಸ್ಯ ವಿವಂ ಅದಾ ಅಪ್ಯಾಣಮೇವ ಹಿ ಕರೇದಿ ।
ವೇದಯದಿ ಪ್ರಣೋ ತಂ ಚೇವ ಜಾಣ ಅತ್ಯಾ ದು ಅತ್ಯಾಣಂ ॥೪೩॥

ನಿಶ್ಚಯನಯಸ್ಯವರ್ಮಾತ್ಮಾತ್ಮಾನಮೇವ ಹಿ ಕರೋತಿ ।

ವೇದಯತೇ ಪುನಸ್ಯಂ ಚೈವ ಜಾನಿಹಿ ಅತ್ಯಾ ತ್ವಾತ್ಮಾನಮ್ ॥೪೩॥

ಯಥೋತ್ತರಂಗನಿಸ್ತರಂಗಾವಸ್ಥಯೋಃ ಸಮಿಾರಸಂಚರಣಾಸಂಚರಣಿಮಿತ್ತಯೋರಪಿ ಸಮಿಾರ-
ಪಾರಾವಾರಯೋವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಾಭಾವಾತ್ತತ್ಯಕರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ದೈ, ಪಾರಾವಾರ ವಿವ ಸ್ವಯಂಮಂ-
ತವ್ಯಾಪಕೋ ಭೂತ್ವಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷಾತ್ತರಂಗನಿಸ್ತರಂಗಾವಸ್ಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತೋತ್ತರಂಗಂ ನಿಸ್ತರಂಗಂ
ತ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಕುರ್ವನ್ನಾತ್ಮಾನಮೇಕಮೇವ ಕುರ್ವನ್ ಪ್ರತಿಭಾತಿ, ನ ಪುನರನ್ತರ್ತ್ವಾತ್;
ಯಥಾ ಸ ಏವ
ಚ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವಾಭಾವಾತ್ತಪರಭಾವಸ್ಯ ಪರೇಣಾನುಭವಿತುಮಶಕ್ತಾದುತ್ತರಂಗಂ ನಿಸ್ತರಂಗಂ
ತ್ವಾತ್ಮಾನಮನುಭವನ್ನಾತ್ಮಾನಮೇಕಮೇವಾನುಭವನ್ ಪ್ರತಿಭಾತಿ, ನ ಪುನರನ್ತರ್ತ್ವಾತ್;
ತಥಾ ಸಸಂಸಾರ-
ನಿಸಂಸಾರಾವಸ್ಥಯೋಃ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮವಿಪಾಕಸಂಭವಾಸಂಭವನಿಮಿತ್ತಯೋರಪಿ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮಚಿವ-
ಯೋವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಾಭಾವಾತ್ತತ್ಯಕರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ದೈ, ಜೇವ ವಿವ ಸ್ವಯಂಮಂತವ್ಯಾಪಕೋ
ಭೂತ್ವಾದಿಮಧ್ಯಾಂತೇಷು ಸಸಂಸಾರನಿಸಂಸಾರಾವಸ್ಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತ ಸಸಂಸಾರಂ ನಿಸಂಸಾರಂ ವಾತ್ಮಾನಂ
ಕುರ್ವನ್ನಾತ್ಮಾನಮೇಕಮೇವ ಕುರ್ವನ್ ಪ್ರತಿಭಾತು, ಮಾ ಪುನರನ್ತರ್ತ್ವಾತ್;
ತಥಾಯಮೇವ ಚ ಭಾವ್ಯ-
ಭಾವಕಭಾವಾಭಾವಾತ್ತಾ ಪರಭಾವಸ್ಯ ಪರೇಣಾನುಭವಿತುಮಶಕ್ತಾತ್ಮಾತ್ಸಂಸಾರಂ ನಿಸಂಸಾರಂ
ವಾತ್ಮಾನಮನುಭವನ್ನಾತ್ಮಾನಮೇಕಮೇವಾನುಭವನ್ ಪ್ರತಿಭಾತು, ಮಾ ಪುನರನ್ತರ್ತ್ವಾತ್ ।

ಗಾಢ - ೪೩

ಗಾಧಾರ್ಥ :- [ಉಚ್ಚಯಣಯಸ್ಯ] ನಿಶ್ಚಯನಯದ [ವಿವಂ] ಮತವ ಹಿಗಿದೆ - [ಅದಾ] ಅತ್ಯನು
[ಅಪ್ಯಾಣಮೇವ ಹಿ] ತನ್ನಸ್ಯೇ [ಕರೇದಿ] ಮಾದುತ್ತಾನೆ [ದು ಪ್ರಣೋ] ಮತ್ತೆ ಪುನಃ [ಅತ್ಯಾ] ಅತ್ಯನು [ತಂ
ಚೇವ ಅತ್ಯಾಣಂ] ತನ್ನಸ್ಯೇ [ವೇದಯದಿ] ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಎಲ್ಲೆ ಶಿಷ್ಟನೇ ! ನೀನು [ಜಾಣ] ಶಿಳಿಂದುಕೊಳ್ಳು.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ತರಂಗ" ಮತ್ತು ನಿಸ್ತರಂಗ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಗಾಳಿಯ ಜಲಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು
ಚಲಿಸದಿರುವಿಕೆಗಳು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದ

ಅತ್ಯ ತನ್ನನೇ ಮಾಡುವನೆಂಬುದಿದು ನಿಶ್ಚಯನಯದಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಮೇಣ್ಣ ।

ಅತ್ಯ ತನ್ನನೇ ಅನುಭವಿಸುವನೆಂಬುದನು ಎಲೆ ತಿಷ್ಣ ನೀನರಿಪುದು ॥೪೩॥

* ಉತ್ತರಂಗ - ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತರಂಗಗಳೇಲ್ಲಿತ್ವ ಅಂಥಿತ್ವ ; ಅಲೀಗಳುಳ್ಳಿ.

† ನಿಸ್ತರಂಗ - ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಅಲೀಗಳು ನಿಲಯವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಅಂಥಿತ್ವ ; ಅಲೀಗಳಿಳ್ಳಿ.

ಅಥ ವ್ಯವಹಾರಂ ದರ್ಶಿಯತಿ -

ವವಹಾರಸ್ವ ದು ಆದಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಮ್ಮಂ ಕರೇದಿ ಹೇಯವಿಹಂ ।
ತಂ ಚೇವ ಪ್ರಣೋ ಹೇಯ್ಯಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಮ್ಮಂ ಅಣೇಯವಿಹಂ ॥೫೪॥

ವ್ಯವಹಾರಸ್ವ ತಪ್ಪತ್ವಾ ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮ ಕರೋತಿ ನೈಕವಿಧಮ್ ।
ತಚ್ಚೀವ ಪ್ರನವೇದಯತೇ ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮಾನೇಕವಿಧಮ್ ॥೫೪॥

ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವದ ಅಸಿದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ, ಸಮುದ್ರವೇ ಸ್ವತಃ ಅಂತರ್ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಉತ್ತರಂಗ ಅಥವಾ ನಿಸ್ತರಂಗ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅದಿ-ಮಧ್ಯ-ಅಂತರ್ಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಉತ್ತರಂಗ ಅಥವಾ ನಿಸ್ತರಂಗದಂಥ ತನ್ನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಸ್ವತಃ ಒಂದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರೆ ಇತರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತೆ ಪ್ರನಃ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ಸಮುದ್ರವು ಭಾವ್ಯ-ಭಾವಕಭಾವದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪರವಿಂದ ಪರಭಾವದ ಅನುಭವವು ಅಶ್ವಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ತನ್ನನ್ನು ಉತ್ತರಂಗ ಅಥವಾ ನಿಸ್ತರಂಗ ರೂಪದಿಂದ ಅನುಭವಮಾಡುತ್ತ ಸ್ವತಃ ಒಂದನ್ನೇ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ; ಅದರೆ ಇತರವನ್ನು ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರವಿಲ್ಲದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮವಿವಾಕದ ಸಂಭವ (ಇರುವುದು ; ಉತ್ತರ್ತಿ) ಮತ್ತು ಅಸಂಭವ (ಇಲ್ಲಬಿರುವುದು) ಗಳು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಜೀವ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವದ ಅಸಿದ್ಧಿಯದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಜೀವವೇ ಅಂತರ್ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಸಂಸಾರಯುಕ್ತ ಅಥವಾ ಸಂಸಾರರಣಿತ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದಿ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತ್ವದ ಅಸಿದ್ಧಿಯದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಜೀವವೇ ಅಂತರ್ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಸಂಸಾರಯುಕ್ತ ಅಥವಾ ಸಂಸಾರರಣಿತವಾದಂಥ ತನ್ನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನನ್ನು ಒಂದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ; ಅದರೆ ಇತರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಪ್ರನಃ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಜೀವವು ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣಾದಿದ ಪರದ ಮುಖಾಂತರ ಪರಭಾವದ ಅನುಭವವು ಅಶ್ವಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರಯುಕ್ತ ಅಭಾವ ಸಂಸಾರರಣಿತವಾದ ತನ್ನನ್ನು ಅನುಭವಮಾಡುತ್ತ, ತನ್ನನ್ನು ಒಂದನ್ನೇ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ಇತರವನ್ನು ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ; ಅದರೆ ಇತರವನ್ನು ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ : ಪರದವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತವಿಂದ ಅತ್ಯನ್ತಿಗೆ ಸಂಸಾರಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರ ರಣಿತವಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ಅವಸ್ಥೆಗಳರೂಪದಿಂದ ಅತ್ಯನ್ತ ತಾನಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಕರ್ತೃ-ಭೂತ್ವೇ ಇದ್ದಾನೆ; ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃ-ಭೂತ್ವವಂತೂ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲ.

ಈಗ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, -

ಅತ್ಯ ಬಹುವಿಧ ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮಮಾಡುವುದು ವ್ಯವಹಾರದಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ।
ಅತ್ಯ ಹೇಣವೇ ಬಹುವಿಧ ಪ್ರದ್ದಲಕರ್ಮಗಳನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವನು ॥೫೪॥

ವಂದಿತ್ತು ಸಪ್ತ ಸಿದ್ಧೀ

ಯಥಾಂತರವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವೇನ ಮೃತ್ತಿಕಯಾ ಕಲಶೇ ಶಿಯಮಾಣೇ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವೇನ ಮೃತ್ತಿಕಯ್ಯೆವಾನುಭೂಯಮಾನೇ ಚ ಬಹಿವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವೇನ ಕಲಶಸಂಭವಾನುಕೊಲಂ ವ್ಯಾಪಾರಂ ಕುವಾಣಃ ಕಲಶಕೃತತೋಯೋಪಯೋಗಜಾಂ ತೈಸ್ತಿಂ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವೇನಾನುಭವಂತ್ಸ್ತಿ ಕುಲಾಲಃ ಕಲಶಂ ಕರೋತ್ಯನುಭವತಿ ಚೇತಿ ಲೋಕಾನಾಮನಾದಿರೂಢೋರ್ಸಿ ತಾವದಪ್ಯವಹಾರಃ, ತಥಾಂತರವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವೇನ ಪುದ್ಳಲದ್ರವ್ಯೇಣ ಕರ್ಮಣ ಶಿಯಮಾಣೇ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವೇನ ಪುದ್ಳಲದ್ರವ್ಯೇಣ್ಯೇವಾನುಭೂಯಮಾನೇ ಚ ಬಹಿವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವೇನಾಭೂನಾತ್ಯದ್ಲಲಕರ್ಮಸಂಭವಾನುಕೊಲಂ ಪರಿಣಾಮಂ ಕುವಾಣಃ ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮವಿಪಾಕಸಂಪಾದಿತವಿಷಯಸನ್ಮಿಥಿಪ್ರಧಾವಿತಾಂ ಸುಖದುಃಖಪರಿಣಾಮಂ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವೇನಾನುಭವಂತ್ಸ್ತಿ ಜೀವಃ ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮಕರೋತ್ಯನುಭವತಿ ಚೇತ್ಯಭೂನಿನಾಮಾಸಂಸಾರಪ್ರಸಿದ್ಧೋರ್ಸಿ ತಾವದಪ್ಯವಹಾರಃ ।

ಗಾಂಧಿ - ೫೪

ಗಾಥಾಧ್ರ :- [ವವಹಾರಸ್ತು ದಾ] ಘ್ಯವಹಾರನಯದ ಮತವು ಹೀಗಿದೆ - [ಅದಾ] ಅತ್ಯನು[ನೇಯ-ವಿಹಂ] ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ [ಪ್ರೋಗ್ನಲಕರ್ಮುಂ] ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮಗಳನ್ನು [ಕರೇದಿ] ಮಾಡುತ್ತಾನೆ[ಮಂಜೋ ಚ] ಮತ್ತು [ತಂ ವಿವ] ಆವೇ [ಅನೇಯವಿಹಂ] ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ [ಪ್ರೋಗ್ನಲಕರ್ಮುಂ] ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮಗಳನ್ನು [ವೇಯ್ಯಾ] ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೃತ್ತಿಕಯು ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದಿಂದ ಕೊಡವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮೃತ್ತಿಕಯೇ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದಿಂದ ಕೊಡವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದಿಂದ ಕೊಡದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೊಲವಾದಂಥ (ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯರೂಪ ಮತ್ತು ಗಸ್ತ ಮೌದಲಾದ ಶ್ರೀಯೆಯರೂಪ) ಘ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹಾಗೂ ಕೊಡದ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲಾದ ನೀರಿನ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾದ ತೈಸ್ತಿಯನ್ನು (ತನ್ನ ತೈಸ್ತಿಯ ಭಾವವನ್ನು) ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಕುಂಭಕಾರನು ಕೊಡದ ಕರ್ಮವಿದ್ಬಾನೆ ಮತ್ತು ಭೋಕ್ರೂವಿದ್ಬಾನೆಂದು ಅನಾದಿಯಿಂದ ಜನರಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಘ್ಯವಹಾರವಿದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುದ್ಳಲದ್ರವ್ಯವು ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪುದ್ಳಲದ್ರವ್ಯವೇ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದಿಂದ ಅಭೂನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೊಲವಾದಂಥ (ತನ್ನರಾಗ ಮೌದಲಾದ) ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮತ್ತು ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮದ ವಿಪಾಕದಿಂದ ಉತ್ಸ್ವವಾದಂಥ ವಿಷಯಗಳ ಸಾಮಾಘ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾದ (ತನ್ನ) ಸುಖದುಃಖ ರೂಪವಾದ ಪರಿಣಾಮಿಯನ್ನು ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಅನುಭವಮಾಡುತ್ತ-ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಜೀವವು ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆಯೊಂದು ಅನಾದಿಸಂಸಾರದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಭೂನಿಗಳ ಘ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

ಭಾವಾಧ್ರ :- ನಿಜವಾಗಿ ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮವನ್ನು ಪುದ್ಳಲದ್ರವ್ಯವೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ ; ಜೀವವಂತೂ ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಅನುಕೊಲವಾದ ತನ್ನ ರಾಗಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಪುದ್ಳಲ ದ್ರವ್ಯವೇ ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ ; ಇನ್ನು ಜೀವವಂತೂ ಪುದ್ಳಲಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವಂಥ ತನ್ನ ರಾಗಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಳಲಗಳ ಇಂಥ ನಿಮಿತ್ತ ಸ್ನೇಹಿತಿಗಳ

ವಂಚಿತ್ತ ಸವ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ

ಅಭೇನಂ ದೂಷಯತಿ -

ಜದಿ ಹೋಗ್ಗುಲಕಮ್ಮುಮಿಣಂ ಕುವ್ವದಿ ತಂ ಚೇವ ವೇದಯದಿ ಆದಾ |
ದೋಕಿರಿಯಾವದಿರಿತ್ತೋ ಪಸಜ್ಜದೇ ಸೋ ಜಿಣಾವಮದಂ ||ಉ||

ಯದಿ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮೇದಂ ಕರೋತಿ ತಚ್ಯೈವ ವೇದಯತೇ ಆತ್ಮಾ |
ದ್ವಿಕೃಯಾವ್ಯತಿರಿತ್ತಃ ಪ್ರಸಜತಿ ಸ ಜಿನಾವಮತಮ್ ||ಉ||

ಇಹ ಖಲು ಶ್ರಯಾ ಹಿ ತಾವದಬಿಲಾಪಿ ಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣತಯಾ ನ ನಾಮ ಪರಿಣಾಮತೋಽಸ್ತಿ ಭಿನ್ನಾ; ಪರಿಣಾಮೋಽಪಿ ಪರಿಣಾಮವರಿಣಾಮಿನೋರಭಿನ್ನವಸ್ತುತ್ವಾರಿಣಾಮಿನೋ ನ ಭಿನ್ನಃ ತತೋ ಯಾ ಕಾಚನ ಶ್ರಯಾ ಕಿಲ ಸಕಲಾಪಿ ನಾ ಶ್ರಯಾವತ್ತೋ ನ ಭಿನ್ನೇತಿ ಶ್ರಯಾಕತ್ತೋರವ್ಯತಿರಿತ್ತ- ತಾಯಾಂ ವಸ್ತುಸ್ತಿತ್ವಾ ಪ್ರತಪತ್ತಾಂ, ಯಥಾ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವೇನ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಂ ಕರೋತಿ ಭಾವ್ಯ- ಭಾವಕಭಾವೇನ ತಮೇವಾನುಭವತಿ ಚ ಜೀವಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವೇನ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಾಪಿ ಯದಿ ಕುಯಾತ್ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವೇನ ತದೇವಾನುಭವೇಚ್ಯಾ ತತೋಽಯಂ ಸ್ವಪರಸಮವೇತಕೃಯಾದ್ವ- ಯಾವ್ಯತಿರಿತ್ತತಾಯಾಂ ಪ್ರಸಜಂತ್ತಾಂ ಸ್ವಪರಯೋಃ ಹರಸ್ವರರಿಭಾಗಪ್ರತ್ಯಸ್ತಮನಾದನೇತಾತ್ತತ್ರ- ಮೇರಮಾತ್ವಾನಮನುಭವಿನ್ವಧಾರಷಿತಯಾ ಸವರ್ಜಾವಮತಃ ಸ್ವತ್ ||

ಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿ, ಜೀವಪು ಪುದ್ದಲಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ - ಎಂಬಿಡಾಗಿ ಅಭ್ರಾನಿಗೆ ಓಂತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅನಾದಿತಾಲದಿಂದ ಅನಾದಿಯಾದ ಅಭ್ರಾನದ ಕಾರಣಾಗಿ ಇಂಥ ವ್ಯವಹಾರವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿದೆ.

ಜೀವಪುದ್ದಲಗಳ ಪ್ರಪೃಶ್ಚಿಯು ನಿಜವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೊಡ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭೇದಭ್ರಾನವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಾಪ್ಯದಿಂದ ಅವರ್ಗಳ ಪ್ರಪೃಶ್ಚಿಯು ಬಂದೇ ಆಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬಂತ್ತದೆ. ಅಭ್ರಾನಿಗೆ ಜೀವ- ಪುದ್ದಲಗಳ ಭೇದಭ್ರಾನಪು ಇಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಅವನು ಮೇಲ್ಮೈಟಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಂಡುಬಂತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ನಂಬಿಯಿತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವಪು ಪುದ್ದಲಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಭೋಗಿಸುತ್ತಗೆಯೆಂದು ಅವನು ಮನ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಗುರುಗಳು ಭೇದಭ್ರಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಜೀವದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅಭ್ರಾನಿಯ ಈ ಪ್ರತಿಭಾಸಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈಗ ಈ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ದೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಭೇ - ೪೫

ಗಾಥಾಭ್ರ :- [ಜದಿ] ಒಂದುವೇಳೆ [ಆದಾ] ಆತ್ಮನು [ಇಂ] ಈ [ಹೋಗ್ಗುಲಕಮ್ಮುಂ] ಪುದ್ದಲ ಕರ್ಮವನ್ನು [ಕುವ್ವದಿ] ಮಾಡಿದರೆ [ಚ] ಮತ್ತು [ತಂ ಏವ] ಅದನ್ನೇ [ವೇದಯದಿ] ಭೋಗಿಸಿದರೆ [ಸೋ] ಆ ಆತ್ಮನು [ದೋಕಿರಿಯಾವದಿರಿತ್ತೋ] ಎರಡು ಶ್ರಯೆಗಳಿಂದ ಅಭಿನ್ನನಂದು [ಪಸಜ್ಜದೇ] ನಿಶ್ಚಯಿಸುವಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುತ್ತದೆ - [ಜಿಣಾವಮದಂ] ಹೀಗಾಗುವುದು ಜಿನದೇವರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಅತ್ಯೈ ಪುದ್ದಲಕರ್ಮಗಳ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತುವನಾತ್ಮ ಭೋಗಿಸಿದರೆ |

ಅತ್ಮ ದ್ವಿಕೃಯೆಗಳಿಂದೇಕರೂಪನಾಗುವುದು ಜಿನಮತಕೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ ||೪೫||

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸದೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದ್ದಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ

ಕುತೋ ದ್ವಿತೀಯಾನುಭಾವೀ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಚೇತೋ—

ಜಮ್ಮಾ ದು ಅತ್ತಭಾವಂ ಪ್ರೋಗ್ನಲಭಾವಂ ಚ ದೋ ವಿ ಕುವ್ವಂತಿ ।

ತೇಣ ದು ಮಿಚ್ಚಾದಿಟ್ಟೇ ದೋಕಿರಿಯಾವಾದಿಷೋ ಹುಂತಿ ॥೫೬॥

ಯಸ್ಯಾತ್ಮಪ್ರತ್ಯಭಾವಂ ಪ್ರದ್ಲಭಾವಂ ಚ ದ್ವಾವಷಿ ಕುವ್ವಂತಿ ।

ತೇನ ತು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಯೋ ದ್ವಿತೀಯಾವಾದಿಷೋ ಭವಂತಿ ॥೫೭॥

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶ್ರಯೆಗಳಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ವಾಗಿಯವರು ನಿಜವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ (ಪರಿಣಾಮದೇ ಇವೆ); ಪರಿಣಾಮಪ್ರಾ ಪರಿಣಾಮಯಿಂದ (ದ್ವಾಷಿಂದ) ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಯಿಂದ (ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎರಡು ವಸ್ತುವಾಗಿರದೆ) ಅಭಿನ್ನವಾದ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಶ್ರಯೆಗಳಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರಯಾವಂತನಿಂದ (ದ್ವಾಷಿಂದ) ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ (ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು). ಒಂಗ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲೇ (ವಸ್ತುವಿನ ಮರ್ಯಾದೆಯೇ ಹೀಗಿರುವರು) ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃವಿನ ಅಭಿನ್ನತಯು (ಯಾವಾಗಲೂ) ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವರಿಂದ, ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವವು ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತದೆ - ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ವೇಳೆ ವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಪಕಭಾವದಿಂದ ಪ್ರದ್ಲಿಕಮರ್ವವನ್ನ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತು ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಭೋಗಿಸಿದರೆ ಆ ಜೀವವು ತನ್ನ ಮತ್ತು (ಪ್ರದ್ಲಿರೂಪವಾದ) ಪರವಸ್ತಿನ ಒಂದುಗೂಡಿದ ಎರಡು ಶ್ರಯೆಗಳಿಂದ ಅಭಿನ್ನತಯ ಪ್ರಸಂಗ ಒಂದರೆ ಸ್ವಪರಗಳ ಪರಸ್ಪರ ವಿಭಾಗವ ಅನ್ತ (ನಾಶ)ವಾಗಿ ಹೋಗುವರಿಂದ, ಅನೇಕ ದ್ವಾಷಿಸುರೂಪನಾದ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡುವಂಥವನು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಸವರ್ಜಣದೇವರ ಮತದ ಬಾಹಿರವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಎರಡು ದ್ವಾಷಿಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿವೆ. ಜಡದ ಕಾರ್ಯವನ್ನ ತೀರ್ಣನವು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತೀರ್ಣನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನ ಜಡವ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದು ದ್ವಾಷಿ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಎರಡು ದ್ವಾಷಿಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದು ದ್ವಾಷಿ ಮಾಡುತ್ತದೆಂದು ಮನುಷ್ಯನು ಅದು ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಭಗವಂತರ ಮತವಲ್ಲ.

ಎರಡು ಶ್ರಯೆಗಳ ಅನುಭವ ಮಾಡುವಂಥವನು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಹೇಗಿದ್ದಾನೆ ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಗಾಢಾ ಸೂತ್ರವನ್ನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಜೀವಭಾವ ಮೇಣ್ಣ ಪ್ರದ್ಲಭಾವಗಳಿರದನೂ ಅತ್ತ ಮಾಡಿದರೆ ಇಂಥಿ ।

ಗಾವಿಲರು ದ್ವಿತೀಯಾವಾದಿಗಳು ಇದರಿಂದಲೇ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿಹರು ॥೫೮॥

ವಂದಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ

ಯತಃ ಕಿಲಾತ್ಮಕಪರಿಣಾಮಂ ಪುದ್ಧಲಪರಿಣಾಮಂ ಚ ಕುರ್ವಂತಮಾತ್ರಾನಂ ಮನ್ಯಂತೇ ದ್ವಿಶ್ರೀಯಾವಾದಿನಸ್ತತಸ್ಯೇ ಮಿಥ್ಯಾದ್ವಯಯ ಪರೇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ। ಮಾ ಚೈಕರ್ವೇಣ ದ್ವರ್ವದ್ವಯಪರಿಣಾಮಃ ಶ್ರಯಮಾಣಃ ಪ್ರತಿಭಾತು । ಯಥಾ ಕಿಲ ಕುಲಾಲಃ ಕಲಶಸಂಭವಾನುಕೂಲಮಾತ್ಮವ್ಯಾಪಾರವರಿಣಾಮಮಾತ್ಮನೋರ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಮಾತ್ಮನೋರ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಯಾ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರಯಾ ಶ್ರಯಯಾ ಶ್ರಯಮಾಣಂ ಕುವಾಣಃ ಪ್ರತಿಭಾತಿ, ನ ಬ್ರಹ್ಮಃ ಕಲಶಕರಣಾಹಂಕಾರನಿಭರೋರ್ವಿ ಸ್ವವ್ಯಾಪಾರಾನುರೂಪಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾಃ ಕಲಶಪರಿಣಾಮಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾಃ ಅವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾಃ ಅವ್ಯತಿರಿಕ್ತಯಾ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರಯಾ ಶ್ರಯಯಾ ಶ್ರಯಮಾಣಂ ಕುವಾಣಃ ಪ್ರತಿಭಾತಿ; ತಥಾತ್ಮಾಪಿ ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮಪರಿಣಾಮನುಕೂಲಮಜ್ಞಾನಾದಾತ್ಮಪರಿಣಾಮಮಾತ್ಮನೋರ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಮಾತ್ಮನೋರ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಯಾ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರಯಾ ಶ್ರಯಯಾ ಶ್ರಯಮಾಣಂ ಕುವಾಣಃ ಪ್ರತಿಭಾತು, ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಃ ಪುದ್ಧಲಪರಿಣಾಮಕರಣಾಹಂಕಾರನಿಭರೋರ್ವಿ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಾನುರೂಪಂ ಪುದ್ಧಲಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಂ ಪುದ್ಧಲಾದವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಪುದ್ಧಲಾದವ್ಯತಿರಿಕ್ತಯಾ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರಯಾ ಶ್ರಯಯಾ ಶ್ರಯಮಾಣಂ ಕುವಾಣಃ ಪ್ರತಿಭಾತು ।

ಗಾಢ - ೫೯

ಗಾಥಾಧರ : [ಜಮ್ಮಾ ದು] ಏಕೆಂದರೆ [ಅತ್ಯಭಾವಂ] ಅತ್ಯನ ಭಾವವನ್ನು [ಚ] ಮತ್ತು [ಪ್ರೋಗ್ನಾಲಭಾವಂ] ಪುದ್ಧಲದ ಭಾವವನ್ನು [ದೋ ವಿ] ಈ ಎರಡನ್ನೂ [ಕುವ್ಯಂತಿ] ಅತ್ಯನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಅವರು ಮನ್ಯಿಸುತ್ತಾರೆ [ತೇಣ ದು] ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ [ದೋಕೀರಿಯಾವಾದಿನೋ] ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಎರಡು ಶ್ರಯಗಳಾಗುತ್ತವೆಂದು ಮನ್ಯಿಸುವವರು [ಮಿಥ್ಯಾದ್ವಷಿಗಳು] [ಹಂತಿ] ಇದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ : ನಿಜವಾಗಿ ದ್ವಿಶ್ರೀಯಾವಾದಿಗಳು ಆತ್ಮನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸ್ವತಃ (ಆತ್ಮನು) ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಮನ್ಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಮಿಥ್ಯಾದ್ವಷಿಗಳೇ ಇದ್ದಾರೆ - ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿದೆ. ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯುದು ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಿರಲಿ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕುಂಭಕಾರನು ಕೊಡದ ಉತ್ಕತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ತನ್ನ (ಇಚ್ಛೆಯ ರೂಪವಾದ ಮತ್ತು ಹಷಾದಿಗಳ ಶ್ರಯಯ ರೂಪವಾದ) ವ್ಯಾಪಾರರೂಪಪರಿಣಾಮವನ್ನು - ಯಾವುದು ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರ ಶ್ರಯಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು - ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದರೆ ಕೊಡ ಮಾಡುವ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ (ಆ ತುಂಬಿಕಾರನು) ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಮಣಿನ ಕೊಡರೂಪಪರಿಣಾಮವನ್ನು-ಯಾವುದು ಮಣಿನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮಣಿನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರ ಶ್ರಯಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು-ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನೂ ಕೂಡ ಅಳ್ಳಾನದ ಕಾರಣದಿಂದ ಪುದ್ಧಲಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು-ಯಾವುದು ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರಶ್ರಯಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು - ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಿರಲಿ, ಅದರ ಪುದ್ಧಲದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ (ಆ ಆತ್ಮನು) ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಪುದ್ಧಲದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು - ಯಾವುದು ಪುದ್ಧಲದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಪರಿಣಿತಮಾತ್ರ ಶ್ರಯಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು - ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾಧರ : ಆತ್ಮನು ತನ್ನದೇ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಲಿ ; ಪುದ್ಧಲದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಎಂದೂ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಿರಲಿ. ಅತ್ಯನ ಮತ್ತು ಪುದ್ಧಲದ - ಎರಡರ

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ

(ಆಯ್ದೆ)

ಯಃ ಪರಿಣಮತಿ ಸ ಕರ್ತಾ ಯಃ ಪರಿಣಾಮೋ ಭವೇತ್ತು ತತ್ತ್ವಮ್ರ |
ಯಾ ಪರಿಣತಿಃ ಶ್ರಯಾ ಸಾ ತ್ರಯಮಹಿ ಭಿನ್ನಂ ನ ವಸ್ತುತಯಾ ||೫೧||

ಪರಃ ಪರಿಣಮತಿ ಸದಾ ಪರಿಣಾಮೋ ಜಾಯತೇ ಸದ್ಯೈಕಸ್ಯ |
ವಿಕಸ್ಯ ಪರಿಣತಿಃ ಸ್ವಾದನೇಕಮಬ್ರೇಚಮೇವ ಯತಃ ||೫೨||

ನೋಭರೋ ಪರಿಣಮತಃ ಖಲು ಪರಿಣಾಮೋ ನೋಭಯೋಃ ಪ್ರಜಾಯೀತ |
ಉಭಯೋನ್ ಪರಿಣತಿಃ ಸ್ವಾದ್ಬ್ರಧನೇಕಮನೇಕಮೇವ ಸದಾ ||೫೩||

ಶ್ರಯಿಯನ್ನ ಒಬ್ಬ ಅತ್ಯನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನಂದು ಮನ್ಸಿಸುವವರು ಮಿಥ್ಯಾದ್ಬ್ರಷ್ಟಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಡ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ಶ್ರಯೆಗಳು ಒಂದಾದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಬದಲಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಲೋಪವಾಗಿ ಬಿದುವುದು - ಇಂಥ ಮಹಾನ್ ದೋಷವೇ ಉತ್ಸಂಘಾಗುವುದು.

ಈಗ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುವ ಕಲಶರೂಪದ ಕಾವ್ಯವನ್ನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಶೈಲ್ಕಾಧರ : :- [ಯಃ ಪರಿಣಮತಿ ಸ ಕರ್ತಾ] ಯಾವುದು ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ತೃವಿದ, [ಯಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಭವೇತ್ ತತ್ ಕಮರ್] (ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದರ) ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವಿದ ಅದು ಕಮರ್ವಿದ [ತು] ಮತ್ತು [ಯಾ ಪರಿಣತಿಃ ಸಾ ಶ್ರಯಾ] ಯಾವ ಪರಿಣತಿಯಿದೆ ಅದು ಶ್ರಯಿಯಿದೆ; [ತ್ರಯಂ ಅಪಿ] ಇವು ಮೂರೂ [ವಸ್ತುತಯಾ ಭಿನ್ನಂ ನ] ವಸ್ತುರೂಪದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ : :- ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಿಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಧ್ವಿಯಿಂದ ಅಭೇದವಿದ್ಯರೆ ಪಯಾರ್ಯ ದ್ವಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೇದವಿದೆ. ಭೇದದ್ವಷ್ಟಿಯಿಂದಂತೂ ಕರ್ತೃ, ಕಮರ್ ಮತ್ತು ಶ್ರಯಿ ಈ ಮೂರನ್ನ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಭೇದ ದ್ವಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಕಮರ್ ಮತ್ತು ಶ್ರಯಾವು ಮೂರೂ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಿನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿವೆಯಿಂದು ಪರಮಾರ್ಥ ಹೇಳಿದೆ, ಪ್ರದೇಶಭೇದರೂಪವಾದ ಭಿನ್ನವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ. ||೫೪||

ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಶೈಲ್ಕಾಧರ : :- [ವಿಕಃ ಪರಿಣಮತಿ ಸದಾ] ವಸ್ತುವ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ, [ವಿಕಸ್ಯ ಸದಾ ಪರಿಣಾಮಃ ಜಾಯತೇ] ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದರದೇ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗುತ್ತವೆ (ಎಂದರೆ ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಅವಸ್ಥೆಯು ಒಂದಕ್ಕೇ ಅಗುತ್ತದೆ) ಮತ್ತು [ವಿಕಸ್ಯ ಪರಿಣತಿಃ ಸ್ವಾತಾ] ಒಂದರದೇ ಪರಿಣತಿ - ಶ್ರಯಿಯಾಗುತ್ತದೆ ; [ಯತಃ] ಏಕೆಂದರೆ [ಅನೇಕಂ ಅಪಿ ಏಕಂ ಏವ] ಹಲವ ರೂಪಗಳಿಂದರೂ ವಸ್ತುವೊಂದೇ ಇದೆ ; ಭೇದವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ : :- ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಹಲವ ಪಯಾರ್ಯಗಳಿರುತ್ತವೆ ; ಅವಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದೂ ಮತ್ತು ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಸಂಜ್ಞೆ, ಸಂಜ್ಞೈ, ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಯೋಜನ ಮೌದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ, ಆದರೂ ವಸ್ತುವ ಒಂದೇ ಇದೆ, ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ ; ಹೀಗೆಯೇ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವವು ಭೇದಾಭೇದಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ||೫೫||

ಪುನಃ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ವರಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸದ್ಗೈ

(ಅರ್ಥ)

ನೈಕಸ್ಯ ಹಿ ಕರ್ತಾರೋ ದ್ವೌ ಸ್ಯೋ ದ್ವೋ ಕರ್ಮಣೇ ನ ಚ್ಯೈಕಸ್ಯ |
ನೈಕಸ್ಯ ಚ ತ್ಯೇ ದ್ವೋ ಏಕಮನೇಕಂ ಯತೋ ನ ಸ್ವಾತ್ಮಾ ||೩೪||

(ಶಾಂತಾಲವಿಶ್ವದಿತಂ)

ಆಸಂಸಾರತ ಏವ ಧಾವತಿ ಪರಂ ಕುರ್ವೇವಹಮಿತ್ಯಚ್ಯಾಕ್ಷಕ್ತೇ-
ದುರ್ವಾರಂ ನನು ವೋಹಿನಾಮಿಹ ಮಹಾಹಂಕಾರರೂಪಂ ತಮಃ |
ತದ್ವಾತಾಧರಿಗ್ರಹೇಣ ವಿಲಯಂ ಯದ್ಯೇಕವಾರಂ ಪ್ರಜೀತೋ
ತತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾನಘನಸ್ಯ ಬಂಧನಮಹೋ ಭೂಯೋ ಭವೇದಾತ್ಮನಃ ||೩೫||

ಶ್ಲೋಕಾಧಿ :- [ನ ಉಭೋ ಪರಿಣಮತಃ ಹಿಲು] ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, [ಉಭಯೋಃ ಪರಿಣಾಮಃ ನ ಪ್ರಜಾಯೇತ] ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪರಿಣಾಮಮಿರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು [ಉಭಯೋಃ ಪರಿಣಾತಃ ನ ಸ್ವಾತ್ಮಾ] ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಿಣಾತ-ತ್ಯಯಿಯು ಒಂದು-ಇರುವುದಿಲ್ಲ ; [ಯತ್] ವಿಕಂದರೆ ಯಾವ [ಅನೇಕಂ ಸದಾ ಅನೇಕಂ ಏವ] ದ್ರವ್ಯಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ ಅವು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನೇಕವೇ ಆಗಿದೆ, ಅವು ಬದಲಾಗಿ ಒಂದಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾಧಿ :- ಯಾವ ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳಿವೆ ಅವು ಸರ್ವಧಾ ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಭಿನ್ನಪ್ರದೇಶವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ ಆಗಿವೆ. ಎರಡೂ ಒಂದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ತ್ಯಯಿಯು ಒಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ - ಎಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಲೋಪವಾದಿಂತು. ||೩೬||

ಮತ್ತೇ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಶ್ಲೋಕಾಧಿ :- [ಏಕಸ್ಯ ಹಿ ದ್ವೌ ಕರ್ತಾರೋ ನ ಸ್ತಃ] ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಕ್ತಿ ಎರಡು ಕರ್ತೃಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ [ಚ] ಮತ್ತು [ಏಕಸ್ಯ ದ್ವೋ ಕರ್ಮಣೇ ನ] ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಕ್ತಿ ಎರಡು ಕರ್ಮಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ [ಚ] ಹಾಗೂ [ಏಕಸ್ಯ ದ್ವೋ ತ್ಯಯೇ ನ] ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಕ್ತಿ ಎರಡು ತ್ಯಯಿಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ ; [ಯತಃ] ವಿಕಂದರೆ [ಏಕಂ ಅನೇಕಂ ನ ಸ್ವಾತ್ಮಾ] ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯರೂಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾಧಿ :- ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಅರ್ಥವಾ ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾಧಿಕನಯದಿಂದ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯು ನಿಯಮವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ||೩೭||

ಅತ್ಯನಿಗೆ ಅನಾಧಿಯಿಂದ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕುರಿತು ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತನದ ಅಭ್ಯಾಸವಿದೆ ಅದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಮಾರ್ಥನಯದ ಗ್ರಹಣಯಿಂದ ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ನಷ್ಟವಾಗಿಹೋಯಿತೆಂದರೆ ವೈನಿಃ ಬರಲಾರದು.

ಈಗ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಶ್ಲೋಕಾಧಿ :- [ಇಹ] ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ [ವೋಹಿನಾಂ] ಅಭ್ಯಾಸಿಯಾದ ಜೀವಗಳು [ಪರಂ ಅಹಂ ಕುರ್ವೇ] ‘ನಾನು ಪರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ’ [ಇತಿ ಮಹಾಹಂಕಾರರೂಪಂ ತಮಃ] ಎಂಬ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಮಹಾ ಅಹಂಕಾರರೂಪವಾದ ಅಭ್ಯಾಸಾಂಧಕಾರವು - [ನನು ಉಚ್ಯಕ್ತಿಃ ದುರ್ವಾರಂ] ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ವಾರವಿದೆ ಅದು - [ಆಸಂಸಾರತಃ ಏವ ಧಾವತಿ] ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿಲಿದೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - [ಅಹೋ] ಎಲ್ಲಾ! [ಭೂತಾಧರಿಗ್ರಹೇಣ] ಪರಮಾರ್ಥನಯದ

(ಅನುಷ್ಠಾಪ್ತಃ)

ಅತ್ಯಭಾವಾನ್ಯರೋತ್ಸತ್ತಾ ಪರಭಾವಾನ್ಯದಾ ಪರಃ ।

ಅತ್ಯೈವ ಹ್ಯಾತ್ಸೇನೋ ಭಾವಾಃ ಪರಸ್ಯ ಪರ ಏವ ತೇ ॥೫೯॥

ಮಿಷ್ಟತ್ತಂ ಪುಣ ದುವಿಹಂ ಜೀವಮಜೀವಂ ತಹೇವ ಅಣ್ಣಣಂ ।

ಅವಿರದಿ ಜೋಗೋ ವೋಹೋ ಕೋಹಾದೀಯಾ ಇಮೇ ಭಾವಾ ॥೫೯॥

ಮಿಷ್ಟತ್ತಂ ಪುನರ್ದ್ವಿಂ ಏಧಂ ಜೀವೋಽಜೀವಸ್ತದ್ಯೈಭಾಭಾನಮ್ ।

ಅವಿರತಿಯೋಗೋ ವೋಹಃ ಕೋಧಾದ್ಯಾ ಇಮೇ ಭಾವಾ ॥೫೯॥

ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧದ್ವಾಘಾತಿಕ ಅಭೀದನಯದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ [ಯದಿ] ಒಂದು ವೇಳೆ [ತತ್ತಾ ಏಕವಾರಂ ವಿಲಯಂ ವ್ಯಜೀತ್ ತತ್ತಾ] ಅದು ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದರೆ [ಭ್ರಾನಭನಸ್ಯ ಅತ್ಯನಃ] ಭ್ರಾನಭನಸಾದ ಅತ್ಯನಿಗೆ [ಭೂಯಿಃ] ತ್ವನಃ [ಬಂಧನಂ ಕಿಂ ಭವೇತ್ತಾ] ಬಂಧನವು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? (ಜೀವನು ಭ್ರಾನಭನಸಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಥಾರ್ಥ ಭ್ರಾನವಾದನಂತರ ಭ್ರಾನವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಷಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ? ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಭ್ರಾನವು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅಭ್ರಾನದಿಂದ ಬಂಧವು ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ?)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಇಲ್ಲಿಯ ತಾತ್ಯಯಿವು ಹಿಗಿದೆ - ಅಭ್ರಾನವಂತೂ ಅನಾದಿಯಿಂದಲೇ ಇದೆ, ಆದರೆ ಪರಮಾರ್ಥನಯದ ಗ್ರಹಣಯಿಂದ ದರ್ಶನವೋಹದ ನಾಶವಾಗಿ, ಒಂದು ಸಲ ಯಥಾರ್ಥಭ್ರಾನವಾಗಿ ಕೂಯಿಕ-ಸಮೃತ್ಯವು ಉತ್ಸಂಘಾದರೆ ತ್ವನಃ ಮಿಷ್ಟತ್ತಂ ಬಿರಲಾರದು. ಮಿಷ್ಟತ್ತಂ ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಷ್ಟತ್ತದ ಬಂಧವೂ ಆಗಲಾರದು. ಮತ್ತು ಮಿಷ್ಟತ್ತವು ಹೋದನಂತರ ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನವು ಹೇಗೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ? ಉಳಿಯಲಾರದು, ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷವೇ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ॥೫೯॥

ಈಗ ಮತ್ತೆ ಏಿಷವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ತೋಽಕಾರ್ಥ :- [ಅತಾ] ಅತ್ಯನಾತ್ತೂ (ಸದಾ) ಯಾವಾಗಲೂ [ಅತ್ಯಭಾವಾನ್] ತನ್ನ ಭಾವಗಳನ್ನು [ಕರೋತಿ] ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು [ಪರಃ] ಪರದ್ವ್ಯವು [ಪರಭಾವಾನ್] ಪರದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ; [ಹಿ] ಏಕಂದರೆ ಯಾವ [ಅತ್ಯನಃ ಭಾವಾಃ] ತನ್ನ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವಂತೂ [ಅತ್ಯಾ ಏವ] ತಾನೇ ಇದ್ದು ಮತ್ತು ಯಾವ [ಪರಸ್ಯ ತೇ] ಪರದ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವು [ಪರಃ ಏವ] ಪರವೇ ಆಗಿವೆ (ಎಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ). ॥೫೯॥

(ಪರದ್ವ್ಯದ ಕುರಿತು ಇರುವ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮತನದ ಮನ್ಯನಿಗೆ ಅಭ್ರಾನಪೆಂದು ಹೇಳಿ ಯಾವನು ಇದನ್ನು ಮನ್ಯಸುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಮಿಷ್ಟತ್ತಂಪ್ರಯಿಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಿಷ್ಟತ್ತ ಮೋದಲಾದ ಭಾವಗಳಿಂದರೆ ಎಂಥ ಪಸುಗಳಿವೆ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವಕ್ಕೆ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮಪೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ರಾಗಾದಿ ಭಾವಗಳನ್ನು ಪುದ್ದಲದ ಪರಿಣಾಮಪೆಂದು ಮೋದಲು ಹೇಳಿದ ಕಥನಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನ್ನು ಪುದ್ದಲದ ಪರಿಣಾಮಪೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವುದರೊಡನೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ.

ಜೀವ-ಅಜೀವವೆಂಬುಭಯತೇರ ಮಿಷ್ಟತ್ತವಿದೆಯದರಂತೆ ಅಭ್ರಾನವು ।

ಅವಿರತಿ, ಯೋಗ, ವೋಹ ಮೇಣ್ಡ್ ಕೋಧಾದಿಯೆಂದರೆರಡೆರಡು ಏಧವಾಗಿದೆ ॥೫೯॥

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ ಫಿಫ್ಟೆಚ್ಚೆಸ್

ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಮಭ್ರಾನಮವಿರತಿರಿತ್ಯಾದಯೋ ಹಿ ಭಾವಾ� ತೇ ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಮಯೂರ-
ಮುಕುರಂದವಜ್ಞೀವಾಜೀವಾಭ್ಯಾಂ ಭಾವ್ಯಮಾನತಪ್ಯಜ್ಞೀವಾಜೀವೌ | ತಥಾಹಿ - ಯಥಾ ನೀಲಹರಿತ-
ಪೀಠಾದಯೋ ಭಾವಾ� ಸ್ವದ್ವರ್ವಸ್ವಭಾವತ್ಪ್ರೇನ ಮಯೂರೇಣ ಭಾವ್ಯಮಾನಾ� ಮಯೂರ ಏವ,
ಯಥಾ ಚ ನೀಲಹರಿತಪೀಠಾದಯೋ ಭಾವಾ� ಸ್ವಚ್ಛತಾವಿಕಾರಮಾತ್ರೇಣ ಮುಕುರಂದೇನ ಭಾವ್ಯ-
ಮಾನಾ ಮುಕುರಂದ ಏವ ; ತಥಾ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಮಭ್ರಾನಮವಿರತಿರಿತ್ಯಾದಯೋ ಭಾವಾ� ಸ್ವದ್ವರ್ವ-
ಸ್ವಭಾವತ್ಪ್ರೇನಾಜೀವೇನ ಭಾವ್ಯಮಾನಾ ಅಜೀವ ಏವ, ತಷ್ಣೇವ ಚ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಮಭ್ರಾನಮವಿರತಿ-
ರಿತ್ಯಾದಯೋ ಭಾವಾಶ್ಚೈತನ್ಯವಿಕಾರಮಾತ್ರೇಣ. ಜೀವೇನ ಭಾವ್ಯಮಾನಾ ಜೀವ ಏವ ।

ಅಪ್ಯಗಳ ಘಲವು ಜೀವಕ್ಕೇಕೆ ದೊರಕಬೇಕು ? - ಎಂಬ ಅಶಂಕೆಯನ್ನು ದೂರವಾದವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಗಾಥಾ
ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೪೨

ಗಾಥಾಧ್ರ : [ಪ್ರಾ] ಮತ್ತು [ಮಿಶ್ವತ್ತೇಂ] ಯಾವ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಅದು [ದುವಿಹಂ]
ವರದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ - [ಜೀವಮಜೀವಂ] ಒಂದು ಜೀವಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಅಜೀವಮಿಥ್ಯಾತ್ಮವು;
[ತಹೇವ] ಮತ್ತು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ [ಅಣ್ಣಾಂ] ಅಣ್ಣಾನ, [ಅವಿರಂ] ಅವಿರಂ, [ಜೋಗೋಂ] ಯೋಗಂ,
[ವೋಹೋಂ] ಮೋಹ ಹಾಗೂ [ಕೋಹಾದೀಯಾ] ಕೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳು - [ಇಮೇ ಭಾವಾ] ಈ (ಎಲ್ಲ)
ಭಾವಗಳು ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವದ ಭೇದದಿಂದ ವರದರದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿವೆ.

ಟೀಕೆ : ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ, ಅಣ್ಣಾನ, ಅವಿರಂ ಇವೇ ಮೋದಲಾದ ಯಾವ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು
ನವಿಲು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಯ ಹಾಗೆ ಅಜೀವ ಮತ್ತು ಜೀವದ ಮುಖಾಂತರ ಭಾವಿಸಲ್ಪದವರಿಂದ ಅವು
ಅಜೀವಗಳೂ ಇವೆ ಮತ್ತು ಜೀವಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ಧೃತ್ಯಾಂತದಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ - ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ
ನವಿಲಿನ ಯಾವ ನೀಲಿ, ಹಸಿರು, ಹಳದಿ ಮೋದಲಾದ (ವರ್ಣರೂಪವಾದ) ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ
ನವಿಲಿನ ಮುಖಾಂತರ ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ (ಆಗುತ್ತದೆ) ಅದು ನವಿಲೇ ಇದೆ ಮತ್ತು (ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಬಿರುವಂಥ್ರಿ) ನೀಲಿ, ಹಸಿರು, ಹಳದಿ ಮೋದಲಾದ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವು (ಕನ್ನಡಿಯ).
ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ವಿಕಾರಮಾತ್ರದಿಂದ ಕನ್ನಡಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಕನ್ನಡಿಯೇ ಇದೆ ; ಇದೇ
ಪ್ರಕಾರ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ, ಅಣ್ಣಾನ, ಅವಿರಂ ಮೋದಲಾದ ಯಾವ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವು ಅಜೀವದ ತಮ್ಮ
ದ್ರವ್ಯಸ್ಥಭಾವದಿಂದ ಅಜೀವದ ಮುಖಾಂತರ ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ಅಜೀವಗಳೇ ಇವೆ ; ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ,
ಅಣ್ಣಾನ, ಅವಿರಂ ಮೋದಲಾದ ಯಾವ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವು ಚೈತನ್ಯದ ವಿಕಾರಮಾತ್ರದಿಂದ ಜೀವದ ಮುಖಾಂತರ
ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ಜೀವಗಳೇ ಇವೆ.

ಭಾವಾಧ್ರ : ಪ್ರದ್ವಲದ ಪರಮಾಣುಗಳು ಪೊದ್ವಲಿಕ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮೋದಲಾದ ಕರ್ಮರೂಪದಿಂದ
ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಕರ್ಮದ ವಿವಾಕ (ಉದಯ) ವಾದನಂತರ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮೋದಲಾದ
ಸ್ವಾದವು ಉತ್ಸನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮದಿ ಅಜೀವವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜೀವವು
ವಿಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಆ ವಿಭಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಜೀತನದ ವಿಕಾರಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು
ಜೀವಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮೋದಲಾದ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಪ್ರದ್ವಲದ್ರವ್ಯದ ಪರಮಾಣುಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ
ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜೀವನು ಉಪಯೋಗಸ್ಥರೂಪವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಉಪಯೋಗದ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯಲ್ಲಿ

ವಂಡಿತ್ರು ಸಪ್ತ ಸಿದ್ಧೇ

ಕಾವಿಹ ಜೀವಾಚೀವಾವಿತಿ ಚೇತೋ -

ಪೋಗ್ನಲಕಮ್ಮಂ ಮಿಂಚ್ಯಂ ಜೋಗೋ ಅವಿರದಿ ಅಣಾಣಮಜ್ಞೀವಂ ।

ಉವೆಂಗೋ ಅಣಾಣಂ ಅವಿರದಿ ಮಿಂಚ್ಯಂ ಚ ಜೀವೋ ದು ॥೫೪॥

ಪುದ್ದಲಕಮ್ರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮಂ ಯೋಗೋರವಿರತಿರಜ್ಞಾನಮಜೀವಃ ।

ಉಪಯೋಗೋರಜ್ಞಾನಮವಿರತಿಮಿಥ್ಯಾತ್ಮಂ ಚ ಜೀವಸ್ತು ॥೫೪॥

ಯಃ ಖಲು ಮಿಥ್ಯಾದಶನಮಜ್ಞಾನಮವಿರತಿರಜ್ಞಾನಮಜೀವಃ ಸಮಾದನ್ಯತೋ ಮೂರ್ತಂ ಪುದ್ದಲಕಮ್ರ ; ಯಸ್ತು ಮಿಥ್ಯಾದಶನಮಜ್ಞಾನಮವಿರತಿರಜ್ಞಾನಃ ಜೀವಃ ಸಮಾದನ್ಯತ್ವಪುದ್ದಲಕಮ್ರಽಂ ನ್ಯಾತ್ಯೈ ತನ್ನಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ವಿಕಾರಃ ।

ಪೌದ್ದಲಿಕಮ್ರದ ಉದಯವಾದಮೇಲೆ ಅದರ ಉದಯದ ಯಾವ ಸ್ವಾದಬರುತ್ತದೆ ಅದರ ಆಕಾರವು ಉಪಯೋಗವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಆ ಸ್ವಾದದ ಮತ್ತು ಉಪಯೋಗದ ಭೇದಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಸ್ವಾದವನ್ನೇ ತನ್ನ ಭಾವವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪತ್ತಾನೆ. ಯಾವಾಗ ಅವುಗಳ ಭೇದಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಜೀವಭಾವವನ್ನು ಜೀವವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅಜೀವಭಾವವನ್ನು ಅಜೀವವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪತ್ತಾನೆ ಅಗ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮದ ಅಭಾವವಾಗಿ ಸಮ್ಮಾರ್ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅದರೆ ಆ ಜೀವಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಜೀವಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಯಾವವಿವೆ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಢೆ - ೪೪

ಗಾಧಾತ್ಮ : [ಮಿಂಚ್ಯಂ] ಯಾವ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ, [ಜೋಗೋ] ಯೋಗ, [ಅವಿರದಿ] ಅವಿರತಿ ಮತ್ತು [ಅಣಾಣಂ] ಅಜ್ಞಾನಗಳು [ಅಜ್ಞೀವಂ] ಅಜೀವವಾಗಿವ ಅವಂತ್ರಾ [ಪೋಗ್ನಲಕಮ್ಮಂ] ಪುದ್ದಲ ಕಮ್ರಗಳಿವ; [ಚ] ಮತ್ತು ಯಾವ [ಅಣಾಣಂ] ಅಜ್ಞಾನ, [ಅವಿರದಿ] ಅವಿರತಿ ಮತ್ತು [ಮಿಂಚ್ಯಂ] ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮಗಳು [ಜೀವೋ] ಜೀವವಾಗಿವ [ದು] ಅವು [ಉವೆಂಗೋ] ಉಪಯೋಗವಾಗಿವ.

ಟೀಕೆ : ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಯಾವ ಮಿಥ್ಯಾದಶನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅವಿರತಿ ಮೊದಲಾದ ಅಜೀವಗಳಿವ ಅವಂತ್ರಾ ಅಮೂರ್ತಿಕ ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಮೂರ್ತಿಕ ಪುದ್ದಲಕಮ್ರಗಳಾಗಿವ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಮಿಥ್ಯಾದಶನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅವಿರತಿ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳಿವ ಅವು ಮೂರ್ತಿಕ ಪುದ್ದಲಕಮ್ರದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮದ ವಿಕಾರಗಳಾಗಿವ.

ಮಿಥ್ಯಾದಶನ ಮೊದಲಾದ ಚೈತನ್ಯ ಪರಿಣಾಮದ ವಿಕಾರಗಳು ಎಲ್ಲಿಂದ ಉಂಟಾದವು? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಗಾಧಾಸೂತ್ರದ ಮುಣ್ಣಂತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ, ಯೋಗ, ಅವಿರತಿ, ಅಜ್ಞಾನಗಳು ಅಜೀವ ಪುದ್ದಲಗಳಿವ ।

ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ, ಅವಿರತಿ, ಅಜ್ಞಾನಗಳಿವ ಜೀವದವು ಉಪಯೋಗತಾನಾಗಿವೆ ॥೫೪॥

ವಂಚಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ ಫೋನ್‌ನಿಂದ ಕೂಡಿಸಿ ಮಾಡಿ

ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಾದಿಶೈತನ್ಯವರಿಣಾಮಸ್ಯ ವಿಕಾರಃ ಕುತ ಇತಿ ಚೇತಾ-

ಉಪಬಿಂಬಿಸ್ತು ಅಣಾಕು ಪರಿಣಾಮಾ ತಿಣ್ಣ ವೋಹಜುತ್ತಸ್ತ |

ಮಿಷ್ಟತ್ತಂ ಅಣ್ಣಾಣಂ ಅವಿರದಿಭಾವೋ ಯ ಣಾದವ್ಯೋ | | ೪೮ ||

ಉಪಯೋಗಸ್ಯಾನಾದಯಃ ಪರಿಣಾಮಾಸ್ತಯೋ ವೋಹಯುತ್ತಸ್ತ |

ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮಮಜ್ಞಾನಮವಿರತಿಭಾವಶ್ಚ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ | | ೪೯ ||

ಉಪಯೋಗಸ್ಯ ಹಿ ಸ್ವರಸತ ಏವ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಭೂತಸ್ವರೂಪಪರಿಣಾಮಸಮರ್ಥತ್ವೇ ಸತ್ಯನಾದಿವಸ್ತುಂತರಭೂತವೋಹಯುತ್ತತ್ವಾನ್ವಿತಾಧ್ಯಾದರ್ಶನಮಜ್ಞಾನಮವಿರತಿರಿತ ಶ್ರವಿಧಃ ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರಃ | ನ ತು ತಸ್ಯ ಸ್ವಟಿಕಸ್ವಚ್ಚತಾಯಾ ಇವ ಪರತೋಽಪಿ ಪ್ರಭವನ್ ದೃಷ್ಟಃ | ಯಥಾ ಹಿ ಸ್ವಟಿಕಸ್ವಚ್ಚತಾಯಾ ಸ್ವರೂಪಪರಿಣಾಮಸಮರ್ಥತ್ವೇ ಸತಿ ಕದಾಚಿನ್ಲಾರಹಿತಪೀಠತಮಾಲಕದಲೀಳಾಂಚನಪಾತ್ಮೋಪಾಶ್ರಯಯುತ್ತತ್ವಾನ್ವಿಲೋ ಹರಿತಃ ಹೀತ ಇತಿ ಶ್ರವಿಧಃ ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರೋ ದೃಷ್ಟಃ, ತಥೋಽಪಯೋಗಸ್ಯಾನಾದಿಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಾಭಾನಾವಿರತಿಸ್ವಭಾವವಸ್ತವಂತರಭೂತವೋಹಯುತ್ತತ್ವಾನ್ವಿತಾಧ್ಯಾದರ್ಶನಮಜ್ಞಾನಮವಿರತಿರಿತ ಶ್ರವಿಧಃ ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರೋ ದೃಷ್ಟವ್ಯಃ |

ಗಾಢ - ೪೮

ಗಾಧಾರ್ಥ :- [ವೋಹಜುತ್ತಸ್ತ] ಆನಾದಿಯಿಂದ ಮೋಹಯುತ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ [ಉಪಬಿಂಬಿಸ್ತ] ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ [ಅಣಾಕು] ಆನಾದಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು [ತಿಣ್ಣ ಪರಿಣಾಮಾ] ಮೂರು ಪರಿಣಾಮಗಳಿವೆ ; ಅವು [ಮಿಷ್ಟತ್ತಂ] ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ, [ಅಣ್ಣಾಣಂ] ಅಭ್ರಾನ [ಯ ಅವಿರದಿಭಾವೋ] ಮತ್ತು ಅವಿರತಿಭಾವ (ಹೀಗೆ ಮೂರೆಂದು) [ಣಾದವ್ಯೋ] ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಟಿಕೆ ಹಿ ಒಂದುವೇಳೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇಮ್ಮೆ ನಿಜರಸದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾದ ಸ್ವರೂಪ - ಪರಿಣಾಮನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಧ್ಯವಿದ್ದರೂ (ಆತ್ಮನ) ಆನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಅನ್ಯವಸ್ತುಭೂತವಾದ ಮೋಹದೊಡನೆ ಸಂಯೋಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ, ಅಭ್ರಾನ ಮತ್ತು ಅವಿರತಿಯ ಭೇದದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರಗಳಿವೆ, ಉಪಯೋಗದ ಆ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರವು ಸ್ವಟಿಕದ ಸ್ವಚ್ಚತಯ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರದಂತೆ ಪರನಿಮತ್ತದಿಂದ (-ಪರದ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ) ಉತ್ಸನ್ವಾದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಷ್ಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ - ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಟಿಕಮರ್ಣಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಚ್ಚತಯ ಸ್ವರೂಪ - ಪರಿಣಾಮನದಲ್ಲಿ (ತನ್ನ ಉಜ್ಜುಲರೂಪವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮನಮಾಡುವಲ್ಲಿ) ಸಾಮಧ್ಯವಿದ್ದರೂ ಕದಾಚಿತ್ (ಸ್ವಟಿಕಮರ್ಣಿಗೆ) ಕವ್ಯತಮಾಲವ್ಯಕ್ತ, ಹಸಿರುಬಾಳಿಯಲ್ಲಿ, ಅರಿಸಿಣಬಿಣ್ಣದ ಚಿನ್ನದಮಾತ್ರೇ ಇವುಗಳ ಅಧಾರದ ಸಂಯೋಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಟಿಕದ ಸ್ವಚ್ಚತಯಲ್ಲಿ ಕವ್ಯ, ಹಸಿರು ಮತ್ತು ಹಳದಿ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ (ಆತ್ಮನಿಗೆ) ಆನಾದಿಯಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ, ಅಭ್ರಾನ ಮತ್ತು ಅವಿರತಿಯ ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ಅನ್ಯವಸ್ತುಭೂತ ಮೋಹದ

ಮೋಹಯುತ್ತ ಉಪಯೋಗದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಆನಾದಿಯಿಂದ ಮೂರೆಂಬುದನು |
ನೇಹದಿಂ ತಿಳಿಯುವುದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ, ಅಭ್ರಾನ, ಅವಿರತಭಾವವೆಂಬುದನು | | ೪೯ ||

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯೆ ಸಿದ್ಧೇ ಶಿಫ್ತಾಲ್ ವರಿಣಾಮವಿಕಾರೆಸ್ಯ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಅಥಾತ್ತೈನಸ್ವಿವಿಧವರಿಣಾಮವಿಕಾರೆಸ್ಯ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ವಿದೇಸು ಯ ಉಪಾಗೋ ತಿವಿಹೋ ಸುದೋಽಣರಂಜಣೋ ಭಾವೋ ।

ಜಂ ಸೋ ಕರೋದಿ ಭಾವಂ ಉಪಾಗೋ ತಸ್ಯ ಸೋ ಕತ್ತಾ ॥೬೦॥

ವತೇಷು ಚೋಪಯೋಗಸ್ವಿವಿಧಃ ಶುದೋಽಣರಂಜನೋ ಭಾವಃ ।

ಯಂ ಸ ಕರೋತಿ ಭಾವಮುಪಯೋಗಸ್ತಸ್ಯ ಸ ಕರಾ ॥೬೦॥

ಅಧ್ಯೇವಮಯಮನಾದಿವಸ್ತ್ವಂತರಭೂತಮೋಹಯುಕ್ತತ್ವಾದಾತ್ತಸ್ವತ್ಸ್ವಾವಮಾನೇಷು ಏಧ್ಯಾದರ್ಶನಾಭಾವಿತಿಭಾವೇಷು ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರೇಷು ತ್ರಿಷ್ಣೀತೇಷು ನಿಮಿತ್ತತ್ವಾತೇಷು ಪರಮಾರ್ಥತಃ ಶುದ್ಧನಿರಂಜನಾನಾದಿನಿಧನವಸ್ತುಸರ್ವಸ್ವಭೂತಚಿನಾತ್ತಭಾವತ್ಯೇನ್ಯರವಿಧೋರವ್ಯತ್ಸಾಂಜನಾನೇಕಭಾವತ್ಯಮಾಪದ್ಮಮಾಸ್ತವಿಧೋ ಭೂತಾತ್ಪ್ರಸ್ಯಯಮಜ್ಞಾನೀಭೂತಃ ಕರ್ತೃತ್ವಮುಪಧೌಕಮಾನೋ ವಿಕಾರೇಣ ಪರಿಣಾಮ್ಯಯಂ ಯಂ ಭಾವಮಾತ್ತಾನಃ ಕರೋತಿ ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಕಿಲೊಪಯೋಗಃ ಕರಾಸ್ಯಾತ್ -

ಸಂಯೋಗವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅತ್ಯನ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಏಧ್ಯಾದರ್ಶನ, ಅಭ್ರಾನ ಮತ್ತು ಅವಿರತಿ ಹೀಗೆ ಮೂರು ವ್ಯಾಕಾರದ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅತ್ಯನ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ವ್ಯಾಕಾರದ ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರಗಳು ಅನಾದಿಯಿಂದ ಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಇವ. ಮೌದಲು ಇದು ಶುದ್ಧವೇ ಇತ್ತು ಮತ್ತು ಈಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆ ಎಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ಪೇರೆ ಹೀಗಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಿದ್ಧರಲ್ಲಾ ಕೂಡ ಹೊಸ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರಗಳು ಆಗಬೇಕಾಗುವವು. ಅದರೆ ಹೀಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಾಗ್ಗಿ ಅದು ಅನಾದಿಯಿಂದಲೇ ಇದೆಯಂಬಿದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈಗ ಅತ್ಯನಿಗೆ ಮೂರು ವ್ಯಾಕಾರದ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಢೆ - ೬೦

ಗಾಢಾರ್ಥ :- [ವಿದೇಸು ಯ] ಅನಾದಿಯಿಂದ ಈ ಮೂರು ವ್ಯಾಕಾರದ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರಗಳಿರುವದರಿಂದ [ಉಪಾಗೋ] ಅತ್ಯನ ಉಪಯೋಗವು [ಸುದೋಽಣ] ಒಂದು ವೇಳೆ (ಶುದ್ಧನಯದಿಂದ) ಶುದ್ಧ, [ಣರಂಜಣೋ] ನಿರಂಜನ [ಭಾವೋ] (ಒಂದು) ಭಾವವಿದೆ ; ಅದರೂ [ತಿವಿಹೋ] ಮೂರು ವ್ಯಾಕಾರದ್ವಾಗುತ್ತ [ಸೋ ಉಪಾಗೋ] ಆ ಉಪಯೋಗವು [ಜಂ] ಯಾವ [ಭಾವಂ] (ವಿಕಾರ) ಭಾವವನ್ನು [ಕರೋದಿ] ಸ್ವಂತಃ ಮಾಡುತ್ತದೆ [ಸೋ] ಅದು [ತಸ್ಯ] ಆ ಭಾವದ [ಕತ್ತಾ] ಕರ್ತೃ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಕೆ :- ಹೀಗೆ ಅನಾದಿಯಿಂದ ಅನ್ವಯಸ್ವಾಭ್ಯಂತವಾದ ಮೌಹದೆಂದೆನೆ ಸಂಯೋಗವಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಯಾವ ಏಧ್ಯಾದರ್ಶನ, ಅಭ್ರಾನ ಮತ್ತು ಅವಿರತಿಭಾವರೂಪವಾದ ಈ ಮೂರು ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರಗಳವೇ ಅವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ (-ಕಾರಣದಿಂದ) - ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದಂತೂ

ಇದರಿಂದಲೇ ಉಪಯೋಗ ತ್ರಿವಿಧವಿದೆ, ಶುದ್ಧನಿರಂಜನಭಾವವಿದ್ದರೂ ।

ಅದು ಯಾವ ಭಾವವ ಮಾಡುವುದು ಆ ಭಾವದ ಕರ್ತೃ ತಾನಾಗುತ್ತಿರುವುದು ॥೬೦॥

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ಧೇ ಸೋ ಪುದ್ಧಲದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವತ ಏವ ಕರ್ಮತ್ವೇನ

ಅಥಾತ್ತನಸ್ಮಿವಿಧಪರಿಣಾಮವಿಕಾರಕರ್ತೃತ್ವೇ ಸತಿ ಪುದ್ಧಲದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವತ ಏವ ಕರ್ಮತ್ವೇನ ಪರಿಣಾಮತೀತಾಹ -

ಜಂ ಕುಣದಿ ಭಾವಮಾದಾ ಕತ್ತಾ ಸೋ ಹೋದಿ ತಸ್ಸ ಭಾವಸ್ಸ ।

ಕಮ್ಮತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮದೇ ತಮ್ಮಿ ಸಯಂ ಪೋಗ್ಗಲಂ ದವ್ವಂ ॥೯॥

ಯಂ ಕರೋತಿ ಭಾವಮಾತ್ಯಾ ಕತಾಂ ಸ ಭವತಿ ತಸ್ಸ ಭಾವಸ್ಸ ।

ಕರ್ಮತ್ವಂ ಪರಿಣಾಮತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಸ್ವಯಂ ಪುದ್ಧಲಂ ದ್ರವ್ಯಮ್ ॥೧೦॥

ಆತ್ಯಾ ಹ್ಯಾತ್ಯಾನಾ ತಥಾಪರಿಣಾಮನೇನ ಯಂ ಭಾವಂ ಕಿಲ ಕರೋತಿ ತಸ್ಯಾಯಂ ಕತಾಂ ಸ್ಯಾತ್, ಸಾಧಕವತ್ । ತಸ್ಮಿನ್ನಿಮಿತ್ತೇ ಸತಿ ಪುದ್ಧಲದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ಮತ್ವೇನ ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಿಣಾಮತೇ । ತಥಾಹಿ

ಉಪಯೋಗವು ಶುದ್ಧ, ನಿರಂಜನ, ಆನಾದಿನಿಧನವಸ್ತುವಿನ ಸರ್ವಸ್ವಭೂತವಾದ ಕೇವಲ ಚ್ಯಾತ್ಸಭಾವತ್ವದಿಂದ ವಿಕರ್ಷಕಾರವಾಗಿದ್ದರೂ - ಅಶುದ್ಧ, ಸಾಂಜನ, ಅನೇಕ ಭಾವತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ್ವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಅಭ್ಯಾಸಿಯಾಗುತ್ತ ಕರ್ತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ವಿಕಾರರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಾಮನಮಾಡಿ ಯಾವ ಯಾವ ಭಾವವನ್ನು ತಸ್ಸದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಆಯಾಯಭಾವದ ಕರ್ತೃವು ಆ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ : - ಯಾವುದು ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ತೃವಿದೆಯಂದು ಮೊದಲು ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವು ಅಭ್ಯಾಸರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಯಾವ ಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಭಾವದ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಕರ್ತೃವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದಾಗ್ನಿ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾಧಿಕನಯದಿಂದ ಅತ್ಯನು ಕರ್ತೃವಾಗಿಲ್ಲ, ಅದರೂ ಉಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಇವು ಒಂದು ವಸ್ತುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾಧಿಕನಯದಿಂದ ಅತ್ಯನಿಗೂ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವಾಗ ಅತ್ಯನಿಗೆ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಣಾಮವಿಕಾರಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವವಿರುತ್ತದೆಂದಮೇಲೆ ಪುದ್ಧಲ ದ್ರವ್ಯವು ತನ್ನಿಂದತಾನೇ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಢ - ೯

ಗಾಥಾರ್ಥ : [ಅದಾ] ಅತ್ಯನು [ಜಂ ಭಾವಂ] ಯಾವ ಭಾವವನ್ನು [ಕುಣದಿ] ಮಾಡುತ್ತಾನೆ [ಸೋ] ಅವನು [ತಸ್ಸ ಭಾವಸ್ಸ] ಆ ಭಾವದ [ಕತ್ತಾ] ಕರ್ತೃ [ಹೋದಿ] ಆಗುತ್ತಾನೆ ; [ತಮ್ಮಿ] ಅದರ ಕರ್ತೃವಾದ ನಂತರ [ಪೋಗ್ಗಲಂ ದವ್ವಂ] ಪುದ್ಧಲದ್ರವ್ಯವು [ಸಯಂ] ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ [ಕಮ್ಮತ್ತಂ] ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ [ಪರಿಣಾಮದೇ] ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ : - ಅತ್ಯನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಆ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುವುದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಾವ ಭಾವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಅದರ-ಸಾಧಕ (ಮಂತ್ರಸಾಧಿಸುವವ)ನ ಹಾಗೆ ಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದು

ಯಾವ ಭಾವವ ಆತ್ಮಭಾವಿಸುವನಾಭಾವದ ಕರ್ತೃತಾನಾಗುತ್ತಿಹನು ।

ಅವನು ಕರ್ತೃವಾಗುವುದರಿಂದ ಪುದ್ಧಲದ್ರವ್ಯತಾನೇಕರ್ಮರೂಪಹೋಂದುವುದು ॥೧೦॥

ವಂದಿತು ಸವ್ಯ ಸಿದ್ದೇ ಶಾಂತಿ

ಅಯಂ ಕಿಲಾಜ್ಞಾನೇನಾತ್ಮಾ ಪರಾತ್ಮನೋಃ ಪರಸ್ಪರವಿಶೇಷಾನಿಜ್ಞಾನನೇ ಸತಿ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಕುರ್ವನ್ನಾತ್ಮಾನಂ ಚ ಪರಂ ಕುರ್ವನ್ ಸ್ವಯಮಜ್ಞಾನಮಯೀಭಾತಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತಾ ಪ್ರತಿಭಾತಿ | ತಥಾಃಿ-ತಥಾಃಾವಿಧಾನುಭವಸಂಪಾದನಸಮಧಾಯಾಃ ರಾಗದ್ವೈಷಸುಖದುಃಖಾದಿರೂಪಾಯಾಃ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಾವಸ್ಥಾಯಾಃ ಶೀತೋಷ್ಣಾನುಭವಸಂಪಾದನಸಮಧಾಯಾಃ ಶೀತೋಷ್ಣಾಯಾಃ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಾವಸ್ಥಾಯಾ ಇವ ಪ್ರದ್ವಲಾದಭಿನ್ನತ್ವೇನಾತ್ಮನೋ ನಿತ್ಯವೇವಾತ್ಮಂತಭಿನ್ನಾಯಾ-ಸ್ತನ್ನಿಮಿತ್ತತಥಾಃಾವಿಧಾನುಭವಸ್ಯ ಬಾತ್ಮನೋರಭಿನ್ನತ್ವೇನ ಪ್ರದ್ವಲಾನ್ನಿತ್ವಮೇವಾತ್ಮಂತಭಿನ್ನಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಾ-ತ್ವರಸ್ಪರವಿಶೇಷಾನಿಜ್ಞಾನನೇ ಸತ್ಯೇಕತ್ವಾಧಾರಾತ್ಮಾ ಶೀತೋಷ್ಣರೂಪೇಣೇವಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣಾಮಮಾನೋ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಜ್ಞಾನತ್ವಂ ಪ್ರಕಟೀಕುರ್ವನ್ ಸ್ವಯಮಜ್ಞಾನಮಯೀಭಾತ ಏಂಜೋರಹಂ ರಜ್ಯೇ ಇತ್ಯಾದಿವಿಧಿನಾ ರಾಗದೇಃ ಕರ್ಮಣಾಃ ಕರ್ತಾ ಪ್ರತಿಭಾತಿ |

ಈಗ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಕರ್ಮವು ಉತ್ಸಂಘಾನುತ್ವದೆಂಬ ಆಜಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ, —

ಗಳಿಂದಿರುತ್ತಿರುವ ಕರ್ಮ

ಗಾಥಾಠರ :- [ಪರಂ] ಯಾವನು ಪರವಸ್ತಿವನ್ನು [ಅಪ್ರಾಣಂ] ತನ್ನ ರೂಪವಾಗಿ [ಕುಪ್ಯಂ] ಮಾಡುತ್ತಾನೆ [ಯ] ಮತ್ತು [ಅಪ್ರಾಣಂ ಹಿ] ತನ್ನನ್ನೂ ಕೂಡ [ಪರಂ] ಅಷ್ಟನನ್ನಾಗಿ [ಕರಿಂತೋಽಃ] ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, [ಸೋಽಃ] ಆ [ಅಣ್ಣಾಣಮಂಷಿ ಜೀವೋಃ] ಅಜ್ಞಾನಮಯನಾದ ಜೀವನು [ಕರ್ಮಾಣಂ] ಕರ್ಮಗಳ [ಖಾರಗೋಽಃ] ಕರ್ತೃವು [ಹೋದಿ] ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಅತ್ಯನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಮತ್ತು ಪರವಸ್ತಿವಿನಲ್ಲಿರುವ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದ (ಅಂತರ)ವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು ಪರವಸ್ತಿವನ್ನು ತನ್ನರೂಪವಾಗಿ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಪರರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೆ, ತಾನು ಅಜ್ಞಾನಮಯನಾಗುತ್ತೆ, ಕರ್ಮಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಪ್ರತಿಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ - ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶೀತೋಷ್ಣಗಳ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ಶೀತೋಷ್ಣರೂಪವಾದ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮದ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರದ್ವಲದಿಂದ ಅಭಿಸ್ವತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಅನುಭವವು ಆತ್ಮನಿಂದ ಅಭಿಸ್ವತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಇಂಥ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ರಾಗ-ದ್ವೈಷ-ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿರೂಪವಾದ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮದ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರದ್ವಲದಿಂದ ಅಭಿಸ್ವತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗ ಆತ್ಮನು ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆ ರಾಗ-ದ್ವೈಷ-ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಅನುಭವದ ಪರಸ್ಪರ ಏಶಿಷತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಏಕತ್ವದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ (ವಿಪರೀತ ನಿರ್ಣಯ)ವೇ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಶೀತೋಷ್ಣದ ಹಾಗೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಶೀತೋಷ್ಣರೂಪದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರ ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ಯಾವ ರೂಪದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರ ಪರಿಣಾಮನ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ ಅಂಥ ರಾಗ-ದ್ವೈಷ-ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞಾನಾತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರ ಪರಿಣಾಮಸುತ್ತ (ಪರಿಣಾಮಸುತ್ತದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತ), ಜ್ಞಾನದ ಅಜ್ಞಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತ, ತಾನು ಅಜ್ಞಾನಮಯನಾಗುತ್ತ,

ವಂದಿತ್ತು ಸವ್ಯ ಸದ್ಯೇ

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮ ನ ಕರ್ಮ ಪ್ರಭವತೀತ್ಯಾಹ -

ಪರಮಪ್ರಾಣಮಕುವ್ಯಂ ಅಪ್ರಾಣಂ ಹಿ ಯ ಪರಂ ಅಕುವ್ಯಂತೋ |
ಸೋ ಜಾಣಮಂಬಿ ಜೀವೋ ಕರ್ಮಾಣಮಕಾರಗೋ ಹೋದಿ ||೫೩||

ಪರಮಾತ್ಮನಮಕುವ್ಯನ್ನಾತ್ಮಾನಮಹಿ ಚ ಪರಮಕುವ್ಯನ್ |
ಸ ಜ್ಞಾನಮಯೋ ಜೀವಃ ಕರ್ಮಾಣಮಕಾರಕೋ ಭವತಿ ||೫೩||

ಅಯಂ ಕಿಲ ಜ್ಞಾನಾದಾತ್ಮ ಪರಾತ್ಮನೋಃ ಪರಸ್ವರವಿಶೇಷನಿಜ್ಞಾನಸೇ ಸತಿ ಪರಮಾತ್ಮನಮಕುವ್ಯನ್ನಾತ್ಮಾನಂ ಚ ಪರಮಕುವ್ಯನ್ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾನಮಯೀಭೂತಃ ಕರ್ಮಾಣಮಕತಾ ಪ್ರತಿಭಾತಿ |

‘ಕ ನಾನು ರಾಗಿಯಿದ್ದೇನೆ (ಎಂದರೆ ಕ ನಾನು ರಾಗ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ) ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ರೀತಿಯಂದ ರಾಗಾದ ಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾಬಾಧ್ರ : ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಸುಖ-ಧರ್ಮ-ಧರ್ಮಾರ್ಥ-ಧರ್ಮಾರ್ಥಿ ಮೊದಲಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮೋದಯದ ಸ್ವಾದವಾಗಿವೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಶೀತ-ಉಷ್ಣಗಳಂತೆ ಪ್ರದ್ವಲಕರ್ಮದಿಂದ ಅಭಿಸ್ವಾಪಿತೆ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಾಂತ ಭಿಸ್ವಾಪಿತೆ. ಅಭಿಸ್ವಾಪಿತೆ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅದರ ಭೀದಭಾವಗಿರಿಯವರದರಿಂದ ಆವನು ತೋ ಸ್ವಾದವು ನನ್ನದೇ ಇದೆಯಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿಗಳ ಸ್ವಾದವು ಶೀತೋಷ್ಣಗಳಂತೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದನಂತರ ಜ್ಞಾನವೇ ರಾಗದ್ವೇಷವಾಗಿಬಿಂಬಿಯವಾಕೆ ಅಭಿಸ್ವಾಪಿತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು “ನಾನು ರಾಗಿಯಿದ್ದೇನೆ, ನಾನು ದ್ವೇಷಿಯಿದ್ದೇನೆ, ನಾನು ಕ್ರೋಧಿಯಿದ್ದೇನೆ, ನಾನು ಮಾನಿಯಿದ್ದೇನೆ”-ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಿಗೆ ಅಭಿಸ್ವಾಸಿ ಜೀವನು ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಕಾಗ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕರ್ಮವು ಉತ್ಸವವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾಯಿದನ್ನು ಶಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಧೆ - ೫೩

ಗಾಧಾಧ್ರ : [ಪರಂ] ಯಾವನು ಪರವಸ್ಯವನ್ನು [ಅಪ್ರಾಣಂ] ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನಾಗಿ [ಅಕುವ್ಯಂ] ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ [ಯ] ಮತ್ತು [ಅಪ್ರಾಣಂ ಹಿ] ತನ್ನನ್ನು ಕೂಡ [ಪರಂ] ಪರವನ್ನಾಗಿ [ಅಕುವ್ಯಂತೋ] ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ [ಸೋ] ಆ [ಜಾಣಮಂಬಿ ಜೀವೋ] ಜ್ಞಾನಮಯನಾದ ಜೀವನು [ಕರ್ಮಾಣಂ] ಕರ್ಮಗಳ [ಅಕಾರಗೋ ಹೋದಿ] ಅಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಕರ್ತೃವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ : ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನು ಪರವಸ್ಯವಿನ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪರಸ್ವರ ವಿಶೇಷ (ಅಂತರ)ಪನ್ನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಪರವನ್ನು ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಪರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇ ತಾನು

ಪರವಸ್ಯವ ತನ್ನದೆಂದೆನ್ನದೆ ವೇಣ್ಣ ತಾನು ಪರಸ್ವತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ |

ಈ ರೀತಿ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವ ಜೀವನು ಕರ್ಮಗಳ ಕರ್ತೃತಾನಾಗನು ||೫೩||

ತಥಾಂತರಾವಿಧಾನಭವಸಂಪಾದನಸಮಭಾಯಾಃ ರಾಗದ್ವೈಷಸುಖದುಃಖಾದಿರೂಪಾಯಾಃ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಾವಸ್ಥಾಯಾಃ ಶೀತೋಷ್ಣಾನುಭವಸಂಪಾದನಸಮಭಾಯಾಃ ಶೀತೋಷ್ಣಾಯಾಃ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮಾವಸ್ಥಾಯಾ ಇವ ಪ್ರದ್ವಲಾದಭಿನ್ನತ್ವೇನಾತ್ಮನೋ ವಿಕ್ಷಿಪೇವಾತ್ಯಂತಭಿನ್ನಾಯಾಸ್ತನ್ನಿಖಿತ್ತತಥಾವಿಧಾನಭವಸ್ಯ ಚಾತ್ಮನೋಽಭಿನ್ನತ್ವೇನ ಪ್ರದ್ವಲಾನ್ನಿತ್ವೇವಾತ್ಯಂತಭಿನ್ನಾಸ್ಯ ಜಾನಾತ್ಮರಸ್ವರವಿಶೇಷನಿಜಾಂತ್ರಣೇ ಸತಿ ನಾನಾತ್ಮವಿವೇಕಾಚ್ಯೈತೋಷ್ಣರೂಪೇಣೇವಾತ್ಮಾನಾ ಪರಿಣಖಿತುಮತಕ್ಕೇನರಾಗದ್ವೈಷಸುಖದುಃಖಾದಿರೂಪೇಣಾಜಾನಾತ್ಮಾನಾ ಮನಾಗಬ್ರಹ್ಮರಿಣಮಾನೋ ಜಾನಾಸ್ಯ ಜಾನತ್ವಂಪ್ರಕಟಿಸುವರ್ವನ್ ಸ್ವಯಂ ಜಾನಮಯೀಭೂತಃ ವಿಷೋಡಹಂ ಜಾನಾಮೈವ, ರಜ್ಯತೇ ತು ಪ್ರದ್ವಲಿತ್ವಾದಿವಿಧಿನಾ ಸಮಗ್ರಸ್ಯಾಂ ರಾಗಾದೇಃ ಕರ್ಮಣೋ ಜಾನವಿರುಧ್ಸಾಕರ್ತಾ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ।

ಜಾನಮಯನಾಗುತ್ತ, ಕರ್ಮಣಳ ಆಕರ್ತ್ವವಾಗುತ್ತ, ಪ್ರತಿಭಾಸನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ - ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶೀತೋಷ್ಣಗಳ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮಭ್ರವಾದಂಥ ಶೀತೋಷ್ಣಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮದ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರದ್ವಲದಿಂದ ಅಭಿನ್ನತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತ್ಮಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅಗುವಂಥ ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಅನುಭವವು ಆತ್ಮನಿಂದ ಅಭಿನ್ನತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಥ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮಭ್ರವಾದಂಥ ರಾಗದ್ವೈಷಸುಖದುಃಖಾದಿರೂಪವಾದ ಪ್ರದ್ವಲಪರಿಣಾಮದ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರದ್ವಲಿಂದ ಅಭಿನ್ನತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗುವಂಥ ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಅನುಭವವು ಆತ್ಮನಿಂದ ಅಭಿನ್ನತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರದ್ವಲದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗ ಜಾನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತ್ಮಾನ ಅ ರಾಗದ್ವೈಷಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಅದರ ಅನುಭವದ ಪರಸ್ವರ ಅಂತರವನ್ನು ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅವ ಬಂದಾಗಿಲ್ಲ, ಅದರ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆಯೆಂಬ ವಿವೇಕ (ಭೀದಜಾನ)ದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಶೀತೋಷ್ಣಗಳಂತೆ (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶೀತೋಷ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಮುಖಿಂತರ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ), ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಮುಖಿಂತರ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ ಅಂಥ ರಾಗದ್ವೈಷಸುಖದುಃಖಾದಿರೂಪದಿಂದ ಅಜಾನಾತ್ಮನ ಮುಖಿಂತರ ಕಿಂಚಿತ್ ಮಾತ್ರವೂ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡದ, ಜಾನದ ಜಾನತನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿಸುತ್ತ, ತಾನು ಜಾನಮಯನಾಗುತ್ತ, 'ನಾನಿದನ್ನು (ರಾಗವನ್ನು) ಕೇವಲ ತಿಳಿಯತ್ತೇನೆ, ರಾಗವಂತೂ ಪ್ರದ್ವಲವೇ ಇದೆ (ಎಂದರೆ ರಾಗವನ್ನಂತೂ ಪ್ರದ್ವಲವೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ)' - ಇತ್ಯಾದಿ ರಿತಿಗಳಿಂದ ಜಾನದಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಎಲ್ಲ ರಾಗಾದಿಗಳು ಕರ್ಮದ ಆಕರ್ತ್ವವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಆತ್ಮನು ಯಾವಾಗ ರಾಗದ್ವೈಷಸುಖದುಃಖಾದಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಜಾನದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ 'ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶೀತೋಷ್ಣತೆಗಳು ಪ್ರದ್ವಲದ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ರಾಗದ್ವೈಷಾದಿಗಳೂ ಪ್ರದ್ವಲದ ಅವಸ್ಥೆಯೇ' - ಎಂಬ ಭೀದಜಾನವಾಗುತ್ತದೆ, ಆಗ ತನ್ನನ್ನು ಜಾತಾ ಆಗಿ ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದ್ವಲವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾದನಂತರ ಆತ್ಮಾನ ರಾಗಾದಿಗಳ ಕರ್ತ್ವವಾಗುವುಂಟ್ಲೂ, ಜಾತಾನಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯತ್ತಾನೆ.

ಅಜಾನದಿಂದ ಕರ್ಮವು ಹೇಗೆ ಉತ್ತನ್ಸುವಾಗುತ್ತದೆ ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -